

Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

VIKMAN, MARI: Väkivaltaa rakkauden varjolla, parisuhdeväkivalta
homo- ja lesbosuhteissa

Pro gradu- tutkielma, 106 s., 3 liitettä

Sosiaalityö

Joulukuu 2001

Tutkielmani aiheena on parisuhdeväkivalta homo- ja lesbosuhteissa. Tarkoitukseni on selvittää millaista väkivaltaa on ja miten väkivaltaa kohdanneet ovat selvinneet väkivallasta. Tarkastelen parisuhdeväkivaltaa kahdelta tasolta; sekä yksilön, että yhteiskunnan tasolta.

Määrittelen tutkimukseni narratiiviseksi tutkimukseksi. Aineistoni koostuu neljästä tarinasta, jotka keräsin kirjoituspyynnöllä. Kirjoituspyyntö oli Z-lehdessä (valtakunnallinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lehti) sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnatuissa sähköpostilistoissa. Sain yhteensä neljä tarinaa, joista kolme on naisen kirjoittamaa ja yksi miehen kirjoittama. Analysoin aineistoa käyttämällä Labovin juonirakennanalyysiä sekä kolmea erilaista lukutapaa: kokonaisvaltaista lukutapaa, diskurssianalyttista lukutapaa sekä emansipatorista (tai queer- teoriaan) pohjaavaan lukutapaa.

Tutkielmassani en tee selvää eroa teorian ja empirian välillä, vaan pyrin luomaan näiden välille keskusteluyhteyden, rikkomalla perinteisen tutkimuksen rakenteen. Ajattelen teorian enemmänkin teoreettis- metodologiseksi taustaksi kuin puhtaaksi teoriaksi, jota testaisin empiriaan. Ajatukseni pohjaavat sosiaaliseen konstruktionismiin, diskurssianalyysiin, queer- teoriaan sekä narratiiviseen tutkimukseen.

Joudun turvautumaan käsitteisiin, jotka pohjaavat heteroparisuhdeväkivaltaan, koska aikaisempaa tutkimusta parisuhdeväkivallasta homojen ja lesbojen suhteista ei juurikaan ole tehty. Käyn ensin keskustelua käsitteistä, mitä väkivallalla tarkoitetaan sekä tarkastelen väkivaltaa tunteiden kautta. Pohdin myös valtaa ja kontrollia.

Kokonaisvaltaisen lukutavan ja Labovin juonirakennanalyysin avulla tarkastelen parisuhdeväkivaltaa homojen ja lesbojen parisuhteissa. Väkiältä kasvaa vähitellen, ollen aluksi emotionaalista ja sanallista ja kasvaen vähitellen fyysiseksi. Väkiältä voidaan kuvata jaksottaiseksi. Homo- ja lesbosuhteissa ilmenee paljon mustasukkaisuutta, kuten myös muita tunteita kuten rakkautta, vihaa, häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa. Väkiällasta ei juurikaan puhuta lähipiirille ja apua haetaan harvoin. Tarinan kertojat reflektoivat myös väkiältä ja selittävät väkiältä esimerkiksi alkoholin käytön ja väkiällastaisen perhetaustan avulla.

Diskurssiivisen lukutavan avulla tarkastelen tarinoiden erilaisia subjektipositioita. Tarinan kertojat positioituvat ensisijaisesti minäksi, joka on kokenut väkiältä. He ovat sekä väkiällan tekijöitä että uhreja. Mutta osa heistä ei halua positioitua uhrin asemaan ja rooliin, koska kokevat sen alistetuksi asemaksi. He ovat myös selviytyjiä, koska ovat joko jättäneet parisuhteen tai ovat lähteneet hakemaan apua sekä itselleen että väkiällan tekijälle. He positioituvat myös petetyn rooliin, ovat mustasukkaisia ja he pelkäävät. Väkiältä on muuttanut heitä ihmisenä monella tapaa.

Yhteiskunnallisesta tasolta tarkasteltaessa homot ja lesbot asetetaan marginaaliin. He kuuluvat vähemmistöön. Homot ja lesbot, jotka ovat kokeneet väkiältä parisuhteessaan elävät ns. kaksinkertaisessa marginaalissa; ensin homoina ja lesboina ja sitten väkiällan uhreina tai tekijöinä. Tämä aiheuttaa sen, että heitä ympäröi eräänlainen hiljaisuuden verho. Väkiällasta ei uskalleta puhua edes ystäville ja apua haetaan harvoin. Luen tarinoita emansipatorisen lukutavan ja queer-teorian kautta, joiden avulla pyrin lukemaan homot ja lesbot ulos marginaalista.

Yhteiskunnastamme puuttuu kokonaan keskustelu ja puhe väkiällasta, joka tapahtuu homo- ja lesbosuhteissa. Puheen avulla voisimme auttaa homoja ja lesboja siirtymään marginaalista pois. Olisi myös tärkeää kehittää auttamisorganisaatioita joista myös homot ja lesbot voisivat hakea apua.

ALKUSANAT

”Tuntuu kuin olisin vuoristoradassa: välillä kaikki on yhtä ylämäkeä; jännitystä siitä, että nyt olen matkalla johonkin suureen keksintöön, olen löytänyt sen suuren idean, joka kannattelee graduani. Mutta pian huomaankin tulevani lujaa alamäkeä ja romutan löytämäni ajatukset...”

Ote on päiväkirjasta (18.2.2001), jota pidin läpi tutkimusmatkani. Se kuvaa hyvin sitä, miltä minusta tuntui läpi koko tämän gradun teon prosessin. Tunsin monesti saavani älynväläyksiä ja niitä suuria ideoita, mutta pian tunsin, että `plääh´ ei tämä vie muuta kuin sivupoluille. Mutta nyt, kun olen saanut urakkani päätökseen, olen iloinen, että olen kulkenut näinkin mutkaisen tien. Olen oppinut hurjasti tutkimuksen teosta.

Olen valinnut aiheekseni parisuhdeväkivallan homo- ja lesbosuhteissa. Aihe ei ole ollut helppo ja olen kokenut myös itse monia tunteita pitkin matkaa. Muistan kun sain ensimmäisen aineiston tarinan. Olin silloin yliopiston kirjastossa tietokoneella lukemassa sähköposteja ja kun huomasin, että olin saanut vihdoin ensimmäisen vastauksen, riemastuin. Luin tarinan ja selkäpiissäni kulki vilunväreitä. Tarina kertoi armottoman tarinan siitä, kuinka raakaa väkivalta voi olla kahden naisen välillä. Vaikka tiesin, että saatan kohdata paljon ihmisten tuskaa, vaikutti tarina minuun syvästi.

Toivon, että tämä on päänavaus aiheeseen, josta ollaan vaiettu. Toivon, että tästä on hyötyä mahdollisimman monelle, jotka ovat kohdanneet väkivaltaa parisuhteessaan. Toivon, että tämän jälkeen ilmiö saa nimen ja keskustelu parisuhdeväkivallasta homo- ja lesbosuhteissa voi alkaa.

Kiitän niitä neljää rohkeaa, jotka uskalsitte kirjoittaa minulle tarinanne. Ilman teitä tuskin olisin saanut graduani koskaan valmiiksi.

Kiitän Seta Säätiötä saamastani taloudellisesta tuesta.

Kiitän gradun ohjaajani Hannele Forsbergiä, joka antoi minulle lukuisia vinkkejä ja ohjasi työtäni eteenpäin.

Kiitän tutkija Tuula Juvosta, jonka kirjahylly ja ideavarasto ovat olleet loputtomat ja joka antoi arvokkaita kommentteja työstäni.

Kiitän ystäviäni, jotka muistutitte minua gradun ja opiskelun ulkopuolisestakin elämästä.

Kiitän Jaakkoa, joka uskoi minuun ja lupasi viedä minut matkalle, kun tämä urakka on ohi.

Omistan tämän kaikille niille homoille ja lesboille, jotka olette kohdanneet väkivaltaa parisuhteessanne.

Tampereella, 12.12. 2001

Alkusanat

1. ALKUSUUNNITELMAT	2
2. LÄHTÖVALMISTELUJA	10
2.1 Perheväkivallasta sukupuolistuneeseen väkivaltaan	11
2.2 Väkivallan monet kasvot	14
2.3 Tunteet väkivaltaisessa parisuhteessa	16
2.3.1 Kaiken takana on rakkaus	17
2.3.2 Häpeää ja syyllisyyttä	19
2.3.3 Ahdistaa, vihastuttaa	21
2.4 Valta ja kontrolli	23
2.5 Väkivallan seurauksia.....	25
3. MATKAKUMPPANIT	28
3.1 Narratiivinen tutkimus	32
3.2 Tarinoiden analyysi.....	35
4. MATKA HOMOJEN JA LESBOJEN PARISUHDEVÄKIVALTAAN	39
4.1”Lopulta hän sai aiheen lyödä”	42
4.1.1 Parisuhteen alku.....	42
4.1.2 Väkivallan alku	46
4.2 Väkivaltaa rakkauden varjolla	52
4.3 Väkivallasta selviytyminen	59
4.4 Väkivallan ja parisuhteen reflektointia	61
5. MATKA MINÄN MAAILMAAN	66
5.1 Identiteetistä subjektipositioon	66
5.2 Tarinoiden subjektipositiot	70
5.2.1 Minä.....	70
5.2.2 Väkivallan uhri ja tekijä.....	73
5.2.3 Selviytyjä?	76
6. MATKALLA MARGINAALISUUDESTA.....	78
6.1 Queer- teoria.....	78
6.2 Marginaalikeskustelua.....	80
6.3 Väkivaltaa marginaalissa	84
6.4 Ulos marginaalista.....	90
7. PERILLÄ	92
7.1 Tutkijapositioni	97
7.2 Matkalla tulevaisuuteen	100
LÄHTEET	102
Liitteet	

1. ALKUSUUNNITELMAT

Kaksi on kaikista luvuista tärkein, sillä se merkitsee kohtaamista. Kahden ihmisen kohtaamisessa elämä syntyy kaiken aikaa uudelleen, ja kaksi merkitsee myös yhteentörmäyksistä rajuinta. Kaksi merkitsee suurinta onnea ja suurinta tuskaa. Kahden varassa maailma säilyy ja pysyy pystyssä tai hajoaa ja tuhoutuu.
Tommy Tabermann, 2000

Luemme lähes päivittäin lehdistä erilaisista väkivaltatapauksista, jotka ovat tapahtuneet perheessä, parisuhteessa. *Mies on puukottanut vaimoaan, nainen riehaantui riidan päätteeksi ja tarttui leipäveitseen.* Konteksti, jossa väkivalta tapahtuu on koti ja intiimi parisuhde. Kahden ihmisen väliseen rakkauden tunteeseen on sekoittunut vihaa ja väkivaltaa. Pro gradu- tutkielmassani tarkastelen parisuhdeväkivaltaa, mutta en lähesty sitä mies/nainen vastakkainasettelusta, vaan tutkin millaista väkivalta on homo- ja lesboparisuhteissa.

Pitkin tutkimusmatkaani olen saanut kuulla erilaisia kommentteja tutkimusaiheestani. Jotkut ovat hämmentyneet kuultuaan aiheeni, jotkut ovat menneet hiljaiseksi, jotkut ovat ihmetelleet aihettani, jotkut ovat riemastuneet ja jotkut ehkä jopa vihastuneet. Sain esimerkiksi yhden sähköpostiviestin naiselta, joka ihmetteli, että miten graduni tai se, että hän kertoisi oman väkivaltatarinansa voisi auttaa niitä lesboja ja homoja, jotka elävät väkivaltaisessa parisuhteessa. Hän totesi, että aslanilaiset (fundamentalis- kristillinen yhdistys, joka pitää homoutta sairautena ja uskoo, että homoudesta voi eheytyä) ja muut ihmiset, jotka ajattelevat homoista ja lesboista negatiivisesti, saisivat taas uuden asean, jolla hyökätä homoja ja lesboja vastaan. Hän pyysi, että vakuuttaisin hänet siitä, että

juuri hänen tarinansa voisi auttaa jota kuta. Silloin hän kertoisi minulle tarinansa. Yritin perustella aiheeni tärkeyttä, mutta ilmeisesti en onnistunut, koska en koskaan saanut naisen tarinaa. Tulin surulliseksi, koska mietin, että näinkö homojen ja lesbojen keskuudessa ajatellaan; on parempi pitää väkivalta vain kodin seinien sisäpuolella, sitä ei ole syytä nostaa esiin.

Olen valinnut aiheekseni tutkia väkivaltaa homojen ja lesbojen parisuhteissa, jota ei aikaisemmin ole tutkittu Suomessa. Se on ollut aihe, joka on ollut piilossa ja vaiettua. On ajateltu, että nainen ei voi lyödä naista tai mies ei voi olla uhri, hänenhän on puolustauduttava ja lyötävä takaisin. Väkivallasta ei puhuta seksuaalivähemmistöjen keskuudessa. Se on eräänlainen tabu (Lehtonen 1999, 105). Yhteisössä saatetaan pelätä väkivallan negatiivista leimaa. Koska seksuaalivähemmistöihin suhtaudutaan jo nyt melko negatiivisesti, saattaisi väkivallasta puhuminen kasvattaa negatiivisuuden mainetta. (Merrill 1998, 131.) Halutaan siis tavallaan sulkea väkivalta pois, aivan kuin sitä ei olisi olemassa, koska sitä ei tuoteta kielellisesti. Mutta väkivaltaa on homojen ja lesbojenkin parisuhteissa, miksi siis kieltämään sitä? Eikö se tuo vain enemmän tuhoa jos siitä ei puhuta, koska silloin väkivaltaa kohdanneet eivät uskalla hakea apua? On aika raottaa tätä hiljaisuuden verhoa ja nostaa esiin vakava sosiaalinen ongelma.

David Silverman (2000) käyttää käsitettä *mystery story*, viittaamaan tutkimuksen rakenteeseen, jossa lähdetään liikkeelle aineiston analyysistä ja rikotaan traditionaalinen tutkimuksen rakenne. Silvermanin mukaan näin saadaan kiinnitettyä lukijan mielenkiinto heti alusta asti tutkimukseen. Tällaista mallia

voidaan kutsua induktiiviseksi malliksi. (Mt. 243.) Tutkimuksesta on siltikin löydettävä tutkimuksen elementit, jotta sitä voidaan pitää tutkimuksena.

Käytän omassa työssäni samanlaista strategiaa kuin Saarenheimo (1997) tutkimuksessaan ”*Jos etsit kadonnutta aikaa*”. Hän pyrkii siihen, että teoria ja empiria keskustelevat keskenään. Hän ei käytä teoriaa hypoteesien muodostamiseen tai tähtää teorioiden verifioimiseen aineiston avulla.

Pikemminkin Saarenheimo käyttää teorioita toisaalta aineiston tapaan ja toisaalta taustana johon empiiristä aineistoa kontekstoidaan. Tästä seuraa se, että tutkimus poikkeaa rakenteeltaan totutusta traditionaalisesta mallista, *teoria – metodi – aineisto – tulokset – johtopäätökset*. Traditionaalinen malli korostaa vahvasti teorian ja empirian välistä hierarkiaa. Saarenheimo haluaa irtisanoutua hierarkiaa korostavasta mallista ja haluaa korostaa tutkimuksessaan kertomuksen kaltaista luonnetta. (Mt. 31-32.)

Saarenheimon tapaan irtisanoudun perinteisestä teoria- empiria ajattelusta ja pyrin saavuttamaan teorian ja empirian vuoropuhelua. Sitoudun kuitenkin tiettyihin taustaeetoksiin, teoreettis-metodologisiin näkökulmiin, jotka antavat pohjan omalle näkemykselleni maailmasta ja jotka rajaavat näkökulmaani tiettyihin ajatusmalleihin. Teoreettis-metodologiset ajatukseni pohjaavat sosiaaliseen konstruktionismiin ja queer-teoriaan. Lukutapani perustuvat sekä narratiiviseen tutkimukseen että diskurssianalyysiin, jotka voidaan nähdä eräänlaiseksi metodologiseksi taustaksi. En koe teoreettis- metodologisia valintojani mitenkään teoriana, jota vasten peilaan empiriaa, vaan haluan säilyttää valintani pikemminkin eräänlaisena taustaeetoksena. Pyrin luomaan keskustelua empirian

ja teoreettis- metodologisten ajatusten kanssa, johon toki jokaisen hyvän tutkimuksen olisi perustuttava.

Kuvaan tutkimustani metaforalla. Matka on metafora, joka auttaa minua jäsentämään tutkimukseni rakennetta. Mielestäni matka metafora sopii hyvin narratiiviseen tutkimukseen, sillä teen matkaa ihmisten kokemuksiin ja elämään. Matkalla on myös oma alkunsa, keskikohtansa ja loppunsa, ja siihen vaaditaan riittävät alkusuunnitelmat, jotta matkasta tulee onnistunut. Matkan aikana etsin vastuksia siihen, millaista väkivaltaa on homo- ja lesbosuhteissa. Tutkimukseni tekee matkaa kahdella eri tasolla: ensinnäkin tarkastelen homojen ja lesbojen parisuhdeväkivaltaa yksilön tasolta ja toiseksi tarkastelen sitä yhteiskunnalliselta tasolta.

Teen aluksi joitain matkani lähtövalmisteluja. Haluan liittää tutkimusaiheeni aikaisempaan tutkimukseen ja siksi tarkastelen väkivaltaa intiimissä heterosuhteessa. Haluan tuoda esille ne lähtökohdat, joista on tarkasteltu intiimiä väkivaltaa. Tutkimusten lähtökohtana on ollut aina heteropari ja väkivallan tekijänä on ollut mies. Hyvin vähän on edes mietitty sitä, että samaa sukupuolta olevien parisuhteissa saattaisi olla väkivaltaa (vrt. Notko 2000). Joudun siis käyttämään niitä käsitteitä ja määritelmiä väkivallalle, jotka on luotu heteroparien välillä tapahtuvasta väkivallasta, koska aikaisempaa tutkimusta homojen ja lesbojen parisuhdeväkivallasta ei ole.

Määrittelen aluksi väkivallan käsitteen ja pohdin väkivallan monia kasvoja. Nämä määritelmät antavat pohjaa myös sille miten ajattelen homo- ja lesboparisuhteissa tapahtuvasta väkivallasta. Tarkastelen väkivaltaa myös tunteiden kautta. Tunteet nousevat vahvasti esille parisuhteessa, jossa ilmenee väkivaltaa, sekä uhri että tekijä kamppailevat erilaisten tunnekuohujen kanssa. Tarkastelen myös valtaa ja kontrollia Foucaultin (1998) näkökulmasta. Lopuksi käyn läpi myös joitakin väkivallan seurauksia, erityisesti uhrin näkökulmasta.

Sitten esittelen matkakumppanit. Kerron ketkä ovat tutkimusmatkani päähenkilöt. Keräsin aineistoni pyytämällä väkivaltaa kokeneita henkilöitä kirjoittamaan oman tarinansa väkivaltaisesta parisuhteestaan. Sain yhteensä neljä tarinaa, kolme naisen kirjoittamaa ja yhden miehen kirjoittaman. Pohdin jonkin verran aineistohakutulosta ja tapaa jolla tarinat keräsin. Tarkastelen myös narratiivisen tutkimuksen lähtökohtia sekä selvitän lukutavat, joiden avulla olen analysoinut tarinat.

Seuraavaksi teen matkan väkivaltaiseen parisuhteeseen. Kerron millaista väkivalta on homo- ja lesbosuhteissa. Miten väkivalta etenee parisuhteessa? Tarinoista nousi esille myös voimakkaasti syyt väkivallalle. Tarinan kirjoittajat pohtivat sitä, miksi ovat kohdanneet väkivaltaa parisuhteessaan. Liitän tarinat myös aikaisempaan homojen ja lesbojen parisuhdeväkivaltatutkimukseen, jotka on tehty lähinnä Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Pohdin homo- ja lesboparisuhdeväkivallan erityispiirteitä. Tarkastelen väkivaltaa erityisesti ajallisesta perspektiivistä. Käytän narratiivisuustutkimuksen käsitettä juonellisuus, sillä koen että tarinoilla on alkunsa, keskivaiheensa ja loppunsa. Tarkastelen

tarinoita myös Labovin rakenneanalyysin avulla. Luonnehdin lukutapaani kokonaisvaltaiseksi, joka voidaan nimetä myös narratiiviseksi lukutavaksi.

Matkaan myös tarinan kertojien minuuteen. Käyn keskustelua identiteettikäsitteen ja subjektiposition käsitteen kanssa. Pohdin näiden käsitteiden eroja ja erilaisia painotuksia. Koen ihmiset toimijoina ja toiminnassaan he muodostavat itselleen erilaisia identiteettejä. Lähtökohtanani on tarkastella minuutta diskurssianalyysin avulla. Etsin tarinoista erilaisia subjektipositioita diskursiivisen lukutavan avulla. Tarkastelen sitä, miten väkivalta tuottaa toimijoille erilaisia subjektipositioita. Taustalla vaikuttaa myös sosiaalinen konstruktionismi, joka on myös kielen tutkimusta. Kieli on ihmiselle keino kommunikoida toisten kanssa, sen avulla ihminen kykenee ilmaisemaan tunteitaan ja kertomaan menneestä ja tulevasta. Kielen avulla me tuotamme yhteistä ja jaettua kulttuuria sekä tuotamme sosiaalista todellisuutta. (Burr 1995, 32-33.) Puheesta tai kielestä ei etsitä toista todellisuutta vaan nähdään, *että ne ovat sosiaalisen todellisuuden olennaisia ja erottamattomia osia, jolloin niiden tutkiminen asettuu tärkeäksi tekijäksi* (Jokinen ym. 1999, 16-19).

Lopuksi teen matkan myös marginaalisuuteen. Luen tarinoita osana marginaalisuutta. Homot ja lesbot asetetaan marginaaliin, halusivatpa he sitä tai eivät. Homot ja lesbot, jotka ovat kokeneet väkivaltaa parisuhteessaan elävät ns. kaksinkertaisessa marginaalissa; ensin homoina ja lesboina ja sitten väkivallan uhreina tai tekijöinä (vrt. Huotari 1999). Ihmiset suhtautuvat ja luovat omalla asenteillaan paineita homo- ja lesbosuhteisiin. Hankalia tilanteita saattaa syntyä

esimerkiksi työpaikkojen kahvipöytäkeskusteluissa, kun puhutaan perheestä ja lapsista, ”uskallanko kertoa eläväni miehen kanssa...”

”Yksi stressitekijä homo- ja bimiesten pari- ja perhesuhteissa onkin salaisuuksien kanssa eläminen ja sen pohtiminen, missä ja miten eri asioita voi ottaa puheeksi” (Nissinen 1999, 113).

Tämän toiseuden ja marginaalisuuden kautta tarkasteltuna homojen ja lesbojen parisuhteiden asema on problemaattinen. Se lisää ongelmia ja asettaa parisuhteet eriarvoiseen asemaan suhteessa heteropareihin. Toiseus ja marginaalisuus ovat ennen kaikkea annettuja tiloja, joihin kukaan ei halua, mutta joihin jotkut asetetaan. Haluan tuoda esille sekä toiseuden tuomaa problematiikkaa että homojen ja lesbojen aktiivisuutta toimijoina, sitä miten he itse asettavat itsensä erilaisiin tiloihin ja konteksteihin. Näen väkivaltaisissa suhteissa elävät homot ja lesbot subjekteina, en passiivisina objekteina. (Vrt. Kuosmanen 2000.)

Marginaalistaminen aiheuttaa erityisiä ongelmia, etenkin kun pohditaan parisuhdeväkivaltaa homo- ja lesbosuhteissa. Homot ja lesbot saattavat pelätä puhua kohtaamastaan väkivallasta eivätkä uskalla hakea apua. Väkivallan uhri ei uskalla puhua, hän saattaa ahdistua ja tuntea kenties häpeää ja syyllisyyttä. Hän saattaa kärsiä jopa psyykkisistä ongelmista. Hän saattaa eristäytyä muista ihmisistä ja saattaa tuntea olevansa yksin ongelmansa kanssa. Siksi pidän tärkeänä, että tästä ongelmasta keskustellaan ja nostetaan se esille, jotta ihmiset uskaltaisivat hakea apua. Jospa jonain päivänä homot ja lesbot eivät kuuluisi marginaaliin, vaan olisivat tasavertaisia toimijoita muiden kanssa. Luen marginaalisuutta queer- teorian ja emansipatorisen subjektin avulla.

Lopuksi pyrin refleктоimaan omaa matkaani. Tarkastelen sitä, miten minä ulkopuolisena ja tutkijana toimin osana tutkimustani. Tarkastelen omia subjektipositioita suhteessa omaan tutkimusmatkaani. Teen yhteenvetoa kulkemastani matkasta ja pohdin aihetta tulevaisuudessa. Esitän muutamia näkökulmia joista kannattaisi jatkaa tutkimuksen tekoa.

2. LÄHTÖVALMISTELUJA

*"Hidastettu filmi
sinä kohotat kättäsi
joka tulee lyömään minua*

*Aivojeni läpi
ennättää kulkea paljon
ennen kuin kätesi
on perillä ja osuu*

*ajatus
että on ollut naisia
kaikkina aikoina
jotka ovat kokeneet tämän sekunnin
ennen kuin käsi lyö*

*kauhu
joka lamauttaa
niin etten voi
repäistä itseäni irti
en purra potkaista en paeta
en voi avata suutani
en voi huutaa*

*tunne
että on hylätty
että paluuta ei ole
että mikään ei hyödytä mitään
että ei pysty
ei jaksa
ei onnistu
ei voi tehdä mitään*

*ja lopulta
tämä mikä kaatuu päällemme
on jotakin uskomatonta
se ei ole mahdollista
se ei tule tapahtumaan
se ei voi tapahtua*

*sinä
et voi lyödä
minua*

*Ennen kuin kätesi
on perillä minussa ja osuu
tiedän jo:
tämä ei kohtaa meitä
rakkauden puutteen
vaan rakkauden epätoivon tähden*

*silti
sitä on vaikea käsittää
sitä on mahdoton
unohtaa.*

Märta Tikkanen 1978

2.1 Perheväkivallasta sukupuolistuneeseen väkivaltaan

Perheväkivalta, parisuhdeväkivalta, kotiväkivalta, intiimi väkivalta ovat yleisiä termejä, kun puhutaan väkivallasta joka tapahtuu kotona, yksityisessä tilassa. Käsitteiden avulla luodaan todellisuutta ja niiden käyttöä onkin syytä tarkastella lähemmin. Monet tutkijat ovat kiinnittäneet erityisesti huomiota sukupuolettoman perheväkivalta- käsitteen ongelmallisuuteen (kts. Notko 2000, Keskinen 1996, Ronkainen 1998). Käsite perheväkivalta viittaa koko perheeseen, jolloin katsotaan, että väkivalta kohdistuu kaikkiin perheen jäseniin. Kuitenkin suurin osa (90 %) kodissa tapahtuvasta väkivallasta on miesten tekemää ja se kohdistuu naisiin (Lehtonen & Perttu 1999, 11).

Notkon (2000) mukaan käytettäessä termejä perhe- tai kotiväkivalta saattaa välittyä väärä kuva sekä väkivallasta että sen tekijöistä ja uhreista. Hänen mielestään väkivallasta tulee tällöin koko perheen ongelma ja se saattaa tuottaa ongelmia silloin, kun väkivallasta tahdotaan eroon. ”*Kun väkivallasta pyritään eroon: jos väkivallan tekijä ja uhri asetetaan samalle viivalle, yhtä osallisiksi väkivaltaan, on vaikea osoittaa väkivallan todellisia syitä.*” Notkon mielestä olisikin parempi käyttää termejä lähisuhdeväkivalta ja intiimi väkivalta, jolloin huomio kiinnittyisi pois perheestä yksittäiseen parisuhteeseen. (Mt. 8.) Mielestäni ongelma säilyy edelleenkin, jos käsitteinä käytetään lähisuhdeväkivaltaa tai intiimiä väkivaltaa, koska silloinkaan ei käy ilmi se, että väkivalta parisuhteessa on sukupuolittunutta. Myös Lehtosen & Pertun (1999) mielestä perheväkivalta-käsitettä ei tulisi käyttää synonyyminä naisiin kohdistuvalle väkivallalle, koska se

käsittää myös lapsiin ja miehiin kohdistuvan väkivallan. He käyttävätkin käsitettä naisiin kohdistuva väkivalta. (Mt.10.)

Notko haluaa siirtää huomion pois kokonaan perheestä, joka on mielestäni toisaalta virheellistä. Väki-valta perheessä on koko perheen asia. Lapset ovat väkivallan todistajia, joskus jopa kohteita. Väki-valta on myös heidän arkipäiväänsä. Esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liiton turvakodeissa pyritään tekemään työtä koko perheen kanssa; siellä pyritään auttamaan sekä uhreja että tekijöitä ja myös väki-valtaa tahattomasti osallistuneita lapsia. Mutta toisaalta Notko (2000) toteaa aiheellisesti, että perhe on nostettu instituutiona tutkimuksen keskiöön ja muut perhettä muokkaavat kategoriat kuten ikä (esimerkiksi vanhuuksiin kohdistuva väki-valta) tai sukupuoli ovat jääneet huomiotta (Mt. 23).

Käsitteiden käyttö on monesti vaikeaa ja onkin syytä pohtia aina tarkkaan mistä ja minkälaisesta väkivallasta puhumme, koska käsitteiden avulla luomme todellisuutta ja arvotamme maailmaa. Määrittely vaikuttaa ihmisten elämään, kuten siihen millaisia käytännön toimia ja millaista politiikkaa noudatetaan, kun kyseessä on miesten väki-valta naisia kohtaan. (Notko 2000, 8. Kts. myös Hearn 1998, 15.)

Viime vuosina on kiinnitetty huomiota väkivallan sukupuolistuneisuuteen. Ronkainen (1998) käyttää käsitettä sukupuolistunut väki-valta, *joka syntyy ja saa erikoispiirteensä sukupuolten valtasuhteesta, mikä ei ole staattinen eikä totaalinen*. Puhuttaessa sukupuolistuneesta väkivallasta kiinnitetään huomiota siihen, että mies on väkivallan tekijä ja nainen uhri. Väki-valta rakentuu

rakenteellisesti epäsymmetrisesti, vahvempi käyttää väkivaltaa heikompaan, jolloin sukupuolistunut väkivalta voi kohdistua myös lapsiin tai vanhuksiin. (Mt. 2.)

Ronkainen (1998) on tehnyt selvityksen sukupuolistuneesta väkivaltatutkimuksesta Suomessa, jossa hän mm. toteaa, että yksityistä, kodissa tapahtuvaa perhe- ja parisuhdeväkivaltaa ei juurikaan ole tutkittu. Muutenkin väkivaltatutkimus on vähäistä. Suurin osa tämän alan tutkimuksesta on esimerkiksi jonkin järjestön tilaamaa selvitystyötä tai alemman tason korkeakoulu tutkielmia tai gradutason opinnäytetöitä. (Mt. 8, 10.) Mielestäni on kuitenkin todettava, että myös alemman tason työt ovat monesti erittäin ansioituneita ja tuottavat tieteellistä tietoa. Erittely alempaan ja ylempään arvottaa tietoa mielestäni monella tapaa. Vuonna 2000 alkoi Suomen Akatemian rahoittama, *valta, väkivalta ja sukupuoli* tutkimushanke, jossa tutkitaan sukupuolen ja väkivallan merkitysten, tunteiden ja käytäntöjen yhteyksiä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämän tutkimuksen myötä saadaan varmasti uutta tietoa parisuhdeväkivallasta.

Kysymys sukupuolistuneesta väkivallasta asettuu uuteen valoon kun tarkastellaan väkivaltaa homo- ja lesbosuhteissa. Väkivalta homo- ja lesbosuhteissa rikkoo sitä oletusta, että väkivalta on vain miesten tekemää ja väkivalta kohdistuu naiseen. Tosin väkivalta homo- ja lesbosuhteissa perustuu myös epäsymmetriselle vallankäytölle, sillä myös siinä pyritään alistamaan toinen käyttäytymään haluamalla tavalla. Homo- ja lesbosuhteissa väkivalta tavallaan riisuu sukupuolen merkityksen, sillä väkivalta ei perustu sukupuolten eriarvoisuuteen vaan johonkin

muuhun. En kuitenkaan voi käyttää käsitettä sukupuolistunut väkivalta, koska sillä viitataan siihen, että väkivalta on yleensä miesten tekemää. Pysin jonkin verran avaamaan sitä mihin väkivalta homo- ja lesbosuhteissa perustuu, mutta tuskin pystyn antamaan tässä tutkielmassani sille mitään varmaan tietoa, ainoastaan viitteitä ja keskustelujen avauksia.

2.2 Väkivallan monet kasvot

Hearn (1998) toteaa, että ”väkivalta ei ole yksi ja yhtenäinen asia, eikä oikeastaan asia ollenkaan.” Tällä hän tarkoittaa sitä, että väkivalta on yksinkertaisesti sana, se ei merkitse itsessään mitään. Mutta väkivaltaan sisältyy kokemuksia, jotka ovat merkitseviä ihmisen elämässä. Se on sekä materiaalista että diskursiivista. Se on täynnä kipua ja täynnä tekstiä. On vaikea määritellä väkivaltaa niin, että se sopisi kaikkiin tilanteisiin. Tärkeintä on tunnistaa väkivalta tai sen uhka. (Mt. 15.)
Väkivalta ei ole vain sana tai asia, vaan se ilmentyy erityisesti toiminnassa ja ihmisten kokemuksissa.

Väkivallalla on monet kasvot, eikä ole olemassa yhtä oikeaa väkivaltaa. Janette Forman & Jan MacLeod (1996) korostavat, että naiset saattavat vaieta väkivallasta sen vuoksi, että uskovat että heidän kohtaamansa väkivalta ei ole sitä oikeaa väkivaltaa (real violence) (mt. 32). Väkiavallalle onkin annettava myös julkisesti useita erilaisia määritteitä ja korostettava väkivallan monimuotoisuutta. Väkiavallan uhreilla ei aina välttämättä ole käsitteitä sille, mitä on tapahtunut ja

tällöin ammattihenkilön tai muun ulkopuolisen henkilön on uskallettava antaa nimi ilmiölle.

Väkivalta voi olla *fyysistä*, esim. potkimista, tönimistä ja lyömistä. Väkivalta voi olla myös *henkistä*, joko sanallista tai sanatonta. Se saattaa ilmetä alistamisena, huutamisena, kiroiluna, painostamisena, pilkkaamisena, nimittelynä, uhkailuna, kontrollina, vähättelynä, alentavasti käyttäytymisenä, pelotteluna, häirintänä tai syyttelynä. Väkivalta voi olla *seksuaalista*. Se voi olla nöyryyttämistä ja halventamista, huoraksi haukkumista sekä toisen ruumiinosien arviointia ja vertailemista. Se voi olla jopa seksuaalista pakottamista ja raiskaamista. Väkivalta voi olla *taloudellista*. Nainen on riippuvainen miehestä taloudellisesti, mies kontrolloi naisen taloutta ja rahan käyttöä. Väkivalta voi olla myös *latenttia eli piilevää*. Se on tavallaan uhka väkivallasta. Uhri pyrkii muokkaamaan omaa käyttäytymistään, jotta väkivaltaa ei olisi. (Lehtonen & Perttu 1999, 38-44.)

Jeff Hearn (1999) on jaotellut väkivallan neljään eri näkökulmaan. Ensinnäkin väkivalta on tai se sisältää väkivallan tekijän tai tekijöiden fyysistä tai muuta vallan käyttöä. Toiseksi väkivallan tarkoituksena on vahingoittaa yksilöä, omaisuutta tai ympäristöä. Kolmanneksi väkivaltaa on, se minkä kohde kokee vahingolliseksi tai loukkaavaksi. Ja lopuksi väkivaltaa on se jonka laillinen esivalta toteaa väkivallaksi. (Mt. 252.)

Tutkielmassani käsitän väkivallan toiminnaksi. Väkiälyä muodostetaan kielessä ja toiminnassa. Väkiälyä on se, jonka toimijat käsittävät väkiälyksi, jolloin se voi olla sekä fyysistä, henkistä, taloudellista, seksuaalista tai se voi olla uhka väkiälystä

2.3 Tunteet väkiälyisessä parisuhteessa

Tarkastelen väkiälyä intiimissä parisuhteessa tunteiden kautta, koska tunteet ovat hyvin vahvasti esillä parisuhdeväkiälyssä. Samalla pyrin liittämään tunteet ja valitsemani tarinan laajempaan keskusteluun, millaista on ja mihin perustuu intiimi parisuhdeväkiäly. Olen valinnut tarkasteluun yhden tarinan ”Väkiälystä vapaaksi”, naiset kertovat kokemuksistaan (1996) kokoelmasta, joka on yksi tarina Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan väkiälytajuoston kirjoituskilpailusta. Tarinan kirjoittaja kirjoittaa nimimerkillä ”Valse Triste” ja hän on nimennyt tarinansa ”Kahlitsevat tunteet”. Nimesin nimimerkin Tiinaksi. Luin tarinan erityisesti tunteiden kautta, millaisia tunteita tarinan kirjoittaja kirjoittaa, kun hän kuvaa väkiälyistä parisuhdettaan. Mielestäni ottamalla esimerkiksi tarinan, saan intensiivisemmän ja henkilökohtaisen otteen väkiälystä.

Tiina on kokenut väkivaltaa monta vuotta omassa parisuhteessaan. Hänellä on kaksi lasta. Hän kuvaa tarinassaan hyvin sen, kuinka väkivalta kasvaa vähitellen. Ensin tulee syyttelyä ja sitten tulee lyöminen, mies pyytää anteeksi, mutta lyöminen jatkuu. He käyvät perheterapeutilla, mutta Tiina ei tunne saaneensa sieltäkään apua. Väkivaltaa jatkuu pitkään, kunnes Tiina vihdoinkin päättää irtautua suhteesta.

2.3.1 Kaiken takana on rakkaus

Ensin en voinut elää ilman sinua, sitten ero sinusta oli ainoa keino jäädä henkiin. (Tiina)

Rakkautta on pyritty käsitteellistämään monella tavalla, mutta jokainen määritelmä latistaa tunteen voimakkuuden. Alberoni (1989) kysyy mitä on rakastuminen? Ja hän vastaa, että se on *kahden ihmisen muodostaman joukkoliikkeen syntyvaihe*. Joukkoliikkeellä hän viittaa siihen, että rakastumisessa, kuten myös muissakin joukkoliikkeissä ihmisten väliset suhteet muuttuvat radikaalisti, elämän ja elämyksen laatu muuttavat muotoaan, kirkastuvat. (Mt.5,7.) Kaarina Määttä (1999) kuvaa rakkautta peruskokemuksena, tunteiden ja voimien pyörteenä, joka ylittää arkielämän. Sen pauloissa yksilöt muuttuvat ja muokkaavat toinen toistaan, joutuvat konfliktiin, tekevät sopimuksia, muotoilevat uudelleen suhteensa ulkomaailmaan sekä tuottavat vähitellen uuden sääntöjen ja varmuuksien rakenteen, instituution. Rakkaus on prosessi, joka kulkee vanhan

järjestyksen tuhosta syntyvaiheen työn kautta uuteen järjestykseen ja uuden arjen rakentamiseen. (Mt. 37.)

Varmasti jokainen parisuhde rakentuu ainakin aluksi rakkaudelle. Ja tuo tunne saattaa olla niin voimakas, että vaikka parisuhteessa ilmenee väkivaltaa sokaistuu uhri yhä rakkauden tunteesta. Kuten Tiina kuvaa:

Kukaan ei ollut koskaan rakastanut miestä. Miten kiehtovaa. Minä teen tämän ihmisen onnelliseksi. Mikä haaste. Mikä elämäntarkoitus. Hän on elämäni mies. Haluan hänen kanssaan naimisiin ja monta lasta. (Tiina)

Toisaalta Tiinan kuvaus kertoo hänen halustaan auttaa ja hoivata miestä, mutta se kertoo myös naisen halusta rakastaa ja tulla myös rakastetuksi.

Parisuhdeväkivallassa rakkauden ja vihan tunteet kietoutuvat toisiinsa. Intiimissä suhteissa tapahtuva väkivalta on jotain erityistä ilmiönä ja kokemuksena, koska sama ihminen, joka myös rakastaa ja hyväilee tai vähintäänkin jakaa kodin, myös pahoinpitelee ja lyö. (Husso 1997, 92.) Sama käsi joka rakastaa, lyö. Nainen saattaa sokaistua tästä ja hän toivoo jokaisen lyönnin jälkeen, että se oli viimeinen kerta.

Alan suunnitella avioeroa, mies muuttuu sääliäväksi ja yksinäiseksi. Ei häntä voi jättää. Hän vakuuttaa pahoinpidelleensä minua viimeisen kerran. Kävin kuitenkin lääkärissä pyytämässä todistuksen jäljistä. (Tiina)

Rakkauteen sekoittuu sääliä miestä kohtaan. Naisen rakkaus säälii ja hoivaa. Nainen ymmärtää. Nainen tuntee olevansa vahvempi ja määrittelee miehen väkivaltaisuuden heikkoudeksi.

2.3.2 Häpeää ja syyllisyyttä

Myöhemmin hän kertoo, että syy oli minun, koska jätin hänet sinä iltana hetkeksi yksin... Myöhemmin tajuan, että syy oli jälleen minun. Mies kertoo olleensa vihainen siksi, ettei hänellä ollut tarpeeksi kaappitilaa. On myös rankkaa olla kolmen lapsen isä. (Tiina)

Nainen syyllistää itse itsensä ja myös mies syyllistää hänet. Pian väkivallan jälkeen nainen alkaa kyselemään itseltään *Mitä minä tein väärin?* Nainen etsii rationaalista selitystä tapahtuneelle, jotta hän voisi ymmärtää ja ottaa tapahtunut haltuun. Ulkopuoliset antavat ohjeita, miten käyttäytyä ettei moista enää tapahtuisi. (Lehtonen & Perttu 1999, 23.) Ulkopuoliset saattavat syyttää naista miehen väkivaltaisuudesta ja kasvattavat näin naisen taakkaa. Erityisen hämmentävää on, että ammattihenkilöstö syyllistää, kuten Tiina kertoo heidän käynnistään perheneuvolassa,

kun yritin puhua muista meille sattuneista väkivaltaisista purkauksista, työntekijä sanoi, että täällä käsitellään yksi asia kerrallaan. Ja kun sanoin pelkääväni miestä, hän sanoi, että eihän hän vaikuta väkivaltaiselta. Päälle naurettiin. Sain myös kuulla odottaneeni avioliitolta liikoja, ja ettei heti pidä juosta pois, jos tulee ongelmia. Lisäksi minulta kysyttiin, että eikö sinulla ole aiemmin elämässäni ollut paha olla. (Tiina)

Syyllisyys on aktiivinen tunne. Syyllisyyden kokeminen edellyttää jonkin teon, joka on väärä. Syyllisyyteen liittyy moraalinen teko, jolla otetaan kantaa rikottuun rajaan ja siihen liittyviin sosiaalisiin sääntöihin. Nainen tuntee tehneensä jotain väärin. Hän tuntee epäonnistuneensa naisena, aviopuolisona. Nainen on ottanut taakan siitä, että hän on syyllinen, koska ei ole pystynyt pitämään perheonnea kasassa, hän kokee vastuuntuntoa ja yhteisyyttä. *Syyllisyyttä siitä, ettei nainen*

ollutkaan toisenlainen. Että hän oli liian pieni muuttamaan miehensä, maailman, yhteiskunnan, itsensä... (Ronkainen 1999,139-141.)

Mistä sitten johtuu, että juuri nainen tuntee syyllisyyttä? Elääkö kulttuurissamme yhä `äitimyytti`, joka tekee naisesta kaikkivoivan maailmanparantajan, jonka syli on loputon kestämaan ja ottamaan vastaan? Tavallaan tämä näkökulma luo naisesta vahvan, kaiken kestävän ja miehestä muodostuu heikko, joka ei pysty muuta kuin turvautumaan väkivaltaan, koska ei pysty muulla tavalla ilmaisemaan tunteitaan. Miehellä ei ole tarpeeksi voimia kantaa vastuuta. Mutta nainen ei kuitenkaan ole kaikkivoipa ymmärtäjä, kenenkään ei tarvitse olla niin vahva, että kestäisi tai ymmärtäisi väkivallan. On myös mielenkiintoista, että syyllisyys koetaan yleensä naisen tunteeksi, eikö myös mies tunne syyllisyyttä teostaan?

Kun naiset puhuvat syyllisyydestä, he puhuvat myös häpeästä. *Aloin taas syyttää itseäni; taas oli äitiys epäonnistunut. Olin 30- vuotiaana täysi lapsi. Olin häpeissäni* (Tiina). Suvi Ronkainen (1999) pohtii syyllisyyden ja häpeän tunteiden monimuotoisuutta. Myös häpeä, kuten syyllisyyskin, on moraalinen tunne. Häpeävä katsoo itseensä ja näkee itsensä alastomana ja tuntee häpeää. Syyllinen on tehnyt jotain väärin, häpeässä henkilö on väärä. Häpeävä katsoo itseään muihin ja toteaa epäonnistuneensa. (Mt. 137, 141.) Häpeäminen ja syyllisyys ovat kulttuuriin sidottuja rakenteita. Nainen tuntee häpeää ja syyllisyyttä jostain sellaisesta, jossa hän tuntee epäonnistuneensa. Kulttuurissamme on määritelty jokin hyvän naiseuden ja äitiyden normi, jota vasten peilattuaan nainen tuntee epäonnistuneensa.

2.3.3 Ahdistaa, vihastuttaa

Väkivallan uhrit kuvaavat ahdistusta, kuinka se vähitellen kasvaa. On ahdistavaa olla miehen lähellä, tuntee kuin olisi ajettu nurkkaan.

Kumma ahdistus valtaa minut, kun hän on samassa asunnossa. On paljon asioita, joista ei saa puhua. Jos puhun, hän rankaisee minua enkä saa häneltä seksiä, mistä olen tullut jotenkin riippuvaiseksi. (Tiina)

Väkivaltaisessa parisuhteessa uhrin elintila supistuu äärimmilleen. Hänen fyysinen liikkumatilansa supistuu ”hellan ja nyrkin” väliin. Psykkinen todellisuus mahduttaa miehen todellisuuteen. Väkivallan kokeneet naiset ovat kertoneet miten he ovat katkaisseet välinsä sukulaisiin ja ystäviin. Väkivaltaisessa perheessä fyysisesti vahvemman todellisuus muuttuu vallitsevaksi todellisuudeksi. Väkivallalla on taipumus normalisoitua ja sille löydetään oikeutus. Naiselle tilanteesta saattaa muodostua kestävästi. Ensin mies hakkaa ja pahoinpitelee ja hetken päästä hyvittää tekoa rakastamalla. (Lehtonen & Perttu 1999, 20-21.) Nainen pelkää ja hänen tilansa supistuu pieneen. Kodista muodostuu pelon ja ahdistuksen paikka, josta ei löydy enää turvaa. Nainen pyrkii tekemään kaikkensa, jotta miehen nyrkki ei enää löisi. Ahdistus kasvaa.

Pelko ja ahdistus saattavat muuttua vihaksi. Rakastamasta henkilöstä tulee vihan kohde.

Vähän ajan päästä tutustun vihaan itsessäni. Vihaan miestäni, vaikka haluaisin rakastaa häntä. Alan saada viha-kohtauksia. Äkkiä kesken päivän tunnen mielettömää raivoa enkä uskalla puhua siitä miehelle. (Tiina)

Naisen rooliin on kohdistunut eräänlaista hyssyttelyä. Naisen pitää säilyttää malttinsa ja kätkeä ns. negatiiviset tunteensa sisälleen. Miehelle taas aggressio ja vahvat tunteet ovat enemmän sallittuja. Viime vuosina on kuitenkin alettu puhua naisen vihasta ja aggressiosta. Nainenkin tuntee vihan ja aggression tunteita ja jopa näyttää niitä. Nainen saattaa olla parisuhteessakin väkivaltainen, mutta hän tuntee, että fyysinen väkivalta on viimeinen keino. Fyysinen väkivalta koetaan *halveksittavana ja siinä menettää kasvonsa*. Nainen saattaa tuntea, että viha ottaa hänestä vallan ja saa hänet tekemään asioita, joita hän ei oikeastaan haluaisi tehdä. (Nykyri 1998, 125-128.)

Feminiinisyyteen ei kuulu tai sovi väkivaltainen käyttäytyminen. Väkivaltainen nainen tavallaan rikkoo sukupuolirooleja ja astuu miehiseen rooliin. Saattaa olla, että nainen käyttää väkivaltaa vain itsepuolustukseen. Nainen saattaa olla väkivaltainen eri tavalla kuin mies, hän alistaa miestä ehkä verbaalisesti ja emotionaalisesti. (Straus 1999, 31.) Nainen tuntee väkivallan heikkoudeksi, hän tuntee että on menettänyt itsekontrollinsa, mutta miehelle väkivalta on kontrollin ja hallinnan keino tai vallan ja itsetunnon pönkittäjä (Husso 1997, 89).

Nainen ilmaisee omaa vihaansa väkivallan avulla. Nainen saattaa yrittää vastata miehensä väkivaltaisuuteen väkivallalla. Parisuhde muuttuu taistelutantereeksi, jossa kumppanit asettuvat toistensa vastustajiksi. Näissä ”välikohtauksissa” nainen saattaa tuntea, että vastasubjektiksi ei asetu pelkästään mies, vaan hän kamppailee myös omien vihatunteidensa kanssa. Hän ei haluaisi välttämättä näyttää näitä ”sopimattomia” tunteita, koska naiselle ei sovi vihan näyttäminen. (Nykyri 1999, 168-172.)

Tiinan parisuhde päättyi, kun hän sai niin paljon voimaa, että jaksoi lähteä. Hän kuvaa kuinka hänellä alkoi uusi elämä. Tarinansa lopussa hän kuvaa tunteitaan,

Tunnen joka päivä iloa ja kiitollisuutta siitä, että saan olla oma itseni, saan tuntea, mitä tunnen, puhun siitä, mistä haluan, kehittää itseäni ja olla sellainen äiti kuin olen. Tuntuu kuin olisin pelastunut onnettomuudesta ja saanut uuden elämän. Tavallinen arkikin on juhlaa. (Tiina)

2.4 Valta ja kontrolli

Valta ja kontrolli ovat tärkeitä elementtejä, kun puhutaan intiimistä väkivallasta. Intiimi heteroparisuhdeväkivalta on hierarkisoitunutta, sillä siinä vahvempi käyttää valtaa heikompaan. Lähtökohtana intiimissä väkivallassa on, että väkivallan tekijänä on mies ja uhrina nainen. Grönforsin (1994) mukaan väkivalta on eräs keino, jolla voidaan pönkittää miesten ylivaltaa. Väkivalta on olennainen osa maskuliinisuutta, tavallaan maskuliinisuus oikeuttaa väkivaltaan. (Mt. 65.)

Miehet ovat väkivaltaisia tuntemiaan naisia kohtaan, koska ovat miehiä. Miehenä oleminen selittää väkivaltaisen käyttäytymisen. Miehen toiminta on monissa väkivaltaisissa tapauksissa myös rationaalista, mies tietää, että hän lyö naistaan ja vahingoittaa tätä tahallisesti. Toiminta ei ole pelkästään kontrollin menettämistä. (Hearn 1998, 210.) Tosin on muistettava, että selityksiä väkivallalle on monia eikä pelkkä maskuliinisuus ole syy väkivallalle. (kts. esim. Hearn 1998.)

Ronkaisen (2001) mielestä väkivalta on maskuliinista silloinkin, kun tekijänä on nainen. Väkivallan symbolinen sukupuoli on mies ja uhrina nainen. (Mt. 149.) Väkivalta maskuliinisuutena on kulttuurinen kuva. Meidän on vaikea nähdä väkivaltaa feminiinisenä toimintana tai toimintana, joka tapahtuu kahden samaa sukupuolta olevan välillä.

On hyvin patriarkaalista ajatella, että valta on miesten asia. Mutta ainakin heteroparisuhdeväkivallassa valta on monesti miehen käsissä. Michel Foucault (1998) määrittelee vallan toiminta-alueena, jonka sisällä kamppaillaan voimasuhteista. Valta on ennen kaikkea peliä, joka loputtomien kamppailujen ja ristiriitojen kautta muuttuu, vahvistuu ja kääntää voimasuhteita. *Vallan ehtona on voimasuhteiden liikkuva perusta, jossa erilaisia muotoja ottavat suhteet synnyttävät taukoamatta aina paikallisia ja epävakaiksi jääviä valtatiloja.* Valtaa on kaikkialla. Se on pysyvää, toistuvaa, liikkumatonta ja itsensä uusintavaa. Valtaan liittyy aina tavoitteita ja päämääriä. Valtaa ei ole ilman vastarintaa, jolla Foucault tarkoittaa sitä, että vastarinta on valtasuhteissa toinen puoli, se on vallan vastapari. (Mt. 69-72.)

Foucault antaa lukemattomia määryksiä vallalle ja helposti näistä määryksistä saa sellaisen kuvan, että valta on jotain joka on ihmisen ulkopuolella. Mutta valta on jotain joka on toimintaa ja joka uusiutuu ja liikkuu. Vallalla tarvitsee olla aina vastarintaa, jotta valtaa ylipäätään olisi olemassa. Mies, joka käyttää väkivaltaa, tuottaa valtaa ja nainen toimii silloin vallan vastinparina ja tuottaa vastarintaa. Mutta onko naisella vastavaltaa? Toisaalta ehkä, ainakin väkivallan alussa. Nainen ei halua, että häntä lyödään. Hän haluaa uskoa, että väkivaltaa ei enää

tulevaisuudessa ole. Uskominen väkivallattomaan tulevaisuuteen ja alistuminen tilanteeseen voidaan nähdä naisen vastarintana.

Suvi Keskinen mielestä (1996) väkivalta parisuhteessa eroaa muista vallan muodoista siinä, että se on luonteeltaan pakkovaltaa. Kun muihin vallan muotoihin liittyy yleensä jonkin verran neuvottelua ja valta-aseman hyväksyntää, sisältää väkivallan käyttö neuvotteluprosessin hylkäämisen. Pakottamisella pyritään saavuttamaan valta-asema. (Mt.7.)

2.5 Väkivallan seurauksia

Väkivallalla on aina kauaskantoiset vaikutukset uhriin ja tietenkin myös tekijään. Uhri kärsii fyysisistä vammoista, pelosta, painajaisista, alhaisesta itsetunnosta, levottomuudesta, masentuneisuudesta, avuttomuudesta, häpeästä, syyllisyydestä, alemmuudentunteista, yksinäisyydestä ja hänellä saattaa olla itsemurha- aikeita. (Arias 1999,140-141.) Lista on loputon ja surullinen.

Suvi Ronkainen (2001) käyttää termiä uhriutuminen, jolla hän viittaa väkivallan kokemuksen psyykkisiin ja sosiaalisiin seurauksiin. Uhriutuminen on prosessi, joka viittaa aikaan ja paikkaan. Se viittaa väkivallan kokemuksen seurauksiin kulttuurisessa ja sosiaalisessa kontekstissa. (Mt.139.) Varmasti jokainen, joka on kokenut parisuhdeväkivaltaa on uhri. Mutta haluaako jokainen uhri ottaa uhrin roolin? Haluaako hän uhriutua? Haluaako uhri alistua omaan uhrin rooliinsa?

Väittäisin, että kaikki uhrin roolit eivät halua tätä roolia. He haluavat irti uhrin roolista, koska uhrin rooli on passiivinen. Uhri käsitteeseen liittyy passivoiva toimija, joka on alistunut asemaansa, joka ottaa kaiken vastaan pystymättä itse sanomaan tai tekemään mitään. Mutta eikö hän ole erityisesti aktiivinen toimija, jos hän on esimerkiksi lähtenyt hakemaan apua, hän haluaa irti väkivallasta. Toki on ihmisiä, jotka eivät pysty toimimaan, mutta valitsevatko he silloin uhriutumisen? Onko uhriutuminen identiteetti? Aina ei ole muita vaihtoehtoja kuin jäädä suhteeseen.

Ronkaisen (2001) mukaan uhriksi ei pääse kuka tahansa. Uhrius on eräänlainen status, jonka ansaitakseen on oltava joko hyvä uhri tai huono uhri. Hyvä uhri on kaikin tavoin viaton tapahtumaan. Lapsi on hyvä esimerkki hyvästä uhrista. Mutta väkivaltaa kohdanneet ovat huonoja uhreja. Ensinnäkin he ovat liian vahvoja. He kestävät väkivaltaa mahdollisimman pitkään. Hoitavat ja hyysäävät perhettään ja pyrkivät kestämaan mahdollisimman pitkään. Ja toisaalta he eivät ole tarpeeksi vahvoja. *He oireilevat, tuntevat heikkoutta, pelkäävät. Itkeä nyyhkivät.* (Mt. 148.)

Pitkään jatkunut väkivalta saattaa traumatisoida. Parisuhdeväkivalta on musertava kokemus ja seuraukset ovat julmat, puhutaan post-traumaattisesta stressireaktiosta. On kuitenkin muistettava, että jokainen joka on kohdannut väkivaltaa ei kuitenkaan traumatisoidu. Siihen vaikuttaa esimerkiksi yksilön historia, toimijuus ja yhteisö tuki. (Ronkainen 2001, 142.) Siksi onkin tärkeää, että väkivaltaa kokenut hakee apua, jotta väkivalta ei traumatisoi ja uhri pääsee käsittelemään traumaattiset kokemukset. Väkivallan uhreille järjestetään monella paikkakunnalla erilaisia vertaistukiryhmiä tai yksilöryhmiä, joissa uhrin voivat käydä läpi traumaattista kokemusta (esim. Tampereella Ensi- ja turvakoti,

Setlementti naapuri). Myös väkivallan tekijöille on erilaisia ryhmiä ja auttamistahoja (kuten Lyömätön linja).

3. MATKAKUMPPANIT

Tutkielmani pääosassa ovat henkilöt, jotka ovat kirjoittaneet tarinan parisuhdeväkivallasta. Hain tarinoita Z- lehden kautta, joka on valtakunnallinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lehti (kts. liite 1). Lehtijuttu ei kuitenkaan tuottanut yhtään kirjoitusta, ainoastaan yhden puhelun, jossa nainen kertoi kohtaamastaan väkivallasta. Nainen lupasi lähettää tarinansa, mutta en saanut sitä koskaan. Laitoin aineistohakuilmoitukset myös erilaisille sähköpostilistoille maaliskuun 2001 alussa. Sappho listalle, joka on erityisesti lesboille suunnattu keskustelulista, sekä Setan valtakunnallisille listoille, setanettiin ja keskustelusetaan, jotka ovat yleisesti suunnattu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille. Laitoin samoille listoille myös toisen hakuilmoituksen kesäkuun 2001 alussa. Ne tuottivat tulokseksi neljä tarinaa, yhden miehen kirjoittaman ja kolme naisen kirjoittamaa (kts. liite 2 ja 3).

Lisäksi sain kolme muuta yhteydenottoa sähköpostitse, joissa lähinnä kommentoitiin aiheen valintaa. Kaksi niistä oli hyvin kannustavaa ja niissä kirjoittajat totesivat, että aihe on tärkeä ja että on hyvä että joku vihdoinkin tarttuu siihen. Kolmas oli negatiivisempi, siinä ihmeteltiin aiheeni valintaa ja todettiin, että graduni aihe saattaisi aiheuttaa enemmän hallaa kuin hyötyä, sillä seksuaalivähemmistöihin liittyy jo ennestäänkin tarpeeksi negatiivisia asenteita.

Tarinat olivat melko lyhyitä, puolesta toista liuskasta kolmeen liuskaan. Niissä todettiin asiat melko lyhytsanaisesti, eikä tapahtumia kerrottu kovinkaan tarkkaan. Monet kirjoittajat totesivat, että voisin kysyä heiltä jälkikäteen, jos jokin asia jäi epäselväksi. En kuitenkaan lähtenyt tarkentamaan mitään, vaan otin tarinat vastaan sellaisenaan, koska halusin tutkia tarinoita sellaisena kuin kirjoittajat ne kirjoittavat. Ainoastaan yhden tarinan kohdalla lähetin tarkentavan kysymyksen, jossa tiedustelin sitä, miten suhde päättyi. Aineisto on melko pieni, mutta mielestäni se kertoo siitä, että aihe on monelle arka, eikä siitä haluta kertoa ulkopuoliselle. Jouduin myös hakemaan tarinoita muutamaa otteeseen, koska ensimmäiset ilmoitukset eivät tuottaneet tulokseksi kuin kaksi tarinaa. En voi pitää aineistoa kattavana, mutta se antaa viitteitä siitä millaista väkivaltaa on homo- ja lesbosuhteissa. Aineistoni tarinat ovat monin kohdin hyvin samantyyppisiä kuin lukemani yhdysvaltalaiset ja britannialaiset tarinat.

Pohdin, että tuottaako se jotain ongelmia, että sain vain yhden miehen kirjoittaman tarinan. Mietin, mistä johtuu, että vain yksi mies kirjoitti tarinan. Ehkä miehet eivät kirjoita kovin mielellään ja aihe on varmasti monelle miehelle hyvin arka. Mutta en halua kuitenkaan keskittyä vain naisten väliseen väkivaltaan vaan haluan tuoda esille myös miesten välistä parisuhdeväkivaltaa. Tutkimuksen lähtökohtana on ensisijaisesti seksuaalivähemmistöjen parisuhdeväkivalta.

En ole ottanut tutkimukseen ollenkaan mukaan bi- seksuaaleja, jotka määritellään myös seksuaalivähemmistöön. Määrittelin aineistonhakuilmoituksessa olevani kiinnostunut homo- ja lesboparisuhdeväkivallasta, joka saattoi tällöin pois sulkea

sen, että bi- seksuaaleiksi itsensä määrittelevät eivät vastanneet. Toisaalta olisi ollut hyvä mainita hakuilmoituksessa, että keskittyisin myös bi-parisuhteisiin.

Aluksi ajattelin kerätä aineiston haastattelemalla parisuhdeväkivaltaa kohdanneita ihmisiä, mutta omista intresseistä johtuen valitsin aineistoksi ihmisten kirjoittamat tarinat. Toisaalta ajattelin, että ihmiset kirjoittavat anonyymisti helpommin vaikeista asioista kuin suostuvat kasvokkaiseen haastatteluun (etenkin, kun tämä on ensimmäinen kerta, kun joku tekee tästä aiheesta tutkimusta). Tietenkin olisin voinut yrittää tehdä haastattelut esimerkiksi sähköpostin kautta, mutta koin tämän liian hankalaksi. Pari tarinan kirjoittajaa totesikin, että oli terapeutista pohtia asioita, josta he olivat vaienneet aikaisemmin ja kirjoittaa niistä.

Miten esittää tarinat tutkimuksessa niin, ettei niistä tunnisteta tarinan kirjoittajaa? Suomessa homo- ja lesbopiirit ovat kuitenkin melko pienet ja näin ollen on aivan mahdollista, että ihmiset tunnistavat tarinoiden kirjoittajat ja niissä esiintyvät muut ihmiset. Mutta toivon, että olen onnistunut häivyttämään tarinoiden oikean minän taustalle, jottei heitä tunnistettaisi. Esittelen kirjoittajat lyhyesti ja käsittelen heidän tarinansa perusteellisesti, kun analysoin heidän tarinaansa.

Liisa 37-vuotias. On seurustellut 2,5 vuotta naisen kanssa. Hänen parisuhteessaan molemmat ovat käyttäneet rankkaa väkivaltaa. He ovat vieläkin yhdessä ja väkivalta on päättynyt. He ovat molemmat hakeneet ammattiapua ongelmiinsa.

Pirjo 34 -vuotias. Hänen parisuhteensa kesti yhteensä 11 vuotta, josta Pirjo määrittelee, että väkivaltaa kesti 2 vuotta. Pirjon tyttöystävä petti häntä ja suhteessa ilmeni paljon mustasukkaisuutta. Parisuhde on päättynyt.

Marja 33-vuotias. Parisuhde kestänyt 8 vuotta. Väkivalta on loppunut ja suhde jatkuu. Parisuhteessa ilmeni väkivaltaa vain silloin kun molemmat käyttivät alkoholia. Marja kertoo yhden väkivaltaisen kohtauksen, joka oli käännekohta heidän elämässään.

Ville 22-vuotias. Villen väkivaltainen parisuhde kesti yhteensä vajaa pari vuotta. Ville nimeää tarinansa `katkeran suloiseksi` parisuhteeksi. Hän kertoo kuinka aluksi kaikki oli hyvin ja kuinka väkivalta alkoi ilmetä vähitellen. Hän on eronnut väkivaltaisesta suhteesta ja seurustelee tällä hetkellä onnellisesti uudessa parisuhteessa.

3.1 Narratiivinen tutkimus

Tunnen houkutusta sanoa, että elämäkerta on kuin sipuli, jota kuoriessa joutuu silloin tällöin itkemään, ja jossa joka kerroksen alta löytyy aina uusi kerros. Mutta elämäkerralla ei ole keskusta, eikä kuorimisella ehdotonta loppua. Elämäkerta käyttäytyy kokonaan toisin: jokainen uusi ja tiheä luenta kasvattaa ymmärrystämme kertomuksesta ja lisää uusia kerroksia tulkintaamme kerrotusta elämästä. (Hyvärinen 1998, 335.)

Termi narratiivinen on moniselitteinen ja etenkin arkikielessä se saa monia merkityksiä. Laajimmassa merkityksessään se viittaa kaikkeen puhuttuun ja kirjoitettuun esittämiseen. Narratiivinen voidaan kuitenkin määritellä myös tarkoittamaan vain juonellista tarinan mallia. Tällöin narratiivisuus voi merkitä sekä tarinan kirjoittamisen prosessia että tarinaa tuloksena. (Polkinghorne 1988, 13.)

Termi tarinallinen tai narratiivinen tutkimus viittaa kaikkeen sellaiseen tutkimukseen, jossa tarinan, kertomuksen tai narratiivin käsitettä käytetään ymmärrysvälineenä. (Hänninen 1999, 15.) (Tarinallista ja narratiivista tutkimusta käytetään rinnakkain, joten käytän niitä synonyymisesti). Narratiivisessa tutkimuksessa käytetään aineistona kerronnallista / tarinallista materiaalia. Aineisto voidaan kerätä haastattelemalla tai kirjoituskehotuksin. Aineisto voi olla myös kenttämuistiinpanoja omista havainnoista. Aineisto voidaan kerätä myös valmiista materiaalista, kuten päiväkirjoista, kirjoitetuista elämänkerroista, keskusteluista tai kirjallisuudesta. (Lieblich ym. 1998, 2-3.)

Narratiivisen tutkimuksen perusyksikkö on tarina. Tarina on ajallinen kokonaisuus, koska sillä on alkunsa, keskikohtansa ja loppunsa. Juoni sitoo nämä elementit toisiinsa. ” *Tarina on konkreettisten tapahtumien muotoon saatettu tarinan juonen ilmaisu*” (Hänninen 1999, 20.) Tarinalla sidotaan toisiinsa erilaisia tapahtumia, jolloin tarina voidaan nähdä rakenteellisena kokonaisuutena, jota yhdistää juoni (Polkinghorne 1995, 5). Hänninen (1999) tekee eron kertomuksen ja tarinan välille. Hänen mielestään kertomus viittaa tarinan esitykseen merkkien muodossa. Yksi kertomus voi sisältää useita tarinoita. (Mt. 20.) Käytän käsitettä tarina, koska mielestäni aineistoni tarinat ovat nimenomaan tarinoita, ne kertovat osan ihmisen elämästä.

Tarinallinen tutkimus ei muodosta mitenkään selkää ja yhtenäistä teoreettis-metodista rakennelmaa, vaan sen voidaan ajatella olevan enemmänkin keskusteluverkosto, jota yhdistää tarinan käsite. Menetelmien tutkiminen ja hyödyntäminen vievät eteenpäin narratiivista tutkimusta. Kaikille menetelmille on kuitenkin yhteistä se, että kiinnitytään tarinaan ja sen merkitysrakenteeseen. (Hänninen 1999, 16, 30.) Voidaankin ajatella, että tarinallinen tutkimus on pluralistista, relativistista ja subjektiivista. Se ei pyri löytämään yhtä ainoaa oikeaa totuutta vaan pyrkii moninaisuuteen kuvaillen ja selittäen ihmisten toimintaa sellaisenaan kuin he sen haluavat kertoa. (Lieblich ym. 1998, 2.) Ominaista narratiiviselle tutkimukselle on sen monitieteellisyys. Siinä liikutaan monilla tieteenalan alueilla ja opitaan toisilta. Merkittävää uutta tutkimusta syntyy monien tieteenalojen risteyksessä. (Hyvärinen 2001, luennot.)

Kertomuksia on tarkasteltu monissa tieteenaloissa ja tieteenalojen sisälläkin on monia eri näkökulmia. Kiinnitän oman tutkimukseni sosiaalitieteen tutkimuskenttään, joka on perinteisesti ollut kiinnostunut erityisesti elämäkertatutkimuksesta. Tarinoiden nähdään ilmentävän ihmisten kulttuurista todellisuutta, sitä miten ihmiset ajattelevat, toimivat ja miten ympäröivä kulttuuri vaikuttaa heihin. (Hänninen 1999, 18.) Aineistoni tarinat ovat mielestäni elämäkertoja. Ne ovat elämäkertoja, jotka kuvaavat tiettyä ajankohtaa kertojan elämästä.

Narratiivinen tutkimus on osa kielellistä tutkimusta. Hänninen (1999) puhuu kielellisestä käänteestä sosiaalitutkimuksessa, jolla hän viittaa siihen, että tutkimuksessa on alettu yhä enemmän kiinnittää huomiota kieleen ja sen merkitykseen ja rakenteeseen. Kielellisesti muodostunutta sosiaalista todellisuutta on alettu tarkastella omana maailmanaan. Kieli ei pelkästään heijasta sosiaalista todellisuutta vaan se myös luo sitä. (Mt. 14.) (vrt. diskurssianalyysi, keskusteluanalyysi, retoriikan tutkimus).

Tarinat voidaan myös ajatella vuorovaikutukselliseksi tuotteiksi. Vilkon (1997) mielestä elämäntarina on kahdella tavalla sosiaalinen. Ensinnäkin yksilön tarina on syntynyt vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja toiseksi tarina tuotetaan yleensä ajatellen niitä toisia, joille tarina suunnataan. *Kertomus minästä on suunnattu kommunikoimaan, ymmärrettäväksi ja kulutettavaksi.* (Mt. 76.) Tarinat ovat myös dialogisissa kirjoittajan ja tutkijan välillä. Tutkija käy konkreettista keskustelua aineiston kanssa. (Kaskisaari 2000, 58-59.)

Elämäntarinan ydin on kertova yksilö, joka kertoo tarinan siitä kuka hän kokee olevansa. Vasta toissijaisesti se on tarina ympäröivästä yhteiskunnasta ja kulttuurista. (Vilkko 1997, 76, 80.) Yksilö on kuitenkin aina sidottu ympäröivään kulttuuriin, hän ammentaa aineksia omasta kulttuuristaan ja siitä sosiaalisesta kontekstista, jossa hän elää. (Hänninen 1999, 15.) Emme voi erottaa yksilöä kulttuurista, jossa hän elää. Tarinoista löytyy eräänlaisia kulttuurisia mallitarinoita, jotka käyvät dialogia oman elämänhistorian kanssa. (Saarenheimo 2001, luennot). Ihminen käy dialogia eletyn elämänsä kanssa. Ihminen koetaan ensisijaisesti toimijana, ei kulttuuristen voimien marionettina.

Kulttuuri ei tarjoa jokaiselle yksilölle samanlaista, järjestyksessä olevaa työkalupakkia, josta kukin voisi täysin vapaasti ja tietoisesti valita itselleen sopivimmat elämän jäsentämisen välineet. Tarinan kertoja tuottaa ainutkertaista tarinaansa kulttuurisia malleja ja omaa kokemustaan yhdistäen. (Hänninen 1999, 79.)

3.2 Tarinoiden analyysi

Olen pyrkinyt lukemaan tarinoita erilaisista lukutavoista käsin. Hyvärisen (1998) mukaan lukutavalla voidaan tarkoittaa kahta erilaista asiaa. Ensinnäkin viitataan siihen, *mitä ja miten tietoisia kysymyksiä aineistolle esitetään*. Ja toiseksi sillä viitataan tapaan, *jolla näihin kysymyksiin pyritään vastaamaan*. (Mt. 311.)

Lukutapoja on siis monia, riippuen omasta tutkimusongelmasta ja kysymyksenasettelusta.

Lukutapani tausta-ajatuksena on toimiva subjekti, joka itse antaa omat merkityksensä omalle toiminnalleen. Lähestyn silloin sosiaalista konstruktioismia. Luennassa keskityn yksityiskohtaisesti siihen, millaisen merkityksen asiat henkilön kertomuksessa saavat. Eletty elämä ja kertomus kietoutuvat toisiinsa; elettyä elämää voidaan tarkastella useasta näkökulmasta käsin. (Jokinen 2000, 131-132.) Tarinan kertoja reflektoi omaa itseään, pohtien ja arvioiden omaa toimintaansa (Kaskisaari 1998, 275).

Narratiivisessa tutkimuksessa on pohdittu sitä kuinka varmana tietona ihmisten tarinoita voidaan pitää. Tarinat eivät pelkästään kerro menneistä tapahtumista vaan ne ovat yksilön tulkintaa menneestä. Kertojan on aina mahdollista kertoa tarinansa eri tavalla, riippuen esimerkiksi siitä kenelle hän tarinansa kertoo. Toki jotkut kertojat saattavat jopa valehdella tarinassaan. (Kohler-Riessman 1993, 19,64.) Mielestäni tutkijan on otettava tarinat totena ja uskottava siihen mitä tarinan kirjoittaja kertoo. Myös tutkija tekee tarinoista omaa tulkintaa omista tulkintaresursseistaan käsin. (vrt. Juhila 1999).

On kuitenkin muistettava, että tarinan taustalla vaikuttavat myös yhteiskunnan arvot ja normit. Tarinan kertojaan vaikuttaa myös ympäröivä kulttuuri. Vaikka tarkastelen yksilön itsensä antamia merkityksiä, pidän taustalla myös sen ajatuksen, että yksilöön ja hänen antamiinsa merkityksiin vaikuttaa myös ympäröivä kulttuuri. *”Tarinan – niin fiktiivisen kertomuksen kuin elämäntarinan – muodostaminen on siten aina sekä yksilöllisesti luovaa että kulttuurisesti sidottua”* (Hänninen 1999, 15).

Olen jakanut metodisen lukutapani kolmeen erilaiseen tapaan, riippuen siitä mihin kysymyksiin haen vastauksia. (vrt. Kaskisaari 1998). Ensimmäinen lukutapani myötäilee kokonaisvaltaista sisältöanalyysiä (holistic-content analysis). Aluksi tarinat luetaan useita kertoja, jotta ne alkavat puhua ja niistä tulee tuttuja. Sitten päätetään tietty teema, jota halutaan tutkia. Sen jälkeen tarina luetaan ja merkataan ne kohdat, joissa teema ilmenee. Lopuksi kuvaillaan valittua teemaa. (Lieblich 1998, 62.) Kaskisaari (1998) käyttää käsitettä narratiivinen lukutapa, jolla hän tarkoittaa, että hän käy koko aineiston läpi siltä osin kuin se vastaa siihen, mitä hän aineistosta hakee. Tällä lukutavalla luen tarinoista väkivallan ja tarinoiden juonen. Etsin vastauksia kysymyksiin, millaista väkivalta on homojen ja lesbojen parisuhteissa ja miten väkivalta etenee parisuhteessa? Miten he ovat selviytyneet väkivallasta? Tarkastelen myös kertojien antamia selityksiä väkivallalle. Käytän jonkin verran Labovin rakenneanalyysiä hahmottamaan tarinoiden rakennetta. Ymmärrän tarinat ajallisena kokonaisuutena joilla on alkunsa, keskikohtansa ja loppunsa.

Toiseksi luen tarinoita diskurssianalyysin kautta. Sen avulla pyrin löytämään tarinoista erilaisia subjektipositioita. Millaisia subjektipositioita tarinoista voi lukea? Miten kertoja positioituu suhteessa väkivaltaan? Miten parisuhteen kautta rakennetaan omaa itseä ja miten väkivalta siihen vaikuttaa? Kaskisaari (2000) käyttää käsitettä emansipatorinen lukutapa, jonka avulla hän tekee sukelluksia kertojien kokemuksiin, heidän itsensä antamiin merkityksiin (mt. 50).

Kolmanneksi pyrin lukemaan tarinoista marginaalisuuden. Näkyykö tarinoissa se, että homot ja lesbot ovat marginaalissa suhteessa enemmistöön eli heteroihin?

Miten marginaalisuus näkyy? Lukutapani perustuu queer-teoriaan ja emansipatoriseen lukutapaan, koska nämä suuntauokset pyrkivät nostamaan homot ja lesbot ulos marginaalista, tekemällä heistä näkyviä. Pyrin tekemään näkyväksi homojen ja lesbojen kohtaamaa parisuhdeväkivaltaa.

4. MATKA HOMOJEN JA LESBOJEN PARISUHDEVÄKIVALTAAN

”Eräänä viikonloppuna Kotipesään tuli yllättäen miesasiakas, nuori, hoikka kaveri, jonka poikaystävä oli pahoinpidellyt. Minä ja Anneli olimme hämmästyneitä, mutta otimme hänet sisään, sillä säännöissä sanottiin ainoastaan, että Kotipesä oli turvapaikka perheväkivallan uhreille. Sukupuolesta niissä ei puhuttu mitään. Mies kiinnosti minua, sillä en ollut tietääkseni aikaisemmin tavannut homoa. Kun Pauli tuli töihin maanantaina, hän toimitti vähin äänin kaverin kotiin. Meille hän sanoi, että oli hankala pitää miestä tiloissa, jotka oli varsinaisesti tarkoitettu naisille ja lapsille. Minusta oli tuntunut, että hän oli pelännyt miehen seksuaalista suuntautumisen tarttuvan itseensä, jos hän olisi joutunut viettämään päivänkään tämän kanssa samassa talossa. ”

Ote on Leena Lehtolaisen kirjasta Tappava säde (1999, 258).

Ote Leena Lehtolaisen kirjasta on monella tapaa mielenkiintoinen. Turvakodin työntekijät päättävät ottaa sisään pojan, joka määritellään homoksi. He kokevat, että säänöissä ei puhuta mitään sukupuolesta, mutta ovat kuitenkin hämmästyneitä. Ovatko he kenties hämmästyneitä siitä, että eivät ole tiedäneet, että homojenkin suhteissa saattaa ilmetä väkivaltaa? Työntekijää myös kiinnostaa homo ihmisenä, eihän hän ole koskaan tavannut homoa, ainakaan tietääkseen. Otteessa käsitellään myös homofobiaa, kun turvakodin johtaja päättää heittää pojan ulos. Hänellä on mahdollisesti pelko siitä, että homous tarttuu.

Ympäristöstä voi kuitenkin löytää pieniä vihjeitä homojen ja lesbojen parisuhdeväkivallasta, kun pitää silmänsä avoimena. Muistan esimerkiksi TV-ykkösen dokumentin *Lepakkolinja* (27.2.2001), jossa päähenkilö Liisa mainitsi, että lesbotkin saattavat olla väkivaltaisista parisuhteissaan. He kokevat mustasukkaisuutta toisesta niin paljon, että tarttuvat väkivaltaan. Myös yhdysvaltaisessa sairaalasarjassa *Teho-osasto* homopoika tuli ensiapuun, koska hänen poikaystävänsä oli hakannut hänet. Tosin poika ei aluksi pystynyt kertomaan mistä oli kyse. Voidaan kuitenkin todeta, että väkivalta homo- ja lesbosuhteissa on pitkälti näkymätöntä ja vaiettua. Tutkimusta aiheesta ei ole tehty aikaisemmin Suomessa. Jonkin verran tieteellistä tutkimusta löytyy ainakin Yhdysvalloista ja Iso-Britanniasta. Internetistä löytyy kymmeniä ulkomaisia sivuja, jotka käsittelevät homo- ja lesboväkivaltaa. Heille löytyy esimerkiksi Yhdysvalloista monia auttamisorganisaatioita.

Tuskin monikaan on tullut ajatelleeksi, että homojen ja lesbojen parisuhteissa voisi olla väkivaltaa. Tämä saattaa liittyä siihen, että suurin osa kotona tapahtuvasta väkivallasta on miesten tekemää. Myöskään homojen ja lesbojen elämäntapa ja parisuhteet eivät näy julkisesti yhteiskunnassamme. Notkon (2000) mukaan itse lesbous ja homous on saatettu nähdä parisuhdeväkivallan selittäjäksi (Mt. 15). Tällöin viitataan siihen, että lesbous tai homous olisi syy väkivaltaisuuteen, eikä nähdä, että taustalla saattaa olla aivan samat syyt kuin heteroparisuhdeväkivallassakin, esimerkiksi kontrollin ja vallan käyttö. Taylorin ja Chandlerin (1995) mielestä mediassa puhuttu väkivalta myötäilee valtavirran mielipiteitä, jotka yleensä toistavat naistenvihaajien ja homofobikkojen stereotyyppisiä käsityksiä (mt. 9). Homo- ja lesbosuhteiden väkivaltaa saatetaan vähätellä tai se kangistetaan tiettyihin stereotypioihin.

Seksuaalivähemmistöjen väkivaltatutkimuksen lähtökohtana on ollut homoihin kohdistuva väkivalta, jolloin puhutaan homo-hakkaamisesta. Lehtonen (1999) käsittelee tätä artikkelissaan ”*Homot väkivallan kohteena*”. Tätäkään ilmiötä ei ole juurikaan tutkittu Suomessa, mutta aihetta on laajasti selvitetty mm. Ruotsissa ja Yhdysvalloissa. Sain sähköpostitse yhden lyhyen tarinan liittyen homohakkaamiseen. Siinä 24-vuotias poika kertoo tulleensa hakatuksi ravintolaillan päätteeksi. Syynä hakkaamiseen oli hänen mukaansa ulkonäkö, jota hakkaajat haukkuivat naismaiseksi. Hän määrittelee itsensä bi- seksuaaliksi ja mainitsee, että homojen elämä on paljon rankempaa kuin heteroiden. Miksi sitten homoja tai miehiä joita luullaan homoiksi hakataan? Koetaanko homot uhaksi maskuliinisuudelle (oletus, että homot ovat naismaisia)? Ainakin Grönforsin (1999) mielestä homoihin kohdistuva vihamielisyys viittaa homofobiaan. Homot

koetaan uhaksi mieheydelle, sillä heteromiehet pitävät homoja naismaisina ja alistuvina sekä passiivisina miehinä. (Mt. 231-232.) Homohakkaaminenkin on melko näkymätöntä ja vaatisi lisätutkimusta.

Selvitän aluksi millaista väkivalta on homo- ja lesbosuhteissa? Miten väkivalta ilmenee ja miten väkivalta etenee? Aineistosta nousi vahvasti esille myös syyt ja selitykset väkivallalle, kun kirjoittajat pyrkivät refleктоimaan omaa tarinaansa. Käsittelem jonkun verran näitä väkivallan syitä ja selityksiä. Käytän mahdollisimman paljon aineistoani, mutta pyrin myös keskustelemaan teorian ja aikaisemman tutkimuksen kanssa.

4.1”Lopulta hän sai aiheen lyödä”

4.1.1 Parisuhteen alku

Saarenheimon (2001) mielestä tarinan ehdoton edellytys on juoni, jotta sitä voidaan kutsua tarinaksi. Tarinalla on suljettu muoto. Tarinasta voidaan löytää eräänlainen jännite alun ja lopun välillä. Oleellista on alku, se mistä kertoja lähtee liikkeelle. Tarinahan on jo tapahtunut kertojalle, joten hän lähtee tavallaan analysoimaan omaa menneisyyttään nykyisyydestä käsin.

”Suhteemme alkoi varsin epävakaisissa merkeissä, sillä tavatessamme seurustelin ja asuin yhdessä toisen naisen kanssa. Tapasin tämän toisen naisen salaisilla treffeillä ja menin hänen luokseen oitis yöksi.” (Liisa)

Molemmilla oli tavatessamme hankalia ja meidän kannaltamme ikävästi päättyneitä suhteita takana. Edelliset kumppanit olivat sekä pettäneet ja /tai jättäneet. (Marja)

Sekä Liisa että Marja kertovat siitä kuinka heidän suhteensa alkoi epävakaisissa merkeissä. Tarinoiden aloituksessa luodaan pohjaa sille, että kaikki ei tule päättymään hyvin. Se enteilee huonoa loppua. Lukijalle annetaan sellainen kuva, että tarina on enemmän tragedia kuin komedia. Murray (1989) jakaa tarinat erilaisiin lajityyppeihin, komediaan, tragediaan, romanssiin ja ironiaan (mt. 181). Hänninen (1999) lisää kategoriaan vielä rikostarinan. Hänninen on analysoinut työttömien tarinoista tarinan lajityypit. Hän mainitsee, että työttömien tarina on tyypillisesti tragedia, koska niissä onni kääntyy äkkiä onnettomuudeksi. Ihminen menettää onnensa ja työnsä. Jollei hän taisteluistaan huolimatta saa työtä, hän saattaa masentua ja saada psyykkisiä oireita. *Tragedian konna, pahuuden lähde, on työnantaja tai yhteiskunta ja työttömäksi joutunut on viaton uhri. (Mt. 96-97.)* Aineistoni tarinat voisi joltain osin määritellä tragediaksi, koska niistä voi löytää pahan konnan ja viattoman uhrin. Mutta toisaalta kirjoittajat voittavat `pahuuden` ja selviytyvät, ovat kenties oman elämänsä sankareita. Kutsuisinkin tarinoita sankaritarinoiksi.

Saarenheimon (2001) mukaan on oltava huolellinen siinä, ovatko kaikki tarinat tarinoita. Jos tarina ei tuo ilmi mitään uutta, voidaan sitä silloin kutsua jäsennykseksi. Mutta eikö kaikki ihmisen kertoma tuo ainakin jossain määrin jotain uutta esille? Kertoja saattaa kertoa yhä uudelleen samaa tarinaa, niin eikö se silloin enää ole tarina? On totta, että on syytä pohtia mikä on tarina ja mitkä elementit tekevät tarinasta tarinan.

Myös Gergen (1998) määrittelee tarinaa ja hänen mielestään oleellista on ”pointti”. Tarinalla on jokin ydinsanoma ja tarina muodostuu relevanteista tapahtumista. Tarina etenee lineaarisesti ja kronologisesti. Tapahtumilla on syy-seuraussuhteensa. (Mt. 2.) Mutta ovatko tarinat todellisuudessa lineaarisia? Ihminenhan kertoo tarinansa siten kuin hän sen muistaa. Tarinan kirjoittaja palaa nykyisyydestä käsin menneisyyteensä. Tapahtumat eivät aina välttämättä etene lineaarisesti ja kronologisesti. Kertoja saattaa hyppiä tarinassaan eri tapahtumiin ja eri mielikuviin ja muistoihin. Hän pyrkii kuitenkin säilyttämään tarinassaan tietyn rakenteen ja pointin. Esimerkiksi aineistoni tarinoiden pointti on väkivalta intiimissä parisuhteessa. Kaikilla tarinoilla on selkeästi oma alkunsa, joka määrittelee, että kyse on parisuhteesta, joka ei ole ollut toivotunlainen. Niillä on keskikohta, jossa yleensä selvitetään väkivallan kulkua. Niillä on oma loppunsa, jossa kerrotaan siitä miten väkivalta loppui. Tarinat eivät aina etene kronologisesti, kuten Pirjo sanoo:

Olen selostanut näin laveasti asiaa, koska en näe näitä väkivaltaisista tapahtumista irrallisina muista tapahtumista. (Pirjo)

Pirjon mielestä väkivalta on osa muuta elämää, aivan kuten Hearn (1999) toteaa, että väkivalta kietoutuu arkipäivään, työhön, kotiin, vapaa-aikaan, seksuaalisuuteen, jopa rentoutumiseen. Väkivaltaa ei voida erottaa muusta elämästä. (Mt. 250-251.)

Homot ja lesbot joutuvat monesti salaamaan suhteensa. He eivät halua tuoda julkisesti esille, että seurustelevat toisen naisen tai toisen miehen kanssa. He elävät tavallaan kahden eri tilan välillä; osittain julkisessa tilassa, jossa saattavat

elää kuin heterot ja yksityisessä tilassa, jossa he ovat homoja tai lesboja.

Tasapainottelu näiden kahden tilan välillä on rankkaa ja monimutkaista. Heidän on pohdittava monessa arjen tilanteessa mitä ja miten puhuvat. Eräänlainen hiljaisuus ympäröi homojen ja lesbojen suhteita, he eivät puhu suhteistaan tai heidän suhteistaan ei puhuta. Ympäristössä ensioletuksena on aina heterous, jolloin tätä normia on vaikea mennä rikkomaan. Voidaan puhua hiljaisuudesta, joka satuttaa homoja ja lesboja monella tapaa. Ihmisillä ei ole tietoa mitä lesbot tai homot tekevät, mitä he ajattelevat tai mitä he tuntevat. (Johnson 1990, 16.)

Julkisella puheella luodaan helposti sellaista kuvaa, että homoja ja lesboja ei ole olemassa.

Villen parisuhteen alku oli hyvin toisenlainen kuin Marjan ja Liisan. Hän kertoo kuinka hän piirsi kalenteriinsa *suloisen sydämen* sille päivälle kun hän tapasi poikaystävänsä. Hän kuvaa parisuhdettaan *suloisen katkeraksi*. Hän oli varma siitä, että hän oli tavannut sen oikean. Ystävät olivat iloisia siitä, että hän oli tavannut niin hyvän miehen.

Ensin hän oli suloinen ja mahtava ja kaikki kehuivat kuinka onnekas olin kun olen saanut sellaisen poikaystävän. (Ville)

Villen tarinan alku kertoo romanttisesta rakkaudesta. Villen tarinasta voi lukea sen kuinka rakastunut hän oli, olihan hän löytänyt sen oikean. Nimetessään parisuhteensa *suloisen katkeraksi* hän tavallaan romantisoi suhteensa. Se oli suloinen, mutta sisälsi jotain katkeraa, jotain josta hän ei ole vielä kukaan päässyt eroon. Toisaalta hän myös luo varoituksen lukijalle, että tarina ei ole pelkkää suloisuutta ja rakkautta, vaan siinä oli paljon myös muuta, joka sai hänet katkeroitumaan.

Alberoni (1989) toteaa, että kokemamme epätavanomaiset elämykset saavat rakastetun näyttämään erilaiselta ja epätavanomaiselta. Koemme, että olemme kokeneet jotain ainutlaatuista. (Mt.7.) Voidaan puhua romanttisen rakkauden diskurssista. Romanttisen rakkauden diskurssi on puhetapa, joka muodostuu erilaisista tulkinnoista. Romanttinen rakkaus on osa kertojan elämän materiaalista todellisuutta. Se kuvataan monesti romaanimaiseksi, ei todelliseksi, kielelliseksi konventioksi. Se vaikuttaa siihen miten valitsemme ja mistä haaveilemme. (Kaskisaari 1998, 275.) Myös Soikkeli (1998) puhuu rakkauden diskurssista. Sen avulla ihmiset esiintyvät rakastuneina. Rakkauden diskurssilla jäsenetään mennyttä ja tulevaa elämää ja erotetaan rakkaus arkipäivän tarpeista. Sen avulla luodaan elämälle uusia merkityksiä ja nähdään tulevaisuus erilaisena. (Mt. 16-17.)

4.1.2 Väkivallan alku

Naisystävälläni oli useamman kuukauden kestänyt sivusuhte, jota hän pyrki piilottelemaan kaikin tavoin. Asia paljastui minulle vähitellen, jolloin meillä oli isoja riitoja. (Pirjo)

Pirjo määrittelee väkivallan alkamisen siihen, kun hän sai tietää naisystävänsä pettävän häntä. Jännite kasvaa parisuhteessa ja lopulta väkivalta tulee mukaan kuvaan. Tarvitaan jokin laukaiseva tekijä ja väkivalta alkaa. Myös Ville kertoo kuinka jännite vähitellen kasvoi. Väkivalta ei ilmennyt kuin salama kirkkaalta taivaalta, vaan se *lähti liikkeelle pikku hiljaa.*

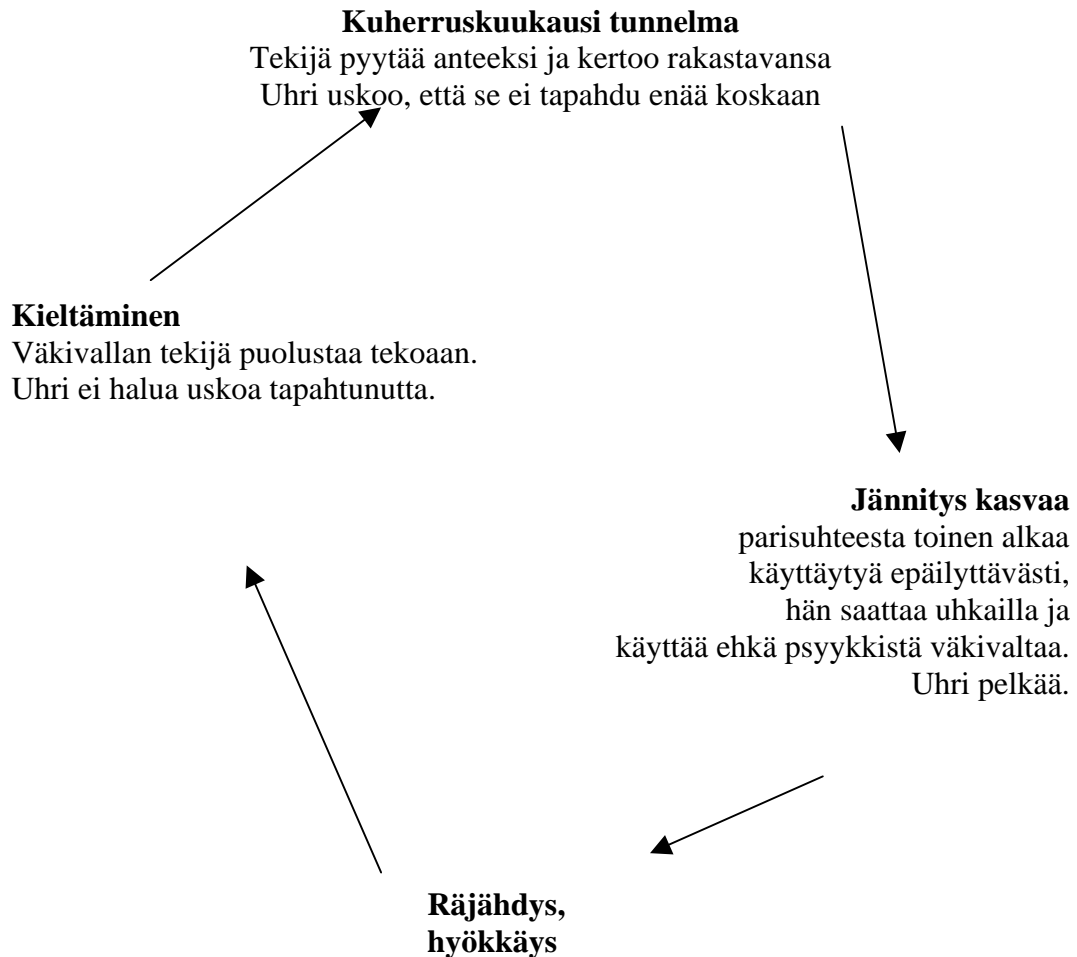
Lopulta painajainen alkoi. Alussa se ei ollut mitään vakavaa. Hän alkoi vähän huomautella minulle ulkona käymisestä ja siitä kuinka vietin enemmän aikaani ystäväni kanssa kuin hänen kanssaan. Sitten hän rupesi syyllistämään minua ja väittämään etten enää välittänyt hänestä. (Ville)

Lukijalle annetaan kuvaa siitä, että pian tapahtuu jotain: vähitellen, pikku hiljaa, lopulta, ovat vihjesanoja, joiden avulla johdatellaan lukijaa tulevaan käänteeseen.

Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että väkivalta ilmenee harvoin yllättäen.

Puhutaan väkivallan jaksottaisuudesta. Väkivaltaa edeltää eräänlainen jännitteen kasvaminen, josta uhrin aavistavat että pian tapahtuu jotain. Väkivalta parisuhteessa saattaa kestää pitkään ennen kuin uhrin uskaltavat hakea apua, saavat `väkivallan pyörän` pysähtymään. Parisuhteessa vallitsee usein jatkuva väkivallan uhan läheisyys. Uurit oppivat tunnistamaan väkivallan ilmenemisen tietyistä tunnusmerkeistä.

Kuvio 1. Väkivallan jaksottaisuus

(From Dark to light, 1995, ref. Lehtonen & Perttu 1999, 55.)

Myös David Island ja Patrick Letellier (1991) toteavat väkivallan ilmenevän homo- ja lesbosuhteissa jaksottaisesti. Väkivallan jaksottaisuus antaa yhden selityksen sille miksi ihmiset jäävät väkivaltaiseen suhteeseen. He toivovat, että jokainen kerta oli viimeinen, koska väkivallan tekijä on niin rakastettava, kun hän lupaa, että ei lyö enää koskaan. (Mt. 94.) Mutta he joutuvat pettymään, sillä

jännite alkaa taas kasvaa ja väkivalta uusiutuu. On myös muistettava, että jännitevaiheessa ilmapiiri on ahdistava ja silloin saattaa esiintyä henkistä ja kielellistä väkivaltaa.

Moniin tarinoiden parisuhteisiin liittyy mustasukkaisuutta. Se nimetään syyksi sille miksi väkivalta alkaa parisuhteessa. Esimerkiksi Liisa kertoo kuinka hän oli tavannut edellisen tyttöystävänsä ja kun uusi tyttöystävä sai tästä tietää, hän raivostui ja heitti Liisaa kynttilänjalalla, onneksi osumatta. Se oli ensimmäinen merkki väkivallasta. Mutta myös Liisa itse on mustasukkainen. Hän saa tietää, että ex-tyttöystävä on löytänyt uuden tyttöystävän, Liisan vanhan ystävän. Liisa hermostuu ja alkaa lähettää ex-tyttöystävän tyttöystävälle tappouhkauksia.

Raivostuin niin, että lähetin tälle kaverille tappouhkauksia tekstiviestinä. Uhkasin viesteissä lyödä hänen naamansa tuopilla tohjoksi ja katkoa jokaisen sormen, jolla hän ex-tyttöystäväni koskee. (Liisa)

Myös Villen suhteessa on mustasukkaisuutta. Hänen poikaystävänsä luulee, että Ville käy iskemässä muita miehiä baarissa, hän haukkuu Villeä jopa huoraksi. Pirjolla on myös kokemusta mustasukkaisuudesta. Heidän suhteensa on loputonta pettämistä, koska Pirjon tyttöystävällä on sivusuhteita. Pirjo pelkää tyttöystävänsä mustasukkaisuutta, koska tämä on ilmoittanut, että jos saa kuulla, että Pirjolla on toinen, hän tappaa Pirjon.

Mustasukkaisuuden tunne on niin voimakas, että se saattaa johtaa väkivaltaisuuteen. Halutaan omistaa toinen kokonaan. Mustasukkaisuudesta puhuvat myös brittiläiset tutkijat Joelly Taylor ja Tracey Chandler (1995), jotka ovat tehneet kirjasen lesbosuhteissa tapahtuvasta väkivallasta Englannissa. Heidän

mielestään yksi syy väkivallan alulle on juuri mustasukkaisuus. Se on motiivi lyömiselle. He kertovat Alisonista ja Juliasta, joiden molempien tyttöystävät ovat sairaalloisen mustasukkaisia. Esimerkiksi Alison kertoo, kuinka hänen tyttöystävänsä oletti, että hänellä oli suhde toisen kanssa.

She`d phoned the police, my family and everyone in my phone book to find out where I was. When I walked in she started shouting and screaming – she was drunk- then she stood up close and started hitting me. She pulled my jacket over my head and kicked me in the stomach. (Allison) (Mt. 15)

Mustasukkaisuus saattaa ahdistaa suhteessa eläviä. Parisuhteeseen muodostuu ahdistuksen ja epäluulon ilmapiiri, kun halutaan tietää missä toinen liikkuu, kenen kanssa hän puhuu jne. Tällöin myös rajoitetaan toisen elämää mahdollisimman paljon. Liikkumatila pienenee ja luottamus vähenee. Voidaan puhua henkisestä väkivallasta. Husso (1997) kertoo henkisen väkivallan verkosta, josta väkivallan kokijan on vaikea irrottautua. Väkivallan verkko muodostuu erilaisista tunteista, kuten syyllisyydestä, pelosta, masennuksesta, yksinäisyydestä, eristyneisyydestä ja alistuneisuudesta. (Mt. 95.) Mustasukkaisuudella eristetään toinen entisistä kavereista ja perheestään. Kuten Liisa toteaa:

Väkivalta eristää sosiaalisesti muista ihmisistä, siinä joutuu häpeään ja syyllisyyden kierteeseen. (Liisa)

Olen yllättynyt, että mustasukkaisuudesta ei juurikaan puhuta tutkimusten yhteydessä (tarkoitan tutkimusta, joka käsittelee lähinnä heterosuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa). Etenkin viimeaikaisissa tutkimuksissa mustasukkaisuus on jäänyt taka-alalle. Husso (1998) puhuu salaisuuden myytistä, joka kietoutuu mustasukkaisuuteen. Myyttisyys liittyy siihen, että intiimiä väkivaltaa pidetään `aviollisena ongelmana` tai `rakastavaisten riitelynä` pikemmin kuin rikoksena tai

edes väkivaltana. Kuvitellaan, että ollaan hienotunteisia, kun ei puututa yksityiseen. Mustasukkaisuudella voidaan selittää sitä miksi ollaan väkivaltaisia. Se liittyy valtaan ja omistamiseen. Mustasukkaisuudella kontrolloidaan toista ja rajoitetaan toisen elinpiiriä. Se on myös tunne, joka liittyy vahvasti seksuaalisuuteen. Epäilläään, että toinen on käynyt vieraissa ja haukutaan toista huoraksi. (Mt. 34-39.) Mustasukkaisuuden tunne saattaa liittyä myös siihen, että pelätään että toinen hylkää hänet. Halutaan pitää kiinni toisesta kaikin mahdollisin keinoin ja silloin saatetaan tarttua jopa väkivaltaan. (Margolies 1995.)

Saarenheimo (2001) puhuu tunteista ja narratiivisuudesta. Törmäsin ensimmäistä kertaa kyseiseen aiheeseen Saarenheimon luennolla. On yllättävää, että tunteita on käsitelty niin vähän tarinatutkimuksen yhteydessä. Ihmisen elämässä tunteilla on kuitenkin tärkeä rooli. Jos ihminen on kokenut väkivaltaa intiimissä parisuhteessaan, hän on kokenut useita erilaisia tunnetiloja (kuten esitin kappaleessa lähtövalmisteluja, jossa esimerkiksi Tiina kertoo tarinaansa tunteiden avulla). Tuskin löydämme tarinaa, josta ei voisi lukea myös tunteita. Aineistoni tarinoista voin lukea päällimmäisenä mustasukkaisuuden tunteen, jolla pyritään antamaan syy väkivallan alkamiselle. Aineistosta löytyy paljon myös muita tunteita, kuten rakastuminen, pelko, syyllisyys, häpeä ja pettymys, joita erittelen jonkin verran jatkossa. Tunteilla on eri roolinsa ja tehtävänsä eri tilanteissa.

4.2 Väkivaltaa rakkauden varjolla

Väkivalta etenee hyvin samaan tapaan kuin aikaisemmin esittämässäni kuviossa väkivallan jaksottaisuudesta.. Aluksi kaikki on hyvin, mutta vähitellen jännite alkaa kasvaa ja ilmenee fyysistä väkivaltaa. Väkivalta etenee ikään kuin kronologisesti, prosessimaisesti. Mielestäni tarinoiden keskikohta on juuri se, kun väkivalta ilmenee. Se viittaa juonen tapahtumiin. Yksi tunnetuimmista narratiivisen tutkimuksen analyysitavoista on Labovin kehittämä rakenneanalyysi. Siinä voidaan erotella kuusi eri osaa tarinasta, joita Labov kutsuu seuraavasti (ref. Vilkkonen 1998, 105):

Tiivistelmä, yhteenveto siitä mitä aiotaan kertoa.

Orientaatio, jossa hahmotetaan tarinan henkilöt, tarinan paikka, mihin tarina sijoittuu, suuntautuminen, kertomuksen lähtötilanteen kuvaus.

Juonen tapahtumat, mitä tarinassa tapahtuu.

Loppuratkaisu, reaktio edellisiin tapahtumiin

Arviointi, tekojen ja tapahtumien kertojassa herättämät reaktiot.

Kooda, lopetus palataan nykyisyyteen, tapahtumien opetukset.

Monista aineistoni tarinoista voin lukea Labovin rakenteen osat, mutta nyt keskityn juonen tapahtumiin, joita voisin kutsua myös tarinoiden keskikohdaksi. Niissä käydään läpi parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa.

Marja kertoo käännekohdasta heidän parisuhteessaan. Jo se, että hän mainitsee käännekohdan on viittaus siihen, että väkivalta parisuhteessa tulee saamaan uuden käänteen. Hän kertoo kuinka he olivat palaamassa kotiin kotibileistä. He

tappelivat, olivat molemmat juovuksissa. Marja *läpsäisee* tyttöystävänsä ja tällä *naksahdaa* päässä, hän saa *hirveät raivarit*. Marja yrittää juosta karkuun, mutta tyttöystävä saa hänet kiinni.

Mitään jälkiä tai mustelmia ei tullut, koska olin mahallani maassa ja ääntä lähti ehkä enemmän kuin mitä oikeasti sattui? Humalassa kipukynnyskin on suurempi. (Marja)

Marja kiertää puhumasta väkivallasta. Hän toteaa, että mustelmia ei tullut, hän makaa maassa ja toteaa, että häneen ei edes sattunut. Mitä oikeasti tapahtui, sitä Marja ei kerro. Onko väkivallan mainitseminen niin kipeä asia Marjalle, että hän ei halua sanoa ääneen sitä, että hänen tyttöystävänsä oli häntä kohtaan väkivaltainen? On myös mielenkiintoista, että Marja laittaa kysymysmerkin, kun hän mainitsee, että ääntä lähti ehkä enemmän kuin mitä oikeasti sattui. Kenties tilanne sattui Marjaan ainakin henkisesti.

Liisan parisuhteessa on ollut paljon väkivaltaa. Molemmat osapuolet ovat olleet toisiaan kohtaan väkivaltaisia. Liisa kertoo tapauksen, jossa hän oli pettänyt tyttöystävänsä ja tämä saa kuulla asiasta ja tyttöystävä hajottaa Liisan keittiön ”*Hän hajotti koko keittiön, heittäen seiniin ja ikkunoihin kaikki astiani.*” . Liisa jatkaa ja kertoo tapauksen, jossa he nukkumaan mennessä alkavat riitelemään jostain. Tyttöystävä vaatii Liisaa lähtemään, mutta Liisa haluaisi selvittää asian.

Seuraa hirveä tappelu. Heittelimme toisiamme esineillä ja löimme nyrkein ja revimme tukasta, purimme ja raavimme kynsillä toistemme kasvot verille. Hän puolestaan kuristi ja hakkasi minua niin, että nenästäni ja suustani alkoi tulvia verta. (Liisa)

Lesbojen väkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa saatetaan korostaa erilaisia rooleja. Renzettin (1998) mielestä ennakkoluulona saattaa olla, että väkivaltainen lesbo on ”butch” eli hän omaa maskuliinisia piirteitä, on vahva suhteessa toiseen.

Uhri on ”femme” eli feminiininen, heikko alistuja. Renzetti on kuitenkin tutkimuksissaan kumonnut kyseiset ennakkoluulot, sillä yhtä hyvin väkivallan tekijä voi olla heikompikin osapuoli ja välttämättä lesbot eivät edes jakaudu ”butch ja femme” rooleihin. (Mt. 120.) Kulttuurisena kuvana väkivallassa on maskuliininen mies, ja siksi saattaa olla vaikea kuvitella, että nainen saattaa olla väkivaltainen. Symbolisena väkivallan tekijänä on aina mies ja mielikuvissa saatetaan ajatella, että lesbosuhteissa väkivaltaa käyttää maskuliininen nainen. (Vrt. Ronkainen 2001.) Liisa toteaaakin, että hänen tyttöystävänsä on häntä fyysisesti paljon pienempi ja naisellisempi, kukaan ei usko, *että hän on väkivaltainen minua kohtaan ja että oikeasti todella pelkään häntä.*

Myös Pirjo mainitsee ruumiiseen liittyvän erilaisuuden.

Niissä minä olin altavastaaaja, koska hän oli hyvin humalassa ja raivokkaan oloinen. Hän oli minua hiukan painavampi ja urheilullisempi, joten olin yllättynyt siitä, että jaksoin nostaa hänet ilmaan. (Pirjo)

Pirjon tarinassa molemmat käyttävät väkivaltaa, mutta Pirjo toteaa olevansa altavastaaaja. Hän oli se jota tyttöystävä petti. Tyttöystävä kävi häneen monesti kiinni, hän esimerkiksi yritti lyödä Pirjoa nyrkillä kasvoihin ja puri Pirjoa reiteen. Pirjo mainitsee, että muitakin tilanteita oli, mutta hän ei kuvaile niitä sen enempää. Pirjo kertoo kuinka hän *pari kertaa nosti tyttöystävänsä ilmaan olkapäistä ja ravisteli häntä.* Tai kerran hän *löi tyttöystävänsä nyrkillä päähän.*

Omasta mielestä minun oli vain tarkoitus koputtaa häntä ohimolle ja kysyä `onko siellä ketään` koska hän ei vastannut raivostuneisiin kysymyksiini. Mutta suuttuessani menetin voimieni hallinnan ja kumautin kovempaa. En tiedä. (Pirjo)

Pirjo puhuu omasta kontrollin menettämisestään. Hän kertoo omasta suuttumuksestaan, koska toinen ei ymmärrä häntä. Nykyri (1999) on tutkinut naisen vihaa. Naisten mielestä pahimpana vihan purkautumisen tapoina pidetään toisten fyysistä vahingoittamista ja julkista raivoamista. Vihaa olisi pyrittävä purkamaan kontrolloidun kontrolloimattomasti, käyttäytyen harkitusti. (Mt. 27.) Pirjo ei tiedä enää mitään muuta keinoa, jolla hän saisi toisen ymmärtämään kuin tarttumaan siihen viimeiseen oljenkorpeen, fyysiseen väkivaltaan.

Liisan ja Pirjon tarinat kertovat siitä, kuinka molemmat osapuolet ovat väkivaltaisissa parisuhteissa. Tosin sekä Pirjo että Liisa määrittelevät kuitenkin itsensä altavastajiksi ja lopulta he lopettavat väkivallan käytön itse. Harvoin heterosuhteita käsiteltäessä puhutaan siitä, että sekä mies että nainen olisivat väkivaltaisia. En oikeastaan osaa jäsentää sitä että molemmat osapuolet ovat sekä väkivallan tekijöitä että väkivallan uhreja (jos halutaan käyttää uhrin käsitettä). En löytänyt paljokaan viittauksia tästä, muista parisuhdetta käsittelevistä tutkimuksista. Myöskään aikaisemmat tutkimukset, jotka käsittelevät homojen ja lesbojen parisuhdeväkivaltaa, eivät nostaneet tätä esiin. Teemaa olisi mielenkiintoista tutkia lisää, onko esimerkiksi lesbosuhteissa molemmin puolinen väkivallan käyttö normaalia? Onko tosiaan niin, että heterosuhteissa ainoa väkivallan käyttäjä on mies?

Jos tarkastelen väkivaltaa vallan näkökulmasta ja pohdin valtaa Foucault (1998) ajatuksesta, että valta vaatii aina vastarintaa, silloin voisi ajatella, että toinen lesbo käyttää vastarintaa toista vastaan. Toisen naisen käyttämä valta synnyttää vastarintaa ja parisuhteesta muodostuu loputon kamppailun pelikenttä. Kentällä

kamppaillaan vallasta ja yritetään saavuttaa voitto kontrolloimalla ja alistamalla toista. Mutta toinen ei halua menettää valtaansa vaan asettuu vastarintaan käyttämällä myös itse väkivaltaa.

Liisa kertoo, että hän pyrki välttämään itse väkivaltaa tuon viimeksi mainitun kohtauksen jälkeen, jossa hän kertoi kuinka he molemmat raapivat ja löivät toisiaan. Mutta hän kertoo vielä yhden väkivaltaisen kohtauksen, joka oli viimeinen väkivaltainen tapahtuma ja jossa hän ei siis itse turvautunut väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Liisan tyttöystävä oli juonut alkoholia ja oli humalassa. Liisa halusi lähteä kotiin, mutta tyttöystävä kävi kimppuun ja pakotti jäämään. Hän löi, kuristi ja repi Liisaa hiuksista. Liisa itki ja pyysi lopettamaan.

Kohtaus kesti tunteja, sillä vain lyömällä takaisin olisin päässyt pakoon. Pelkäsin häntä todella paljon ja koin tilanteen järkyttävänä loukkauksena rakkauttani kohtaan. (Liisa)

Tyttöystävä sammuu ja Liisa pääsee hiipimään kotiin. Mutta Liisa palaa kuitenkin takaisin vielä samana yönä, koska hän ei halua jättää tyttöystävänsä yksin,

Minulle tuli kuitenkin aivan hirvittävä hätä hänen puolestaan, ajattelin että on kaameata herätä yksin moisen teon jälkeen ja muistaa mitä on tehnyt. Niinpä palasin takaisin hänen turvakseen. (Liisa)

Liisa myöntää, että ainoa keino selvitä tilanteesta olisi tarttua väkivaltaan, mutta hän on päättänyt, että ei tartu tähän keinoon. Hän pyrkii kestämään väkivallan.

Liisa määrittelee monta tunnetta, hän pelkää, hän tuntee itsensä loukatuksi, hän rakastaa. Tunteet kietoutuvat toisiinsa. Tilanne kuvaa hyvin sitä miten vaikeaa on ymmärtää sitä, että rakastama ihminen lyö ja satuttaa. Se loukkaa sisintä.

Mielestäni yllättävää on se, että Liisa palaa tyttöystävänsä turvaksi. Eikö Liisa ole se joka tässä tilanteessa tarvitsisi turvaa? Hänhän sanoo pelkäävänsä

tyttöystävänsä. Mistä hän saa niin paljon rohkeutta, että uskaltaa palata? Mihin hänen pelkonsa katoaa?

Villen tarina ei seuraa kronologista järjestystä. Mutta silti siitä voi löytää juonen, alun ja lopun. Ville mainitsee:

Nyt jälkeinpäin muutaman vuoden kuluttua, pystyn jo muistelemaan asiaa ilman että se satuttaa minua paljon, mutta edelleenkään en pysty enkä halua muistaa kaikkea mitä silloin tapahtui. (Ville)

Ville kertoo, että jo pelkkä parisuhteen muistelemisen tuottaa hänelle paljon tuskaa. Hän ei pysty muistamaan kaikkea, koska mieluummin unohtaa kaiken sen kamalan mitä joutui kohtaamaan.

Villen tarinasta voi silti löytää juonen tapahtumat, tarinan keskikohdan. Hän mainitsee kohdan, jossa painajainen alkoi. Hän on lähdössä ystäviensä kanssa ulos ja pyytää myös poikaystävänsä mukaan. Tämä hermostuu ja tarttuu Villeen kiinni ja huutaa, kuinka hän häpäisee tämän. Ville kuitenkin lähtee, mutta poikaystävä lyö häntä. Vaikka molemmat pelästyvät tilannetta, lyöminen kuitenkin jatkuu. Ville ei kerro kaikista tapauksista, mutta mainitsee yhden. Poikaystävä raahaa Villen kotiin ravintolasta kesken illan,

Hän hakkasi ja potki minut mustelmille niin pahasti että minun oli pidettävä viikon sairausloma töistä kun en voinut mennä töihin. (Ville)

Merrill (1998) nostaa esiin homojen välisen väkivallan käytön. Ihmisillä saattaa olla tiettyjä ennakkokäsityksiä mm. siitä, että homojen välillä ei voi olla väkivaltaisuutta, koska kyseessä on kaksi miestä. Ei mies voi olla uhri, sillä miehen on puolustettava itseään. (Mt.132.) Mutta väkivalta ei ole sidottu

sukupuolirooleihin. Miesten väkivaltaisuus nähdään osaksi maskuliinisuutta ja maskuliinisuudella tavallaan annetaan selitys väkivallan esiintymiselle. (kts esim. Hearn 1998, Grönfors 1994.) Homot jotenkin rikkovat tätä kaavaa olemalla uhreja (Island & Letellier 1991, 49).

Homojen ja lesbojen parisuhdeväkivaltaan liittyy paljon erilaisia myyttejä, joita mm. Island ja Letellier (1991) ovat kirjanneet ylös. Vain heteronaiset voivat olla uhreja; homot eivät voi olla uhreja. Parisuhdeväkivaltaa tapahtuu vain heteroparisuhteissa. Homojen parisuhdeväkivalta on vain fyysistä väkivaltaa. Homojen välinen väkivalta ei ole oikeaa väkivaltaa; siinä vain kaksi poikaa tappelee ollakseen poikia. Väkivallan tekijä on aina vahvempi ja suurempi kuin uhri. Homojen välinen väkivalta liittyy seksuaalisuuteen, esimerkiksi sadomasokismiin. Laki ei suojele väkivallan uhreja. (Laki on hyvin erilainen eri puolilla Yhdysvaltoja, joissakin osavaltioissa laki rankaisee myös homoja, jotka ovat olleet väkivaltaisia, mutta joissakin osavaltioissa laki ei koske samaa homojen ja lesbojen parisuhteita. (Mt. 16-20, kts. myös Leventhal & Lundy 1999.) Kaikki nämä myytit liittyvät tavalla tai toisella myös lesbojen väliseen väkivaltaan ja kaikki myytit voidaan kumota. Mutta nämä myytit elävät ihmisten mielissä.

4.3 Väkivallasta selviytyminen

Kaikki aineistoni tarinat ovat selviytymistarinoita. Kaikki ovat selviytyneet ainakin jotenkin ulos väkivaltaisesta parisuhteestaan. Marja ja Liisa jatkavat samassa, mutta muuttuneessa parisuhteessa. Ville ja Pirjo ovat päättäneet suhteensa. Selviytyminen on aktiivista toimintaa, halutaan irrottautua jostain vanhasta, joka on aiheuttanut kärsimystä. Selviytyminen kuvaa toimenpiteitä ja keinoja, joita käytetään vähentämään väkivaltaa. Selviytyminen on prosessi, missä mikään ei tapahdu hetkessä. Se on ennen kaikkea uusien tapojen oppimista.

(Lehtonen & Perttu 1999, 66, 69-70.)

Liisa laittaa suhteen jatkumisen ehdoksi sen, että molemmat hakevat apua. Hän itse kääntyy perheterapeutin puoleen, jonka luona tyttöystäväkin käy kerran. Liisa jatkaa käyntejään perheterapeutilla ja tyttöystävä on alkanut käydä intensiivisessä psykoterapiassa.

Riitelemme yhä paljon, mutta väkivaltaa on käytetty yhä vähemmän. Välillämme on ollut paljon muita ihmisiä, olemme molemmat pettäneet toista ja valehdelleet. Nyt tilanne on alkanut selkiytyä. (Liisa)

Liisa tekee loppuratkaisun ja lisäksi mielestäni sitaatti on Labovin mainitsema kooda. Siinä Liisa selkeästi päättää tarinansa väkivaltaisesta parisuhteestaan ja palaa nykyisyyteen mainitsemalla, että nyt tilanne alkaa selkeytyä.

Marjan parisuhteessa väkivalta päättyi, koska he molemmat pelästyivät tapausta, jossa Marja makasi maassa ja hänen tyttöystävänsä oli väkivaltainen Marjaa kohtaan. Silminnäkijä oli kutsunut tilanteeseen poliisit ja tytöt joutuivat poliisiasemalle.

Naisystäväni säikähti tapausta enemmän kuin minä. Erityisesti häntä järkytti oma kontrollin täydellinen menetyksensä. Lisäksi meidät kutsuttiin myöhemmin kuulusteluihin poliisiasemalle, mikä pelotti ja ahdisti molempia. Tapaus sai meidät todella syvästi pohtimaan asioita ja suhdettamme. Melkein oli erokin edessä ja häpeä oli suuri´. (Marja)

Suhde kuitenkin jatkuu, sillä edellytyksellä, että molemmat lopettivat alkoholin käytön. He ovat yhdessä raittiina, eivätkä sorru enää fyysiseen väkivaltaan. Toisen kunnioittaminen on tärkeää. Myös kontrollin menetys pelästyttää. Fyysisen väkivallan käyttö on jotain mitä ei saisi tapahtua. (vrt. Nykyri 1999.)

Riidellessä ei myöskään sorruta verbaalisiin ylilyönteihin tai satuttaviin henkilökohtaisuuksiin eikä julkisiin nolaamisiin, jotka koemme myös eräänlaiseksi väkivallaksi. (Marja)

Marja käyttää sanaa me. Hän ei puhu pelkästään omasta kokemuksestaan, vaan kokee tapahtumat molempien kautta. He ovat yhdessä pohtineet suhdettaan ja ovat yhdessä tulleet yhteiseen päätöksen, miten suhde toimii ja jatkuu. Marja myös määrittelee sen mikä hänen mielestään on väkivaltaa. Hänen mielestään väkivalta intiimissä suhteissa on myös paljon muutakin kuin fyysistä.

Pirjon suhde päättyy siihen, että hän ei enää jaksaa sitä, että hänen tyttöystävällään on jatkuvasti muita suhteita. Hän mainitsee, että hän ei koskaan halunnut pettää tyttöystäväänsä. Pirjon parisuhde kesti liki 11 vuotta, josta fyysistä väkivaltaa ilmeni 2 vuotta.

Ville ei maininnut tarinassaan miten heidän suhteensa päättyi. Mutta hän mainitsi sähköpostissaan, että jos minulle jäisi jotain epäselvää, voisin kysyä häneltä myöhemmin. Lähetin hänelle viestin, jossa kysyin, miten hänen suhteensa päättyi. Hän kertoi, ettei hän näe mitään yhtä selkeää juttua minkä takia olisi lähtenyt

suhteesta, mutta kertoo kuinka poikaystävä oli hakannut hänet jälleen, sen takia koska Ville oli tullut töistä puoli tuntia myöhemmin kuin piti. Silloin Ville päättää, että se olisi viimeinen kerta. Hän soittaa ystävilleen ja pyytää heitä avuksi. He auttavat pakkaamaan Villen poikaystävän tavarat, jotka laittavat oven ulkopuolelle. He soittavat myös lukkosepän vaihtamaan lukot.

Niinpä hän lopulta poistui elämästäni, elämäni katkerin ja suloisin rakkauteni (välitän hänestä edelleen tietyllä tavalla). (Ville)

4.4 Väkivallan ja parisuhteen reflektointia

Aineistoni tarinoista nousi kaikista esiin hyvin vahvasti arviointiosio, jossa tarinan kertojat pohtivat ja arvioivat omaa parisuhdettaan ja syitä väkivallalle. Kytken tämän osion Labovin rakenneanalyysissä arviointiosuuteen. Kertojat katsovat omaa elämäänsä ja väkivaltaista parisuhdettaan ja pyrkivät löytämään syitä sille miksi väkivaltaa on ollut.

Marja kytkee väkivallan parisuhteessa alkoholin käyttöön. Heidän suhteessaan väkivaltaa ei ollut koskaan muulloin kuin humalassa. Silloin he läpsivät ja tönivät toisiaan ja väkivallan syynä saattoi olla myös mustasukkaisuus. Selvin päin he eivät käyneet käsiksi toisiinsa. *Koimme, että viina oli suurin syy ongelmiimme.* He myös päättävät lopettaa kokonaan alkoholin käytön, samalla loppuu myös fyysisen väkivallan käyttö. Tosin he myös pohtivat paljon omaa parisuhdettaan ja määrittelevät mikä on väkivaltaa heidän suhteessaan. Varmasti myös se on osasy

siihen miksi parisuhde toimii. He puhuvat asioista keskenään ja määrittelevät yhdessä hyvää parisuhdetta.

Alkoholin tai huumeiden käyttö saattaa olla yksi motiivi tai oire väkivallan esiintymiselle, mutta se ei ole välttämättä ydinongelma. Yleensä taustalla on myös parisuhdeongelmia. (Taylor & Chandler 1995, 48.) Alkoholi saattaa olla sykäys lyömiselle, mutta kokonaan alkoholin syyksi väkivaltaa tuskin kannattaa laittaa. Myös Renzetti (1998) korostaa, että alkoholi ja huumeet ovat vain osa väkivallan syytä. Niiden käyttö saattaa olla riittävä innoittaja lyömiselle. Ehkä tekijä ei löisi, jollei hän olisi alkoholin tai huumeiden vaikutuksen alainen, mutta lyömisen takana saattaa olla myös paljon muuta. (Mt. 121.) Myös Liisa ja Pirjo mainitsevat, että heidän tyttöystävänsä olivat humalassa, kun he löivät, mutta heidän suhteissaan väkivaltaisuutta ilmeni myös muulloin.

Toinen merkittävä syy, jonka aineistoni kertojat nostivat esille, oli väkivaltainen perhetausta. Margolies (1995) toteaa artikkelissaan *Violence at the door – treatment of Lesbian Batterers*, että suurimmalla osalla lesboilla, jotka käyttävät väkivaltaa, on taustalla väkivaltainen lapsuus. He ovat jo lapsuudessaan nähneet väkivaltaa ja ovat pelänneet, kun isä lyö äitiä. He eivät aikuisina voi sietää haavoittuvuuden ja haurauden tunteita ja siksi heidän on oltava vahvoja. Margolies on tehnyt pitkään työtä lesbojen kanssa, jotka ovat eläneet väkivaltaisessa parisuhteessa. Hänen asiakkainaan on ollut sekä uhreja että tekijöitä. Artikkelissaan Margolies keskittyy erityisesti väkivallan tekijöihin ja siihen miksi he käyttävät väkivaltaa.

Olimme molemmat kotoisin väkivaltaisesta alkoholistiperheestä ja on ollut surullista ajatella, enkö ehkä pystykään voittamaan tätä `perimää`. (Pirjo)

Pirjo määrittelee yhdeksi syyksi sen, että ovat molemmat väkivaltaisesta alkoholistiperheestä. Hän toteaa, että hänellä on taustalla jonkinlainen perimä, jota pakoon hän ei pääse. On teorioita, joissa todetaan, että jos lapsi kohtaa väkivaltaa lapsuudessaan, tulee hänestä väkivaltainen. Tosin teorioiden kohteena on yleensä mies ja väitetään että miesten väkivaltaisuus johtuu väkivaltaisesta lapsuudesta. Puhutaan sosiaalisen oppimisen teoriasta. (Hearn 1998, 24.) Nämä teoriat puhuvat yleensä pojista, eivätkä mielestäni ole kovin relevantteja selittämään väkivallan syitä. Uskon, että väkivaltaisen käyttäytymisen takana on paljon muutakin kuin väkivaltainen lapsuus. Myös Taylor ja Chandler (1995) puhuvat väkivaltaisuuden siirtymisestä lapsuudesta aikuisuuteen. Toisaalta he myöntävät, että näin saattaa olla, mutta heidän mielestään väkivalta on aina enemmän valinta kuin lapsuudesta johtuvaa oppimista. (Mt. 50-51.)

Myös Liisa pohtii omaa perhetaustaansa, jossa on myös ollut väkivaltaisuutta.

Isäni oli väkivaltainen ja olen ehkä jo lapsesta asti oppinut, että minua ja muita saa lyödä ja nimitellä. Jos en olisi kokenut lapsena väkivaltaa, en usko että olisin koskaan joutunut tällaiseen tilanteeseen. (Liisa)

Liisa antaa hyvin varman syyn väkivaltaisen käyttäytymisen sietämiselle. Mutta vaikka hän ei olisikaan kokenut väkivaltaa lapsuudessaan, olisi hän silti saattanut törmätä nykyiseen tyttöystäväänsä, joka on väkivaltainen. Tosin Liisa uskoo, että hän ei olisi oppinut itse käyttäytymään väkivaltaisesti, jollei hänellä olisi ollut väkivaltaista isää.

Liisa pohtii myös toiselta kannalta väkivaltaista parisuhdettaan. Hän kokee syyllisyyttä vanhaa tyttöystävää kohtaan, koska oli jättänyt tämän toisen takia. Hän kokee ansainneensa huonon kohtelun. Hän ei myöskään arvostanut ja kunnioittanut uutta tyttöystävää, sillä hän oli Liisan mielestä *tietoisesti tehnyt väärin viemällä toiselta tyttöystävän.*

Liisa kokee huonoa omaatuntoa ja syyllisyyttä koska on pettänyt. Mutta samalla hän myös syyllistää tyttöystäväänsä, koska tämä vei hänet toiselta. Intiimissä parisuhdeväkivallassa syyllisyys on tunne, joka nousee voimakkaana esille, kuten kerroin jo kappaleessa, jossa käsittelin heteroparisuhdeväkivaltaa. Liisa kokee tehneensä väärin, koska on jättänyt tyttöystävänsä. Syyllisyys edellyttää väärän teon (kts. Ronkainen 1999.) Mutta monesti uhrit, jotka kokevat syyllisyyttä, eivät ole tehneet mitään väärin. He eivät ole ansainneet lyömistä, eivätkä he ole huonoja ihmisiä sen takia, että heitä lyödään.

Homofobia ei noussut esille aineistoni tarinoista, mutta monissa eri tutkimuksissa yhdeksi syyksi väkivallalle homojen ja lesbojen parisuhteissa koettiin juuri homofobia. Se voi ilmetä kahdella eri tavalla, joko parisuhteen sisällä tai se voi kohdistua ulkopuolelta käsin suhteeseen. Renzetti (1998) kuvaa artikkelissaan tilannetta, jossa puoliso uhkaa toista ulostulolla. Toinen osapuoli ei ole kertonut muille olevansa lesbo (hän saattaa salata lesbouden esimerkiksi työpaikalla, ”elää kaapissa”) ja toinen uhkaa, että hän paljastaa tämän lesbouden. Uhkaaminen lisää parisuhteessa ahdistuksen tunnetta. Uhrin toimintatila pienenee, eikä hän uskalla kertoa tilanteesta kenellekään. Toisaalta uhka saattaa tulla suhteen ulkopuolelta. Homofobisessa yhteiskunnassa homot ja lesbot eivät uskalla kertoa ulkopuolisille

väkivallasta, koska pelkäävät tulevansa näin paljastetuksi myös homoksi ja lesboksi. Homous tai lesbous saattaa myös lisätä syrjintää. (Renzetti 1998, 119.) Parisuhteessa elävät homot ja lesbot saattavat olla eri vaiheessa omassa identiteettikehityksessään. Toinen on saattanut myöntää itselleen, että hän on homo tai lesbo, on hyväksynyt itsensä sellaisena kuin on. Mutta toinen saattaa olla vielä epävarma omasta minästä ja tämä dilemma aiheuttaa parisuhteessa monia ongelmia.

5. MATKA MINÄN MAAILMAAN

5.1 Identiteetistä subjektipositioon

Perinteisesti ajatellaan, että ihminen kasvaa omaksi itsekseen tiettyjen vaiheiden kautta, jolloin hänestä tulee oma itse, hän ikään kuin löytää oman identiteettinsä. Tämä löydetty identiteetti ajatellaan pysyväksi ominaisuudeksi. On myös teorioita, jotka esittävät homojen ja lesbojen identiteettikehityksen tiettyjen vaiheiden kautta. Näissä identiteettiteorioissa on yritetty selvittää, miten homous ja lesbous kehittyvät. Homo tai lesbo käy läpi erilaisia kehitysvaiheita, joiden kautta hän myöntää homouden tai lesbouden itselleen ja sosiaalistuu homoksi tai lesboksi. Ajatuksena on, että kaikki lesbot ja homot käyvät lineaarisesti läpi nämä tietyt kehitysvaiheet. Identiteettiteorioissa on oleellista, että ihminen kohtaa muita samanlaisia, joihin hän samaistuu ja joiden kautta hän oppii tuntemaan myös itsensä. (vrt. Cass 1979 ja Troiden 1988.)

En käy kiistämään sitä, etteikö ihminen kävisi läpi tiettyjä kehitysvaiheita joiden kautta hänelle muodostuu sisäinen minuus, identiteetti. Ihmisessä on jotain joka pysyy, vaikka hän toimisi erilaisissa tilanteissa hyvinkin eri tavalla. Mutta ihminen ei toimi jatkuvasti heterona, lesbona tai homona. Esimerkiksi Kuosmanen (2000) korostaa omassa tutkimuksessaan, jossa hän on tutkinut lesboäitejä, että he eivät välttämättä positioudu lesboiksi, vaan äideiksi. Kuosmanen tarkastelee lesboäitejä toimijoina, jotka positioituvat eri tilanteissa eri tavalla. Hänen tutkimuksessaan äidit eivät positioidu vain lesbon vähemmistöasemaan, vaan lesbot pyrkivät esittämään itseään mm. pätevinä lastenkasvattajina. (Mt.19, 29.)

Kuosmasen (2000) mielestä traditionaalinen identiteettiteoria uusintaa heteromatriisia, asettaessaan lesbot toiseuden asemaan, vähemmistöön, vaikka lesbot eivät itse määritteli itseään näin. Kuosmanen korostaa myös sitä, että identiteettiteoriat samaistavat kaikki lesbot keskenään samanlaisiksi. Samuuden kautta lesbot asetetaan samanlaiseen diskurssiin. (Mt. 26.) Kuosmanen tarkastelee tutkimuksessaan vain lesboja, mutta myös homojen kohdalla traditionaalinen identiteettiteoria saattaa samaistaa kaikki homot samanlaisiksi.

Törrönen (2000) liittää identiteettikeskustelun myöhäismoderniin, jolla hän viittaa siihen, että modernissa sosiaalitutkimuksessa yksilöä käsiteltiin luokan, kerrostuman tai sukupolven edustajana, mutta myöhäismodernissa yksilö on hajonnut koostelmaksi subjektiasemia, jolloin yksilöllä voidaan nähdä olevan valittavanaan useita identiteettejä (mt. 243). Voidaan siis ajatella, että yksilöä on tarkasteltava useasta eri näkökulmasta; hän on joissakin tilanteissa lesbo, toisissa äiti, kasvattaja, väkivallan uhri jne.

Pulkkinen (1998) määrittelee identiteetin poliittiseksi käsitteeksi. Hänen mielestään seksuaalinen identiteetti nähdään harvoin poliittiseksi kysymykseksi, mutta Pulkkisen mielestä se on sitä mitä suurimmassa määrin. Sukupuoli ja seksuaalisuus muodostavat tietyn järjestyksen, joiden avulla muodostuu hierarkia. Esimerkiksi heteroseksuaalisuutta tuetaan ja suositaan lukemattomilla arkisilla tavoilla. Muista seksuaalisuuden muodoista tulee näkymätön vähemmistö. Pulkkisen mielestä identiteettiä voidaan tarkastella kahdella eri tavalla, joko kiinteänä ominaisuutena tai valintana. Yksilö ei voi paeta omaa identiteettiään, se on ominaisuus josta voi olla enemmän tai vähemmän tietoinen. Tai voidaan myös

nähdä, että yksilö on vapaa valitsemaan itselleen identiteetin. Postmoderni tapa ajatella identiteetti ei kata kumpaakaan näistä määritelmistä, vaan identiteettiä olisi syytä tarkastella siten

miten tietty identiteetti on rakentunut mahdollisuudeksi tietyssä ajassa ja paikassa sekä sitä, miten tämä rakentunut identiteetti toimii tiettyyn aikaan ja paikkaan sidotussa politiikassa. (Mt. 158-161.)

Stuart Hall (1999) määrittelee identiteetin kohtaupaikaksi, joka liittyy yhteen sekä diskurssit ja käytännöt, jotka määrittelevät ”meidät” tietylle paikalle *erityisten diskurssien sosiaalisina subjekteina*. Myös eri prosessit rakentavat identiteettiä. *Identiteetit ovat siten pisteitä, joissa kiinnitymme tilapäisesti niihin subjektiasemiin, joita diskursiiviset käytänteet meille rakentavat. (Mt. 253.)*

Törrönen (2000) määrittelee yksilön sosiaalisesti toimijaksi, jolla on useita eri subjektiasemia, *joilla ei ole ennalta määrättyä suhdetta toisiinsa ja joita ei voida lopullisesti vakiinnuttaa vakaaksi ykseydeksi (mt. 243)*. Olemmeko todellakin vain koostelma erilaisia minuuksia? Voimme ikään kuin valita tavaratalon hyllyltä keitä olemme. Identiteetistä ja subjektipositioista puhutaan monesti päällekkäin eikä selvitetä mitä tarkoitetaan. Tuskin voimme ajatella, että ihminen on vain koostelma erilaisia subjektiasemia, vaan hänellä on jotain mikä pysyy, hänellä on oma identiteetti, joka voidaan ymmärtää myös poliittiseksi käsitteeksi, erityisesti jos on kyse homo- tai lesboidentiteetistä. Mutta ihminen myös elää erilaisissa subjektiasemissa, josta Kuosmanen (2000) antaa hyvän esimerkin:

Esimerkiksi kun naissuhteessa elävä äiti kuvaa tilannettaan naapurilleen yksin lapsista huolehtivana vanhempana, positioituu hän yksinhuoltajaäidiksi. Kun naissuhteessa äiti kertoo lesboystävilleen samasta naapurista ja siitä miten, miten tämä merkittävästi tuijotti kun he (kaksi yhdessä asuvaa naista) kävelivät rapussa yhdessä yhtä ruokakassia kantaen, naissuhteessa elävä äiti positioituu lesboksi erotukseksi naapuristaan ja positioi naapurinsa heteroksi. (Mt. 29.)

Esimerkissä tulee hyvin esille se, kuinka me tuotamme vuorovaikutustilanteessa jatkuvasti uusia subjektipositioita. Me luomme kielen avulla erilaisia merkityksiä omalle toiminnallemme. Diskurssianalyysi on yksi keino tarkastella kielen avulla tuotettua sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyysin kiinnostus kohdistuu siihen, miten toimijat tekevät ymmärrettäväksi asioita kielenkäytöllään. Kun ei ole olemassa yksiselitteistä totuutta, yhtäkin asiaa voidaan tehdä ymmärrettäväksi usealla eri tavalla. Tarkastelun keskiöön nostetaan se, miten eri tavalla eri tilanteissa tehdään toimintaa ymmärrettäväksi ja millaisia erilaisia asiantiloja tai muita seurauksia selityksillä kulloinkin rakennetaan. Diskurssianalyysi on siis

kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. (Jokinen ym.1999, 18-19.)

Identiteettiä voidaan tarkastella diskurssianalyysin avulla. Identiteetti ymmärretään silloin hyvin samalla tavalla kuin käsite subjektipositio (tai subjektiasema, esim. Törrönen 2000). Tarkastellaan sitä, miten toimijat rakentavat itsestään tai toisistaan kielenkäytöllään määrityksiä, jotka eivät ole pysyviä vaan tilanteittain vaihtelevia ja moninaisia. Identiteettiä ei ymmärretä silloin staattiseksi tilaksi vaan toiminnalliseksi kategoriaksi. Tällöin valitaankin usein käsitteeksi

subjektipositio. *Position* käsite korostaa enemmän merkityssysteemien valtaa määrittää ihmisille tietyt paikat. (Jokinen ym.1999, 68.)

Tarkastelen lesboutta ja homoutta toiminnallisena positiona. Millaisia erilaisia subjektipositioita he määrittelevät itselleen kertoessaan väkivaltaisesta parisuhteestaan? Käytän lukutapanani diskurssianalyysiä. Voidaan puhua, että ihminen rakentaa ja pohtii omaa identiteettiään tarinan avulla. Konstruktionistit kysyvät millaisia todellisuuksia, identiteettejä ja elämänsuunnitelmia ihmiset rakentavat tarinoissaan. Tarinoiden avulla tuotetaan tekstuaalisesti sukupuolta, identiteettiä. (Hyvärinen, 330.)

5.2 Tarinoiden subjektipositiot

5.2.1 Minä

Tarinoissa kerrotaan omasta itsestä, jolloin määrittelen subjektiasemaksi *minän*, hän joka on joko mies tai nainen. Jokaisella tarinallahan on minä, joka on tarinan pääosassa. Ihminen tekee itsestään tietoisista subjektia kirjoittaessaan omasta elämästään. Omaelämäkerta kertoo *erityisesti jostain omasta, itseystestä, subjektista, kirjoittavasta minästä ja minuudesta*. Se herättää kysymyksiä kuka minä olen ja mikä minua määrittää. Tarina herättää myös kysymyksiä siitä, millaista on ”minän” elämä, millaista se on ollut ja millaiseksi elämä muuttuu tulevaisuudessa. (Mt.5 -7.)

Kirjoittajat ovat tarinan kertojia, miniä, jotka määrittelevät itsensä erityisesti toisen kautta ja avulla. Aineistoni tarinoiden kirjoittajat ovat eläneet parisuhteessa, josta nyt kirjoittavat tarinaa. Parisuhdetta rakennetaan suhteessa omaan itseän.

Kaskisaari (1995) on kerännyt lesboelämäkertoja, joista nousee esiin mm. se, että lesbo rakentaa identiteettiään toisen naisen kautta. Lesbosuhde merkitsee naisellisen itseyden rakentamista. *”Lesbosuhde on itseyden ydin, suurin onni, tapa löytää itsensä ja tapa olla nainen.”* (Mt.137.) Ihminen rakentaa itseään suhteessa toiseen. Toinen ihminen toimii eräänlaisena peilinä, jota vasten peilataan omaa itseä. Peili toimii myös samastumisen välineenä. Samastumalla toiseen lesboon saadaan tukea omalle itselle ja identiteetille. *”lesbo on lesbolle toinen, jonka kautta itseä peilataan”* (Mt. 142).

Aineistoni tarinoissa ei puhuta suoraan siitä kuinka omaa itseä rakennettaisiin suhteessa toiseen, sen sijaan tarinoista nousee esille se kuinka väkivaltainen parisuhde on vaikuttanut omaan minään ja kuinka väkivalta eräällä tapaa tuo esille uusia subjektipositioita, joiden kautta mietitään uudella tapaa omaa itseä.

Marja kertoo siitä kuinka väkivaltainen tilanne sai heidät molemmat miettimään heidän suhdettaan. Tilanne oli käännekohta heidän parisuhteessaan. Marja alkaa ymmärtämään sen, että väkivallalla ei saavuteta mitään. He lopettavat myös alkoholin käytön, koska kokevat sen suurimmaksi syyksi. He molemmat ovat syyllisiä ja he yhdessä selvittävät tilanteen. Marja määrittelee itselleen ymmärtävää, selittävää minää, joka ottaa tilanteen haltuun ja haluaa muuttaa omaa

minää. Hän ei puhu pelkästään itsestään, vaan kokee, että he molemmat ovat syyllisiä siihen, että heidän suhteessaan on ollut väkivaltaa.

Ville pohtii sitä miten väkivalta on vaikuttanut häneen. Hän kertoo siitä kuinka pelkkä väkivaltaisen parisuhteen muisteleminen satuttaa häntä edelleenkin.

Näkyvin merkki siitä kuinka väkivalta on vaikuttanut häneen on se, että hän pelkää edelleen nopeita liikkeitä:

Pelkään äkkinäisiä liikkeitä jotenkin alitajuisesti. Nykyisessä parisuhteessani joka on kestänyt yli vuoden, silti edelleen säpsähdän jos poikaystäväni, vaikka hän tarkoittaisi hyvää, ojentaa kätensä liian äkkiä minua kohden. (Ville)

Ville määrittelee itselleen subjektiaseman, jonka määrittelen pelkääväksi minäksi.

Väkivalta on vaikuttanut häneen paljon, eikä hän ole selvinnyt siitä kunnolla vielääkään. Island & Letellier (1991) nostavat esille myös joitakin vaikutuksia. He puhuvat mm. posttraumaattisesta stressihäiriöstä. Uhri saattaa pelästyä äkkinäisiä liikkeitä, hän pelkää yksin ollessaan, hänen tunne - elämänsä on kuohuksissa jne. Intiimi väkivalta saattaa traumatisoida. (Mt. 113-114.) Uhrin saattavat kärsiä unettomuudesta, painajaisista, hänestä tuntuu, että hän on ollut ongelmien lähde. (Taylor & Chandler 1995, 29).

5.2.2 Väkivallan uhri ja tekijä

Aineistoni tarinan kertojat määrittelevät yleisesti itsensä uhreiksi, vaikka osa vastaa väkivaltaan väkivallalla. Villen tarina on selkein esimerkki uhrin tarinasta. Hän kutsuu itseään *naiiviksi* ja *helposti johdettavaksi*, koska oli niin nuori, kun tapasi poikaystävänsä. (Hän oli silloin 18 vuotias). Hän rakastui korviaan myöten, eikä aluksi ymmärtänyt mistä oli kyse, kun väkivalta alkoi. Aluksi rakkaus ikään kuin sokaisi hänet. Hän halusi uskoa, että oli tavannut elämänsä miehen. Mutta sitten kaikki kääntyy ja hän saa vastaansa syyttelyä, haukkumista ja lopuksi lyöntejä.

Liisa ja Pirjo ovat myös väkivallan tekijöitä. He lyövät takaisin, vastaavat väkivaltaan väkivallalla. Tosin Pirjolle väkivalta on toisen `herättämistä`, jotta toinen ymmärtäisi mitä hän puhuu toiselle. Pirjo huomaa, että puhe ei enää auta ja tarttuu nyrkin voimaan. Pirjo sanoo olleensa altavastaaja suurimmassa osassa tilanteissa. Hän oli petetty, koska tyttöystävä kävi vieraisissa. Hän oli se, joka joutui lähtemään pois omasta kodistaan, koska pelkäsi. Hän joutui etsimään väliaikaisen asunnon ja toteaa, että edestakaisin muutto oli raskasta sekä taloudellisesti että emotionaalisesti. Pirjon subjektiasema on toisaalta uhri, mutta myös pelkäävä minä ja samalla hän on myös petetty minä. Pirjo on myös uupunut tilanteeseen.

Marja pohtii sitä, että hän ei osaa ajatella itseään uhrin asemaan,

vaan minulle automaattisesti herää asenne että jos joku lyö, niin lyön takaisin tai lähden koko suhteesta...näin siis omassa kuvitelmassani, todellisuus on osoittanut, että lamaanun täysin todellisessa uhkatilanteessa. (Marja)

Marja myöntää ensin, että hän ei sovellu uhrin muottiin, mutta myöntää, että hän lamaantuu, eikä tositalanteessa osaa tehdä mitään. Marja on heidän parisuhteessaan se, joka joutuu väkivallan kohteeksi. Mutta myöntää, että joskus kannikäissään tuli itsekkin läpsittyä.

Ronkaisen (2001) mukaan uhrius on yhteiskunnassamme hävettävä asia. Uhri on heikko, koska hän ei pysty puolustamaan itseään, vaan lamaantuu ja turtuu tilanteeseen. On ylläpidettävä vahvuutta suhteessa heikompiin. Vahvuus on herkkää ja haavoittuvaa, sitä on pidettävä yllä. (Mt. 148.) Ehkä siksi on niin vaikea ymmärtää, että miten uhreja voi ylipäätään olla. Väkivaltaan on parempi vastata väkivallalla, on oltava voimakas ja päätettävä väkivaltainen parisuhde. Mutta mitä jos ei ole voimia lähteä? Mitä jos ei halua tarttua väkivaltaan, tai ei ole edes mahdollista tarttua väkivaltaan? Silloin jokainen uhri ja myös tekijä tarvitsevat apua ja tukea myös lähimmiltä ystäviltaan.

Myös Liisa lopettaa väkivaltaisen käyttäytymisen, mutta hän pitää itseään syyllisenä väkivaltaan. Hän oli pettänyt tyttöystäväänsä. Mutta samalla hän myös syyllistää tyttöystäväänsä, koska tämä oli vienyt hänet vanhalta tyttöystävältä ja tavallaan pois sulkee oman syyllisyytensä. Hän myöntää olevansa riippuvainen tyttöystävästään ja haluavansa jatkaa suhdetta, koska rakastaa. Hän myöntää olevansa kiivas ja kertoo räjähtävänsä helposti. Määrittelin Liisan riippuvaisen, mutta rakastuneen positioon.

Sekä Liisa että Pirjo kertovat olleensa myös lapsena väkivallan uhreja. Heidän asemansa on ollut toistuva uhrin positio. He positioituvat lapsen asemaan ja kertovat väkivaltaisesta isästään tai äidistään. He olivat oppineet, että toista saa lyödä ja nimitellä. Pirjo oli kärsinyt väkivaltaisesta äidistä, jolla oli mielenterveydellisiä ongelmia. Liisan isä oli ollut väkivaltainen.

Ainoastaan Liisa kertoo omasta seksuaalisuudestaan ja kertoo siitä miten väkivalta on vaikuttanut hänen seksuaalisuuteensa.

Kaikki tämä on vaikuttanut seksuaalisuuteeni voimakkaasti. En enää kiihotu enkä pysty avautumaan tyttöystävälleni sängyssä, mutta toivon, että aika parantaa haavat siinäkin asiassa. (Liisa)

Margolies (1995) korostaa lesbojen välistä seksuaalisuutta. Margoliesin tutkimuksessa seksi näytteli vahvaa osaa väkivallan esiintyessä lesbojen välillä. Jotkut kertoivat tulleen raiskatuksi. Vaikka aineistoni tarinoista ei noussut esille raiskaus tai seksiin pakottaminen, on se yksi väkivallan muoto myös lesbo- ja homoparisuhteissa. Lesboilla raiskauksen nimeäminen saattaa olla vaikeaa, koska yleisesti ajatellaan, että vain mies voi raikata. (Taylor & Chandler 1995, 18.)

5.2.3 Selviytyjä?

Laitoin selviytyjän perään kysymysmerkin, koska mielestäni voidaan aina kysyä ovatko intiimin väkivallan uhrin todellakin selviytyjiä. He ovat joutuneet kokemaan paljon ikävää ja väkivalta vaikuttaa heihin aina jotenkin. Se on muuttanut heitä ihmisenä. Vaikka kaikki aineistoni tarinat ovat selviytymistarinoita, voi niistä lukea myös jotain sellaista, mistä he eivät ole selvinneet. Väkivalta on jättänyt heihin kaikkiin jotain.

Liisa positioituu myös säälijän asemaan. Vaikka hän on juuri kokenut väkivaltaa, hän ei halua jättää tyttöystäväänsä yksin. Hän haluaa auttaa tyttöystäväänsä ja laittaakin suhteen jatkumisen edellytykseksi sen, että he molemmat hakevat apua. Liisa ei itse tartu enää väkivaltaan, mutta hän haluaa myös, että hänen tyttöystävänsä selviytyisi irti väkivallasta.

Myös Pirjo yrittää selviytyä irti väkivallasta, mutta ei saa sellaista apua, josta olisi hyötyä ja lopulta hän ei näe mitään muuta selviytymiskeinoa, kuin jättää tyttöystävänsä. Hän tuntee olevansa väärin ymmärretty, koska ei saa apua. Myöskään hänen ystävänsä eivät ymmärrä. Villekin kyllästyy ja uupuu väkivaltaan ja jättää poikaystävänsä. Aina toisen jättämiseen ei ole riittävästi voimia. Toista saatetaan pelätä niin paljon, että ei uskalleta lähteä. Väkivallan tekijä saattaa uhkailla jopa tappamisella, jos toinen jättää hänet. Tunne siitä, että jos uhri jättää tekijän, uhri saattaa eristäytyä vielä enemmän, koska samalla hän saattaa menettää loputkin ystävänsä. Uhri tuntee voimattomuutta, hän syyttää itseään ja tuntee jopa häpeää. Hän saattaa pelätä myös homofobisia asenteita ja

eikä siksi hae apua tai puhu väkivallasta kenellekään. (Island & Letellier 1991, 127.)

Luin tarinoista erilaisia subjektiasemia, pyrkien selvittämään miten väkivalta on vaikuttanut minään. Määrittelin keskeisimmäksi subjektipositioksi minän, hänet joka kertoo omaa tarinaansa. Parisuhde vaikuttaa aina omaan itseen. Lesbo- ja homosuhteissa myös sillä on merkitystä, missä vaiheessa ollaan omassa identiteettikehityksessään. Toinen saattaa olla jo tunnustanut itselleen olevansa homo tai lesbo, mutta toinen ei vielä osaa sanoa selkeästi kuka oikein on.

Tarinan kertojat asettavat itsensä myös ymmärtävän minän asemaan, he tulkitsevat omaa elämäänsä. Väkivaltaa kokeneet pelkäävät väkivallan tekijää ja pelko saattaa vaikuttaa pitkään vielä senkin jälkeen, kun parisuhde on päättynyt. Kaikesta tapahtuneesta huolimatta väkivallan tekijää rakastetaan, jopa säälitään. Riippuvuus toisesta ihmisestä pitää monet vielä yhdessä. Kirjoittajat asettuvat myös petetyn asemaan, heidän tyttöystävänsä on pettänyt heitä toisen kanssa. Kaikki aineistoni tarinan kirjoittajat ovat selviytyjiä, koska väkivaltainen parisuhde on päättynyt, joko suhde on purkautunut tai sitten molemmat ovat pyrkineet irti väkivallasta.

6. MATKALLA MARGINAALISUUDESTA

6.1 Queer- teoria

Queer on sateenvarjokäsite, jolla tarkoitetaan kulttuurisesti marginaalissa olevia seksuaalivähemmistöjä. Sitä käytetään myös tarkoittamaan homo- ja lesbotutkimusta. (Jagose 1995, 1.) *Queer- teorian päämääränä on ollut siirtää tieteen homo- ja lesbokeskustelu marginaalista keskustaan.* (Kaskisaari 1996, 114). Kaskisaari (2000) kääntää queer- sanan tarkoittamaan omituista, outoa, poikkeavaa tai ainokaista. Teoria *kyseenalaistaa* normaalia. (Mt. 13). Ennen kaikkea queer- teoria on kriittinen teoria, joka pyrkii purkamaan käsitteitä homo/hetero (Kekki 1999, 204).

Pulkkisen (1998) mukaan queer- teoria vapautuu perinteisestä seksuaalivähemmistökeskustelusta. Sukupuolia voi sekoitella, ja jokainen voi valita itse mikä miellyttää. Pulkkisen mielestä tässä liberaalissa ilmapiirissä on jotakin ,joka tekee epäluuloiseksi.

”Samat henkilöt, jotka vähät välittävät sukupuolesta eivät välttämättä ole avoimesti ei- heteroseksuaaleja perheissään, työpaikallaan tai päivä kulttuurissaan, joka edelleen olettaa heteroseksuaalisiksi jokaisen, jota ei olla nimetty muunlaiseksi. Seksuaalisesti erilaisen henkilön asemaan liittyy häpeää erilaisessa elämässä.” (Mt.159-160.)

Voimme puhua hetero-olettamuksesta tai heteromatriisista (kts. Butler 1990). Kulttuurimme asettaa etusijalle ja suosii sekä tukee arkipäiväisessä elämässä heteroseksuaalisuutta muiden seksuaalisuuden muotojen kustannuksella.

Heteroseksuaalisuus näyttää ainoalta oikealta vaihtoehdolta. Muista seksuaalisista (ja sukupuolisista) ilmiöistä muodostuu näkymätön vähemmistö. Tällöin seksuaalisuudesta muodostuu poliittinen asia. (Pulkinen 1998, 160.)

Vähemmistö on käsitteenä ongelmallinen, sillä se määrittelee, että on olemassa jokin enemmistö joka voi määritellä että joku kuuluu vähemmistöön (palaan tähän problematiikkaan myöhemmin). Queer- teoria kuitenkin nostaa mielenkiintoisesti esille termien ongelmallisuuden ja asettaa ihmiset pohtimaan itsestäänselvyyksiä. Kyse on myös aina jotenkin vallasta. Kuka määrittää ja kenellä on oikeus määritellä?

Queer- teorian taustalla on postmoderni ajattelu. Ei pyritä vastaamaan ontologisiin kysymyksiin, kuten mitä on homoseksuaalisuus, vaan kysytään *miten diskurssi homoseksuaalisuudesta on rakennettu ja miten se vaikuttaa käsityksiimme homoseksuaalisuudesta*. (Kekki 1999, 204, kts. myös Pulkinen 1998.) Kysytään miten ihmisestä on tullut sellainen kuin hän on, seksuaalinen ja sukupuolitettu. Queer- teoria kyseenalaistaa subjektin identiteetin. (Kaskisaari 2000,13.) Se pyrkii myös kyseenalaistamaan yhtenäisen homo- tai lesboidentiteetin (Kekki 1999, 205). Queer- teoria lähenee siis myös sosiaalista konstruktivismia, koska se kiinnittää huomiota ihmisen itsensä antamiin merkityksiin. Se ei pyri yleistämään ja etsimään yhtä ainoa totuutta vaan pyrkii avaamaan käsitteitä ja niiden merkityksiä. Se näkee, että ihmisen identiteetti muodostuu toiminnassa.

Queer- teoria pyrkii purkamaan normaalin ja epänormaalin dikotomiaa. Se vastustaa ajatusta normaalista identiteetistä, joka pyrkii pois sulkemaan pois epänormaalin. Heteroseksuaalisuus määrittää homoseksuaalisuuden, *homoseksuaalisuudesta tulee se tekijä, joka määrittelee heteroseksuaalisuuden hierarkkisella tavalla.* (Kekki 1999, 204.) Queer- teoria on vallan hierarkian purkamista. Siksi se sopiikin hyvin marginaalisuus tutkimukseen. Kuten Kaskisaari (2000) toteaa, että queer- teorian avulla voidaan kirjoittaa sukupuolitettu ja omakerrallinen subjekti ulos marginaalista, osaksi yhteiskunnallisen keskustelun keskustaa. Kaskisaari puhuu myös emansipatorisesta subjektista, jonka avulla pyritään pohtimaan sitä miten homot ja lesbot olisivat näkyvämpiä. Pyritään avaamaan salaisuuden verhoa ja tekemään seksuaalivähemmistöt näkyviksi. (Mt. 25, 33.)

6.2 Marginaalikeskustelua

Tarkastelen homojen ja lesbojen parisuhdeväkivaltaa marginaalisuudesta käsin. Homot ja lesbot asetetaan seksuaalivähemmistöön ja tästä seuraa monia vaikeuksia. Haluan tuoda esille erityisesti niitä vaikeuksia, joita homot ja lesbot kohtaavat, kun he ovat kohdanneet väkivaltaa parisuhteessaan. Queer- teoria ja Kaskisaaren käyttämä käsite emansipatorinen subjekti toimivat apuna, kun yritän nostaa homot ja lesbot pois marginaalisuudesta.

Marginaaliskeskustelu voidaan liittää 1980- luvulla alkaneeseen syrjäytymiskeskusteluun, joka liitettiin pitkälti köyhyystutkimukseen. Suomalaista keskustelua on leimannut erityisesti näkemys, että syrjäytymisen kohteeksi joudutaan, ajaudutaan syrjäytyneisyyden tilaan. Syrjäytyminen nähdään lähellä elämänhallinnan käsitettä ja koetaan ettei ihminen ei pysty enää hallitsemaan elämäänsä. (Granfelt 1998, 78.)

Syrjäytymiskäsitteen rinnalle on noussut 1990- luvulla marginalisaation käsite. Marginalisaatioon liittyy kuitenkin laajempi tematiikka. Se soveltuu erityisesti ihmisten kokemuksiin ja elämän merkityksiin kohdistuvan tutkimuksen näkökulmaksi. ” *Sen alle asettuvat sivullisuuden, erilaisuuden ja toiseuden kysymykset, eikä se myöskään kadota sosiaalis-taloudellisen huono-osaisuuden perspektiiviä.* ” (Granfelt 1998, 80.)

Marginaalilla on oma maantieteensä. Ajatellaan, että on olemassa eräänlainen keskus ja keskuksen ympärillä ja ulkopuolella marginaali. Jokainen yhteiskunta määrittelee oman keskuksensa ja sen ulkopuolella olevat. Keskusta / periferia ajattelua voi olla myös pienemmissä yhteisöissä, kuten uskonnossa, politiikassa ja kulttuurissa. Enemmistö käyttää valtaa vähemmistöön. Määriteltäessä joku tai jotkut marginaaliin, käytetään silloin valtaa johonkin. (Cullen & Pretes 2000, 1-2.)

Gordon (1993) kritisoi keskusta-ajattelua. Hänen mielestään oletamus on yksinkertaistava, mekaaninen ja deterministinen. Hänen mielestään olisi parempi ajatella marginaalisuutta ja keskustaa rintarinnan ja limittäin. Tällöin keskustan ja marginaalin välillä ei olisi selkeitä rajoja, vaan jatkuvaa vuorovaikutusta. (Mt.

167-168.) Myös Tapio Kuure (1996) on väitöskirjassaan *‘Marginaalin politiikka’* erityisesti kiinnostunut enemmistön ja marginaalin kohtaamisesta. Hän näkee tuon kohtaamispaikan dynaamisena, alati liikkeessä olevana rajatilana. Marginaalin kiinnostavuus liittyy sen suhteesta valtavirtaan. Valtavirran ja marginaalin välinen suhde on jännitteinen ja täynnä jatkuvaa vuorovaikutusta. (Mt. 8,12.)

Marginaalista puhuminen on metaforista. Sen avulla halutaan paikantaa marginaalissa olevat ihmiset ja sen avulla pystytään nimeämään erilaiset sosiaaliset ryhmät. Marginaalisuus ei tuota homogeenisuutta, sillä marginaalissa olevat ihmiset eivät miellä itseään välttämättä marginaalisiksi. (Gordon 1993, 168.) On tärkeää kuitenkin pohtia millaista problematiikkaa siitä syntyy, että toiset määritellään marginaaliin ja toiset eivät.

Kuuren (1996) mukaan marginaali voi olla joko avantgardistinen käsite tai vastakohtaisesti se ei ole syrjäytymistä kummempi käsite. Avantgardistinen näkökulma liittyy siihen, että marginaali on jotakin enemmän kuin valtavirta. Se on innovoivaa, erilaista, eikä haluta leimautua samanlaiseksi massaksi kuin valtavirta. Jos taas marginaali liitetään syrjäytymiseen, marginaali patologisoidaan kurjuudeksi, jotain joka on liian poikkeavaa valtavirrasta. Yhteistä näille molemmille käsityksille on, että ne molemmat näkevät, että marginaali on poikkeavaa ja se erottautuu valtavirrasta. (Mt. 12.) Marginaalisuus on eräänlaista eron tekoa. Marginaalisuus voidaan nähdä myös voimavaraksi, koska sen avulla voidaan puhua jostain erilaisesta, kaikkien ei tarvitse sopia samaan muottiin.

Gordonin (1993) mielestä marginaalisuutta on käytetty kuvaavana terminä eikä teoreettisena käsitteenä. Marginaalisuuden merkitystä ei ole juurikaan pohdittu. Marginaalisuuden avulla määritellään erityisesti toiseutta. (Mt. 167.) Myös Helne (2000) puhuu toiseudesta. Marginaalissa olevat määritellään toisiksi. He ovat epäonnistuneita, haavoittuvia, passiivisia, heikkoja, muista riippuvaisia, epäpäteviä ja reunoille ajautuneita ihmisiä – eli ihmisiä joilla ei ole itsekuria. (Mt.186.)

Susanna Hyväri (2001) puhuu paikattomuudesta. Hänen mielestään paikattomuus on seurausta marginaalisuudesta, sillä marginaalissa oleva ei kuulu mihinkään, hän on siis paikaton. ”*Marginaali on yhteiskunnallisissa suhteissa rakentuva paikattomuuden tila, jonka valta läpäisee.*” Hyväri kuitenkin toteaa, että paikattomuuteen liittyy paradoksi, ihminen on aina jossain. Mutta hänen mielestään paikattomuus liittyykin syrjään sysätyksi sosiaalisesta ja kulttuurisesta yhteydestä. Paikattomuus on siis jotain joka liittyy siihen, ettei ihmisellä ole paikkaa sosiaalisessa yhteisössä. (Mt.73-74.)

Mutta eikö ihminen yleensä kuulu johonkin yhteisöön? Tai hänet voidaan ainakin leimata kuuluvaksi johonkin. Esimerkiksi ainakin puheessa leimataan kaikki pakolaiset yhteen, kaikki seksuaalivähemmistöt yhteen jne. He ovat paikattomia suhteessa enemmistöön. He kuuluvat kyllä tiettyyn paikkaan, mutta ovat vallan määrittämässä paikassa, jossakin muualla kuin keskustassa. Toisaalta siis myös leimaaminen kuuluu marginaaliin. Sen avulla voidaan niputtaa tietyt ihmiset yhteen ja antaa heille kaikille tietyt ominaisuudet ja piirteet. Esimerkiksi kaikki

lesbot ovat miesmäisiä ja kaikki homot naismaisia. Tällainen niputtaminen on syrjäyttävää ja lisää marginalisaatiota.

6.3 Väkivaltaa marginaalissa

Kari Huotari (1999) toteaa väitöskirjassaan, että homot, joilla on hiv- tartunta elävät kaksinkertaisessa marginaalissa. Hän tarkoittaa sillä sitä, että sen lisäksi että homomiehet ovat marginaalissa, myös homojen keskuudessa hiv- positiiviset ovat marginaalissa. Lisäksi hiv- positiiviset ovat marginaalissa valtakulttuurissa eli heterojen keskuudessa. (Mt. 210.)

Kaksoismarginaalisuuden käsite on mielestäni hyvin käyttökelpoinen myös, kun puhutaan parisuhdeväkivallasta homo- ja lesbosuhteissa. Homot ja lesbot ovat suhteessa heteroihin marginaalissa ja parisuhteessa tapahtuva väkivalta on marginaalissa sekä seksuaalivähemmistöjen että valtakulttuurin keskuudessa. Mutta tätäkin hiljaisuuden muuria voidaan mielestäni purkaa ja marginaalisuudestakin on pois pääsyä. Puhumalla asioista oikeilla nimillä ja avoimemmin sekä avaamalla käsitteitä voimme ainakin laittaa alulle marginaalista pois pääsyä.

Homo- ja lesbosuhteisiin on liittynyt monenlaista hiljaisuutta ja erityisesti puhuminen parisuhteiden ongelmista on ollut vähäistä. On tärkeää puhua, jotta ne ihmiset, jotka ovat kokeneet väkivaltaa uskaltaisivat hakea apua. Hiljaisuus

ympäröi sekä seksuaalivähemmistöjen yhteisöjä sekä valtakulttuuria. Homojen ja lesbojen parisuhdeväkivaltaa ei ole ollut olemassa. Silloin ei ole ollut olemassa myöskään auttamisverkostoja ja uhrit ja tekijät eivät ole uskaltaneet hakea apua. Pelko siitä, miten heihin suhtaudutaan, kun he hakevat apua tai pelko siitä kun he kertovat ystävilleen, että tyttöystävä /poikaystävä hakkaa heitä. Väkivaltaa eristää monella tapaa. (Taylor & Chandler 1995, 53.) Myös monet aineistoni tarinan kertojat puhuivat väkivallan hiljaisuudesta.

Ville kertoo suhteestaan ystäviinsä. Aluksi hän ei uskaltanut kertoa kenellekään, *mutta lopulta en pystynyt enää peittelemään asiaa, kaikkihan sen lopulta huomasivat, että minua hakataan.* Silloin muutama Villen ystävä otti asian puheeksi ja sen jälkeen hän pystyi puhumaan heidän kanssaan väkivallasta. Ville puhuu myös siitä kuinka lopussa, kun parisuhde oli päättymässä hänellä ei ollut jäljellä kuin muutama `tosiystävä`.

Päätin etten enää alistuisi ja niinpä soitin viimeisille kahdelle ystäväälle, jotka olivat jaksaneet kaiken sen ajan ja ilmoitin että nyt olin tullut viimeinkin järkiini ja päättänyt suhteen ja pyysin heitä avuksi. (Ville).

Ville kertoo hyvin siitä, kuinka vaikeaa on puhua edes lähimmille ystäville väkivallasta, vaikka kaikki sen jo tietäisivätkin. Hän mainitsee myös, että hän ei enää halua alistua tilanteeseen. Hän tarttuu vallan vastarintaan ja päättää tehdä asialle jotain.

Ville mainitsee myös, että hänellä ei ollut lopussa kuin kaksi tosi ystävää, jotka olivat jaksaneet loppuun asti. Ville ei ole hakenut mistään muualta apua. Mikä pitää yllä tätä kulissia, että kaikki on parisuhteessa hyvin? Pelätäänkö liikaa

esimerkiksi väkivallan tekijää ettei uskalleta kertoa? Saattaa olla, että homot ja lesbot eivät uskalla tuoda ilmi ongelmiaan, koska pelkäävät sitä miten heihin suhtaudutaan. Parisuhdeongelmien esille tuominen saattaisi vain lisätä negatiivista kuvaa homoista ja lesboista. Toisaalta väkivallan tekijää saatetaan pelätä niin paljon, että ei uskalleta puhua. On myös muistettava, että väkivalta kahden miehen välillä on eräänlainen tabu, koska miestä ei voida nähdä uhrina (vrt. esim. Merrill 1998).

Myös Pirjo kertoo ystävistään. Hän mainitsee, että nämä olivat pääosin ylemmästä keskiluokasta, hyvistä perheistä, joissa ei ollut päihdeongelmia tai perheväkivaltaa. Heidän reaktionsa olivat pääosin kauhistelevia. Hän ei kokenut saaneensa heiltä tukea.

En ole myöskään kokenut, että he ymmärtäisivät kuinka traumaattista minulle on ollut, etten aina uskalla tai voi asua omassa kodissani. Olen myös kokenut, että he pitävät oikeutettuna sitä, että voin joutua lähtemään äkkiä kodistamme ilman minkäänlaista irtisanomisaikaa, koska se on naisystäväni asunto. Asiaa pahentaa vielä se, että minulla ei ole sukulaisia, joiden luo voisinkin mennä asumaan. Olen kyllä saanut ystäviltäni tukea sillä tavalla, että he ovat majoittaneet minua luokseen lyhyiksi ajoiksi ja auttaneet etsimään asunnon. (Pirjo)

Pirjo on pettynyt ystäviinsä. Hän on ollut niin peloissaan, että hänen on täytynyt lähteä pois kodistaan. Hän tuntee, että ystävät eivät ymmärrä häntä. Hän on ollut yksin ilman ystävien ymmärtämystä ja tukea. Voisi todeta, että myös yhteisö marginalisoi. On mielenkiintoista, että Pirjo mainitsee, että ystävät ovat ylemmästä keskiluokasta, joissa ei ilmene mitään ongelmia. On kuitenkin mainittava, että sosiaaliset ongelmat kuten väkivalta ei ole sidottu mitenkään

siihen, mistä luokasta ihminen tulee. Väkivaltaa ja alkoholiongelmia ilmenee kaikissa yhteiskuntaluokissa.

Merrill (1998) käyttää käsitettä `piraijat akvaariossa`, jolla hän viittaa siihen, että homo- ja lesboyhteisöt ovat melko pieniä ja monet tuntevat toinen toisensa. Sekä uhrilla että tekijällä on paljon yhteisiä tuttuja ja he liikkuvat samoissa paikoissa. Jos uhri lähtee, hän ei ainoastaan menetä partneriaan vaan saattaa myös menettää yhteiset sosiaaliset verkostot. (Mt. 139.) Uhri saattaa pelätä partneriaan niin paljon, että ei uskalla puhua väkivallasta kenellekään, hän eristäytyy muista.

Liisa puhuu siitä, että se on erittäin suuri ongelma, että lesbosuhteiden väkivallasta ei puhuta. Hän olisi monesti kaivannut keskustelukumppania ja jaettuja kokemuksia. Liisa on hakenut apua väkivaltaan mm. perheterapeutilta, mutta kaipaa myös avoimempaa keskustelua aiheesta. Avun hakeminen onkin yksi suuri ongelma. Pirjo kertoo omista kokemuksistaan, jotka eivät ole olleet kovin positiivisia. Hän kertoo mm. soittaneena SETA:n päivystävään puhelimeen kriisiaikana, mutta koki että häntä ei ymmärretä. Miespäivystäjä ei ollut ymmärtänyt lesboparisuhteen problematiikkaa.

Hän ei esimerkiksi selittäessäänäkään ymmärtänyt, ettei naisystäväni niinkään harjoittanut satunnaista seksiä ulkopuolisten kanssa, vaan hänellä oli monta kuukautta kestäviä romanttisia seurustelusuhteita, joihin seksi toki kuului, mutta vain osana. (Pirjo)

Pirjo kertoo hakeneensa apua myös mielenterveystoimistosta. Hän ei ollut silloin hakemassa apua parisuhteeseen, vaan oli siellä hakemassa muunlaista apua. Mutta kun naisterapeutille selvisi, että Pirjo seurustelee naisen kanssa, terapeutti kyseli, *että eikö häntä haittaa suhde*. Terapeutti ei pystynyt käsittelemään lesboutta normaalina asiana, vaan halusi nähdä itse lesbouden ongelmana (vrt. Notko 2000).

Ammattilaiset eivät välttämättä osaa lähestyä homoja tai lesboja neutraalisti. He saattavat hätkähtää, kun tapaavat homon tai lesbon, eivätkä osaa auttaa heitä. Myöskään SETA (seksuaalinen tasevertaisuus, joka on maanlaajuinen organisaatio) ei järjestä mitään erityisiä palveluita (kuten ryhmiä) parisuhdeväkivaltaa kokeneille. Toki SETAlla on sosiaalipalveluja, ja ainakin osa väkivaltaa kohdanneista saattaa hakea apua sieltä. Mutta sosiaalipalvelutoimintaa ei ole tällä hetkellä muualla kuin Helsingissä, Tampereella ja Oulussa, joten sekään palvelu ei tavoita kuin osan apua tarvitsevista. Myöskään SETAn sisällä ei olla puhuttu homojen ja lesbojen parisuhdeväkivallasta.

Yhdysvalloissa homojen ja lesbojen parisuhdeväkivallasta puhuminen on jopa 30 vuotta jäljessä heteroparisuhdeväkivallasta, millä viitataan mm. siihen, että homoille ja lesboille ei ole kunnan tukiverkkoa ja auttamistahoja (Dahir 1999). Myöskin muualla, esimerkiksi Yhdysvalloissa suurin osa turvakodeista on suunnattu heteroille. Suomessa ei ole erillistä turvakotia tai muuta auttamisverkostoa homoille ja lesboille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa. Kolmekymmentä vuotta kuulostaa pitkältä ajalta, mutta saattaa pitää paikkansa myös Suomessa. Ensimmäinen kirja Suomessa, johon kerättiin naisten kertomuksia väkivaltaisesta parisuhteesta, ilmestyi vuonna 1978. (Germain &

Mattila & Polkunen-Gartz: Väki­valta avioliitossa). Senkin jälkeen kului monta vuotta ennen kuin väkivallasta alettiin puhua julkisesti. Mutta jo 1980-luvulta asti on ollut turvakoteja joista naiset ovat voineet hakea apua.

Ville kertoo myös siitä miten poliisit suhtautuivat väkivaltaan. Naapuri oli soittanut paikalle poliisit ja kun poliisit saapuivat paikalle, toinen poliiseista oli sanonut suoraan, että minkä takia Ville ei lyö takaisin, *lyö takaisin ja jos et muuten pysty niin hanki jotain kättä pidempää, että pärjää*. Merrill (1998) puhuu samanlaisesta poliisien käyttäytymisestä. Miesten kuuluu puolustautua, heidän ei kuulu alistua uhrin asemaan. Saattaa olla, että poliisit eivät tee myöskään rikosilmoitusta, koska kyseessä on homopari. Yhdysvalloissa ei ole olemassa lakia, joka mahdollistaisi tuomitsemisen. (Mt. 132, 137.)

Luulisin, että Suomessa monikaan homo tai lesbo ei ole lähtenyt hakemaan tuomiota parisuhdeväkivallan tekijälle. Heteropareja koskeva väkivaltalainsäädäntö koskee myös homo- ja lesbopareja. Jo tässäkin pienessä aineistossa nousi kahteen eri otteeseen esiin se, että poliisit on kutsuttu paikalle ja silloin poliisin kuuluu toimia ja tehdä esitutkinta, jos asianosainen sitä vaatii. (Esitutkintalaki 2§, 3§.) Vuonna 1998 astui voimaan laki lähestymiskiellosta. Lähestymiskieltoa voidaan hakea, kun henkilö tuntee oman henkensä, terveytensä, vapautensa tai rauhansa uhatuksi. Kieltoa voi hakea siis kuka tahansa, joka tuntee itsensä uhatuksi. Lähestymiskieltoa haetaan joko poliisilta tai suoraan käräjäoikeudelta. (Laki lähestymiskiellosta 1§, 4 §.)

6.4 Ulos marginaalista

Kaskisaari (2000) käyttää käsitettä emansipatorinen subjekti, jolla hän viittaa vapauttavaan tietoon. Tarinoita voidaan lukea emansipatorisesti, annetaan ääni niille, joiden ääni muuten jäisi kuulematta. (Mt. 33.) Lieblichin ym. (1998) mielestä narratiivisessa tutkimuksissa onkin pyritty antamaan ääni niille, joiden ääni yleensä jää kuulematta (kuten naiset, lapset siirtolaiset yms) (mt. 4-5). Myös Suomessa järjestettiin 1990- luvulla useita kirjoituskilpailuita, joilla kerättiin tietoa etenkin naisten elämästä ja vaietusta perheväkivallasta (Satasärmäinen nainen 1990-1991, Väkivallasta vapaaksi 1994-1995).

Mitä emansipatorinen subjekti tarkoittaa minun tutkimuksessani? Ymmärrän sen hyvin samalla tavalla kuin queer- teorian lähtökohdan, jossa pyritään kyseenalaistamaan normaali ja rikkomaan marginaali ajattelua. Olen myös itse pyrkinyt rikkomaan tätä marginaalisuusajattelua, tuomalla näkyviin homojen ja lesbojen parisuhteissa ilmenevää väkivaltaa. Tuskin hiljaisuudella ja vaikenemisella saavutetaan suvaitsevaisuutta ja ongelmien katoamista. Tarvitaan puhetta, jolla tuotetaan sosiaalista todellisuutta. Tarvitaan vahvoja tukiverkkoja ja auttamistahoja, joilla voidaan auttaa niitä homoja ja lesboja, jotka ovat kokeneet väkivaltaa parisuhteessaan. Yksi keino poistua marginaalista on tehdä ilmiötä näkyväksi.

Plummer (1995) pohtii mm. sitä kuinka homot ja lesbot alkoivat kertoa vapaammin omia ”ulostulo” tarinoitaan. (Ulostulolla viitataan siihen, kun esimerkiksi homo tai lesbo kertoo toisille olevansa homo tai lesbo). Mikä on saanut homot ja lesbot kertomaan aiempaa avoimemmin tarinoitaan? Plummer selittää avoimuutta sillä, että

both personal power that allows stories to be told withheld; and social power which creates spaces or closes down space for stories to be voiced. (Mt. 27.)

Plummerin mielestä homojen ja lesbojen tarinoita tuskin olisi voinut kertoa ennen 1970- lukua. Tarinoita voi kertoa vasta, kun niitä voidaan kuunnella. (Mt. 120.) Tarinoiden kertominen on siis politiikkaa. Se liittyy vahvasti yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin ja normeihin. Missä vaiheessa yhteiskuntamme on valmis kuuntelemaan homojen ja lesbojen väkivaltatarinoita ja ottamaan vastaan ne asiaankuuluvalla vakavuudella?

Tarvitsemme sanoja ja tarvitsemme tekoja. Yhdysvalloissa on luotu monia auttamistahoja, joista sekä väkivallan tekijät että uhrin voivat hakea apua. Siellä on luotu esimerkiksi erilaisia verkostomalleja, joissa kokoontuu ryhmiä ja joista voi saada itselleen tukihenkilön. (Grant 1999, 183.) Ihmiset saavat tilaisuuden huomata, että on olemassa muitakin ihmisiä, joilla on samanlaisia kokemuksia. Kirjassa *Same-sex domestic violence* (1999) esitellään ja annetaan ohjeita mitä kannattaa huomioida, kun perustetaan tukiryhmiä. Tarvitsemme myös erilaisia terapioita ja terapeutteja, jotka eivät ole homofobisia, vaan jotka osaavat käsitellä väkivaltaa ilman, että selittävät sitä homoudella tai lesboudella. Tarvitsemme paikkoja joihin väkivallan uhrin uskaltavat mennä hakemaan apua.

7. PERILLÄ

Olen kulkenut pitkän matkan päästäkseni tähän asti. Silloin kun aloitin tutkimusseminaarissa puolitoista vuotta sitten en tiennyt mihin päätyisin. Aihekaan ei ollut selvä, mutta se muotoutui aika pian. Olin vielä silloin Tampereen SETA ry:n sosiaalisihteerinä ja eräässä SETAn sosiaalisihteerien tapaamisessa keskustelimme seksuaalivähemmistöjen parisuhdeongelmista. Silloin puheeksi nousi keskusteluun myös parisuhdeväkivalta. Puhuimme siitä kuinka näkymätöntä ja vaiettua tämä aihe on. Siitä alkoi tutkimusmatkani homojen ja lesbojen parisuhdeväkivaltaan.

Gradun tekijälle ei ole helppoa tarttua aiheeseen jota ei ole aikaisemmin tutkittu. Mistä lähteä liikkeelle, kun kirjaston hyllyltä ei löydy yhtään aiheeseen liittyvää materiaalia? Eikö graduoppaissa juuri varoiteta tällaisesta, että ei ole syytä tarttua aiheeseen, josta materiaalia ei löydy helposti? Materiaalin hakeminen on ollut haastavaa ja opettanut paljon tiedon hausta. Olen oppinut tarttumaan pieniinkin vihjeisiin ja seurannut sitä kuin salapoliisi (vrt. Alasuutari 1989). Olen joutunut pettymään, kun olen huomannut tehneeni hukkareissun. Olen hyppinyt ilosta, kun olen löytänyt uuden mielenkiintoisen artikkelin joka vie ajatuksiani eteenpäin. Olen oppinut paljon ja saanut monia uusia ideoita. Olen oppinut tutkimuksen teon ilot ja surut. Taisin jopa innostua tutkimuksenteosta.

Aluksi keräsin itselleni myös ylimääräisiä paineita, kun ajattelin, että tutkimukseni on jotain suurta ja sen on tuotava esiin jotain uutta ja mullistavaa. Tiesin, että monet ihmiset ja tahot ovat kiinnostuneita gradustani, koska aihetta tutkitaan ensimmäistä kertaa Suomessa. Mutta pitkin matkaa sain monesti joutua sanomaan itselleni, että olen tekemässä `vain` gradua, eli en voi ottaa liikaa paineita itselleni. En voi vastata lopullisesti kysymykseen, millaista on parisuhdeväkivalta homo- ja lesbosuhteissa. Gradu on päänavaus aiheeseen. Olen pyrkinyt tuomaan esille näkökulmia, jotka toivottavasti herättävät keskustelua sekä homojen, lesbojen, heteroiden ja ammattihenkilöstön keskuudessa.

Olen halunnut tuoda esille erityisesti sitä, että vaikka väkivalta homojen ja lesbojen parisuhteissa on hyvin samanlaista kuin heteroiden parisuhteissa, on siinä omat erityispiirteensä. Erityisesti heidän asemansa on erilainen, koska parisuhdeväkivallasta ei puhuta, ei ole olemassa auttamisverkostoa tai ylipäättään auttamistahoja. Näin homot ja lesbot asetetaan haluamattaan marginaaliin, vähemmistöön. Mutta kun keskustelu lisääntyy, muuttuvat myös asenteet homoja ja lesboja kohtaan. Heidän ei tarvitse elää kaapissa, häpeillen sitä, että rakastavat eri tavalla. Paljon on kuitenkin tehtävä, että homot ja lesbot uskaltavat puhua parisuhdeväkivallasta. Parisuhdeongelmat eivät häviä, sillä että niistä ei puhuta, päinvastoin, hiljaisuus kasvattaa ahdistusta ja moni joka tarvitsisi apua ei uskalla hakea apua vaikeaa tilanteeseen. Myös ammattihenkilöstön, jotka tekevät työtä esimerkiksi parisuhdeväkivallan kanssa, olisi alettava pohtimaan miten tarjota apua lesboille ja homoille. On myös muistettava, että kun homojen ja lesbojen perheissä on lapsia. Silloin koko perhe tarvitsee apua.

Kun työskentelin SETAssa sosiaalisihteerinä ja olin kouluttamassa erilaisissa oppilaitoksissa, minulta kysyttiin miten kohdata homo tai lesbo asiakkaana. Kummastelin kysymystä, sillä mietin että onko siinä jotain erikoista verrattuna heteroasiakkaaseen. Eikö jokaisen joka tekee asiakastyötä olisi kohdattava jokainen asiakas ihmisenä? Ei homous tai lesbous ole mitenkään erikoista ja ihmeteltävää. Heillä on aivan samanlaisia ongelmia kuin kenellä tahansa. Mutta heidän elämänsä saattaa olla monesti monimutkaisempaa, koska heihin suhtaudutaan eri tavalla.

Tarkastelin väkivaltaa myös yksilötasolta, millaisia erilaisia subjektipositioita voin tarinoista löytää. Pyörittelin ja tuskailin monesti identiteettikäsitteiden kanssa. Mietin kannattaako minun ottaa tätä osiota ollenkaan graduuni, miten se ylipäätään liittyy aiheeseen. Kaikki sai oikeastaan alkunsa siitä, kun luin Kaskisaaren (1995) *Lesbokirjan*, jossa hän pohtii sitä miten omaa itseä rakennetaan toisen kautta ja avulla. Aloin pohtia miten omaa itseä rakennetaan jos parisuhteessa on ongelmia esimerkiksi väkivaltaa.

Törmäsin myös Kuosmasen (2000) tutkimukseen lesboäideistä, jossa tuodaan esille käsite subjektipositio. Olin välillä aivan ymmälläni, kun pohdiskelin näiden käsitteiden merkitystä omista lähtökohdistani. Eikö meillä kaikilla kuitenkin ole jokin sisäinen oma itse, mutta tilanteen mukaan me myös aina vaihdamme subjektiasemaa ja omaa asemaamme suhteessa toiseen? Päädyin siihen, että meillä on oma sisäinen identiteetti esimerkiksi homous, lesbous, heterous on osa tätä sisäistä itseä. Mutta toiminnassamme me myös tuotamme jotain muuta, me asetumme erilaisiin subjektipositioihin.

Tarinoista luin juuri näitä asentoja, asemia, joita väkivaltaa kohdanneet tuovat esille. Tarinoista voin löytää oman minän, joka on kohdannut väkivaltaa. Löysin lesbon, joka pohtii omaa seksuaalisuuttaan. Löysin uhrin ja tekijän. Löysin lapsen, joka on jo lapsena oppinut, että väkivalta on normaalia. Löysin petetyn naisen. Löysin mustasukkaisen, mutta rakastuneen ja joka välittää ja on riippuvainen toisesta. Löysin kertojan, joka pelkää yhä. Löysin selviytyjän, joka on halunnut muuttaa tilanteen.

Ei ole mitenkään selvää se, että kaikki jotka ovat kokeneet väkivaltaa parisuhteessa olisivat uhreja. Kaikki eivät välttämättä halua uhriutua tai asettua uhrin asemaan. Mutta en käy kiistämään sitä etteikö kaikki jotka ovat kokeneet väkivaltaa olisi uhreja. Uhrille on kuitenkin annettava itse mahdollisuus määritellä itsensä ja paikkansa suhteessa väkivaltaan, koska silloin hän saa sellaista kohtelua ja apua kuin tarvitsee.

Aineistoni tarinoissa moni koki olevansa sekä väkivallan tekijä että uhri. En ole törmännyt tällaiseen ilmiöön aikaisemmissa parisuhdeväkivaltaan liittyvissä tutkimuksissa tai sitten sitä ei olla nostettu esille. Pohdin jonkin verran sitä vallan näkökulmasta. Lesbojen parisuhteesta on muodostunut pelikenttä, jossa molemmat käyttävät väkivaltaa ja kamppailevat vallasta. Valta synnyttää voimakasta vastarintaa. Tosin aineistoni tarinoiden kirjoittajat halusivat irti tästä loputtoman kamppailun kehästä ja muuttivat vastarinnan muotoa lopettamalla väkivallan. He muuttivat parisuhdettaan ja muuttuivat myös itse.

Vallan tarkastelu olisi ollut mielenkiintoinen näkökulma ja jatkossa sitä olisi mielenkiintoista pohtia lisääkin. Valta näyttelee merkittävää roolia yleensä intiimissä väkivallassa ja olisin voinut lukea valtaa myös aineistoni tarinoista. Valta kytetään yleensä maskuliinisuuteen, mies käyttää valtaansa naiseen. Valta kytkeytyy vahvasti sukupuoleen. Miten valta määrittyy homo- ja lesbosuhteissa? Kuka valtaa käyttää? Väkiältä homo- ja lesbosuhteissa on eräällä tapaa riisuttu sukupuolesta, vaikka toisaaltahan sukupuoli on tärkeä aspekti myös näissä suhteissa. Mutta näissä suhteissa ei ole traditionaalisia sukupuolirooleja, vaan ne perustuvat aivan jollekin muulle. Mille? Sitä olisi mielenkiintoista pohtia. Purkaa auki parisuhdetta ja siinä ilmenevää väkivaltaa vallan käsitteen kautta ja avulla.

Heteroparisuhdeväkivallassakin saattavat sekä nainen että mies käyttää väkivaltaa. Väkiältäahan voi määrittyä sekä fyysisenä että henkisenä, sanallisena että lyömisenä. Miten mieheen vaikuttaa se, että nainen nalkuttaa ja käyttää sanoja aseenaan? Mies tarttuu silloin nyrkkiin, mikä ei tosin saisi olla kuitenkaan mikään syy fyysiseen väkivaltaan. Kaikki väkiältä on pahasta jos se vahingoittaa parisuhdetta. Aina on syytä pohtia sitä, mikä parisuhteessa on mennyt pieleen, jos siinä ilmenee ongelmia. Myös väkivallan tekijä on uhri ja myös hän tarvitsee apua.

7.1 Tutkijapositioni

Olen pitkin matkaa miettinyt omaa asemaani suhteessa tutkimukseen. Välillä olen miettinyt olenko täysin ulkopuolinen suhteessa tutkimuskohteeseeni. Pystynkö heterona katsomaan niitä ongelmia joita lesbojen ja homojen suhteissa ilmenee? Kaskisaari (1995) puhuu lesbosensitiivisyydestä, jolla hän viittaa tutkijan empaattiseen lukija-asemaan. Hän määrittelee itsensä myös lesboksi, jolla on lesbohistoria, lesboelämä, lesboidentiteetti jne. *Kokemuksellisuus on minulle mahdollinen positio suhteessa omaelämäkertoihin.* Toisaalta Kaskisaari puhuu myös intersubjektiivisuudesta, jolloin hän on avoin kaikille käsityksille subjektista. (Mt. 17-18.) Kaskisaari käy tavallaan keskustelua oman elämäkokemuksensa kanssa analysoidessaan lesbojen elämäntarinoita.

Kuosmanen (2000) kritisoi lesbosensitiivisyyttä. Hänen mielestään se samaistaa kaikki lesbot samanlaisiksi, koska sillä viitataan siihen että sekä tutkijalla että tutkittavalla olisi olemassa samanlainen kokemus maailmasta. Toiseksi sen avulla määritellään, että on olemassa jokin universaali lesboidentiteetti. Kuosmanen mielestä näin ei kuitenkaan ole. Hän ei halua, että tutkittavien ääni katoaa ja muuttuu, koska heidät kaikki ajatellaan ensisijaisesti lesboiksi ja vasta sitten esimerkiksi äideiksi.(Mt.24.)

Toisaalta en ymmärrä puhetta lesbosensitiivisyydestä, koska silloin helposti välittyy sellainen kuva, että kukaan muu kuin lesbo ei voi ymmärtää lesbon kokemuksia. Kukaan muu ei pysty empaattiseen lukutapaan kuin itse lesbo. Mutta kuka tahansa, joka haluaa oppia ymmärtämään homojen ja lesbojen asemaa ja

heidän elämäänsä pystyy hankkimaan sellaista ymmärrystä, esimerkiksi hankkimalla tietoa homoista ja lesboista. Tutkija (tai kuka tahansa ihminen) voi oppia ymmärtämään niiden ihmisten elämää, joita tutkii. *Liikutaan samastumisen ja erillisyyden raja-alueella, on kyse kosketetuksi tulemisesta siten, että tunteet ja ajattelu havahtuvat. Kosketetuksi tuleminen on ydin, eikä voi itse päättää tapahtuuko se vai ei.* (Granfelt 1998, 28.)

Kirsi Juhila (1999) tarkastelee erilaisia tutkijapositioneja diskurssianalyttisessä tutkimuksessa. Hänen mielestään tutkijalla on monia eri positioneja suhteessa omaan tutkimukseensa. Tutkija kirjoittaa ja puhuu tutkimuksensa kautta. Juhila määrittelee kolmella tavalla tutkimuksen vuorovaikutukseksi. Ensinnäkin tutkija keskustelee tutkimusaineiston kanssa. Toiseksi hän on dialogissa muiden tutkijoiden kanssa, vähintään heidän kirjoitustensa kautta. Kolmanneksi hän on kulttuurinen toimija, jonka kautta hänellä on käytössään tietyt tulkintaresurssit. Tutkija tuottaa sosiaalista todellisuutta yhdessä tutkittaviensa kanssa. (Jokinen ym.1999, 201.)

Juhila (1999) määrittelee myös erilaisia positioneja, joille hän on antanut analyttikon, asianajajan, tulkitsijan ja keskustelijan nimikkeet. Analyttikko analysoi aineistoa, pyrkien mahdollisimman vähän antamaan mitään muuta merkityksiä kuin mitä tutkittavat itse antavat. Asianajaja pyrkii tutkimuksellaan ajamaan tiettyä asiaa, auttamaan saavuttamaan jokin päämäärä. Hän ottaa huomioon sekä tutkittavan antaman merkityksen että pyrkii katsomaan asioita myös siltä kannalta, miten asiat voisi rakentaa toisin. Tulkitsijan keskeisenä tehtävänä on löytää analyysin ja aineiston välinen vuorovaikutus. Myös tulkitsijan

oma henkilöhistoria vaikuttaa analyysiin, hänellä on käytössään tietyt tulkintaresurssit. Keskustelija on mukana jollakin *julkisen mielipiteenvaihdon areenalla ja tämän osallistumisen pohjana ovat kielellisten aineistojen analyysiin perustuvat tulokset.* (Jokinen ym.1999, 202-219.)

Myös minä voin löytää erilaisia tutkijapositioneja suhteessa omaan tutkimukseeni. Olen ollut analyytikko, joka on pyrkinyt mahdollisimman paljon antamaan ääntä niille, jotka ovat kertoneet oman väkivaltaisen tarinansa. Olen ollut, ainakin toivon mukaan asianajaja, sillä olen pyrkinyt kuuntelemaan tarinan kertojia ja rakentamaan heidän tulevaisuuttaan uudelleen. Avannut keskustelua ja tuonut julki heidän kokemuksiaan ja samalla myös pohtinut sitä, miten heitä voisi auttaa. Olen myös ollut tulkitsija, jolla on käytössään tietyt tulkintaresurssit. Voisin viitata esimerkiksi kokemuksiini sosiaalisuhteerinä Tampereen Setassa tai näkökulmaani heterona. Toivon mukaan olen jatkossa myös keskustelija, eli että voin jatkaa keskustelua homo- ja lesboparisuhdeväkivallasta.

On hyvä tiedostaa omat positionsa ja erityisesti ne tulkintaresurssit, joiden avulla tutkimusta tehdään. Siten voin esimerkiksi paremmin ymmärtää miksi olen päätenyt viitekehysellisiin valintoihini tai miksi näkökulmani on sellainen kuin se on. Mutta kuten Juhila (1999) toteaa, tutkija ei saa liikaa reflektoida omaa itseään, sillä silloin se saattaa kääntää huomion pois itse pääasiasta eli tutkittavista. *Tutkijan itsetutkiskelu ei jaksa loputtomiin kiinnostaa yleisöä.* (Jokinen ym.1999, 230-231.)

7.2 Matkalla tulevaisuuteen

Matkan aikana on syntynyt monta uutta ideaa. Toivottavasti joitain niitä voisin joskus toteuttaakin. Ensinnäkin tarvitaan lisää tutkimusta homojen ja lesbojen parisuhdeväkivallasta. Miten yleistä väkivalta on? Miten apua haetaan? Miten avun hakijoihin yleensä suhtaudutaan? Olisi esimerkiksi mielenkiintoista selvittää eri turvakodeilta ja suojakodeilta ovatko homot ja lesbot hakeneet apua heiltä. Näin voisi rakentaa rinnakkain asiantuntijapuhetta ja avun hakija puhetta. Miten eri tavalla väkivallasta ja avun hakemisesta keskustellaan? Olisi myös mielenkiintoista selvittää miten oikeuslaitos suhtautuu homojen ja lesbojen parisuhdeväkivaltaan. Syrjiikö se vai saavatko homot ja lesbot tarvitsemansa avun?

Toiseksi tarvittaisiin yleistä tutkimusta seksuaalivähemmistöistä Suomessa. 1980-luvulla ilmestyi melko laaja elämäntapatutkimus, mutta tuo tutkimus tarjoaa melko vanhaa tietoa seksuaalivähemmistöistä ja heidän elämästään. Tutkimus olisi mielenkiintoista tehdä nyt, koska laki parisuhteen rekisteröinnistä astuu vuonna 2002 voimaan. Olisi hyvä saada ajankohtaista tutkimustietoa siitä millaista on homojen ja lesbojen arki. Käydä julkisesti keskustelua, jotta homot ja lesbot voitaisiin siirtää pois marginaalista.

Kolmanneksi olisi tärkeää koota oma kirjanen homoille ja lesboille, jotka ovat kokeneet väkivaltaa parisuhteessa. Kirjasessa olisi esimerkiksi kerrottu mikä on väkivaltaa. Siinä olisi myös ohjeita siitä miten toimia, kun kohtaa parisuhteessaan väkivaltaa. Lisäksi siinä olisi hyvä olla osoitteita ja yhteystietoja mihin voi ottaa

yhteyttä, kun joutuu väkivallan kohteeksi. Myös väkivallan tekijälle olisi omat ohjeensa.

Ammattihenkilöstö ja sosiaali- ja terveydenalan opiskelijat tarvitsisivat koulutusta aiheesta. Yleistä tietoa siitä millaista väkivalta on homo- ja lesbosuhteissa.

Jokaisen sosiaali- ja terveydenalan ihmisen olisi hyvä pohtia omia asenteitaan ja sitä mistä asenteet ylipäättään tulevat. Näin he voisivat oppia kohtaamaan jokaisen ihmisen ilman ennakkoluuloja, kohtaamaan ihmisen ihmisenä.

LÄHTEET

Alberoni, Francesco (1989) Rakastuminen. Italiankielisestä alkuteoksesta suomentanut Ulla Ranta ja Liisa Ryönnä. Ensimmäinen painos ilmestynyt 1979. Keuruu: Otava.

Alasuutari, Pertti (1989) Erinomaista, rakas Watson. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Hanki ja Jää.

Arias, Ileana (1999) Women`s Responses to Physical and Psychological Abuse. Teoksessa Arriaga X. & Oskamp, R. (edit.) *Violences in Intimate Relationship*. United States of America: Sage Publications, 139-157.

Burr, Vivien (1995) *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.

Cullen, Bradley & Pretes, Michael (2000) The meaning of marginality: interpretations and perceptions in social science. *Social Science Journal* (2).

Dahir, Mubarak (1999) Hidden Bruises. *Advocate* (11).

Foucault, Michel (1998) Seksuaalisuuden historia. Tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä. Ranskankielisestä alkuteoksesta suomentanut Kaisa Sivenius. Ensimmäinen painos ilmestynyt 1976. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Forman, Janette & Macleod, Jan (1996) Working against violence against women and children. Teoksessa Hannah Bradby (edit.) *Defining Violence, understanding the causes and effects of violence*. Great Britain: Biddles Limited Guildford and King`s Lynn, 27-43.

Gergen, Kenneth J. (1998) Narrative, Moral Identity and Historical Consciousness: a Social Constructionist Account. Saatava osoitteesta <http://www.swarthmore.edu/SocSci/kgergen1/>

Germain, S., & Mattila K. & Polkunen-Gratz M-L. & Törnroth C. (1978) *Väkivalta avioliitossa*. Helsinki: Tammi.

Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy.

Gordon, Tuula (1993) Toiseuden esiinmarssi. *Sosiologia* (3), 165-173.

Grant, Jennifer (1999) An Argument for Separate Services. Teoksessa *Same-sex domestic violence. Strategies for change*. (edit. Beth Leventhal & Sandra E. Lundy) London: Sage Publications, 183- 191.

Grönfors, Matti (1994) Miehin kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa Jorma Sipilä & Arto Tiihonen (toim.) *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Jyväskylä: Gummerus, 63-75.

Grönfors, Matti (1999) Miehen arin alue. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Mies ja muutos, kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammala: Vammalan kirjapaino, 223-236.

Hall, Stuart (1999) Identiteetti. Tampere: Tammer-Paino.

Hearn, Jeff (1998) The Violences of Men. Great Britain: Sage Publications.

Hearn, Jeff (1999) Miesten tuntemiinsa naisiin kohdistama väkivalta kriittisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Mies ja muutos, kriittisen miestutkimuksen teemoja. Vammala: Vammalan kirjapaino, 237-261.

Helne, Tuula (2000) Toiseuden yhteisyyteen – kysymyksiä syrjäytymiskeskustelun oletuksesta. Teoksessa Matti Heikkilä & Jouko Karjalainen (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Tampere: Tammer-Paino Oy, 182-200

Huotari, Kari (1999) Positiivista elämää, hiv-tartunnan saaneiden selviytyminen arjessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Husso, Marita (1997) Heikkouden hetkiä parisuhdeväkivallassa. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.) Ruumiin siteet, tekstejä eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta. Tampere: Tammer-Paino Oy, 87-104.

Husso, Marita (1998) Mustasukkaisuus ja masokismi intiimin väkivallan selittäjänä. Naistutkimus (3), 34-45.

Hyväri, Susanna (2001) Vallattomuudesta vastuuseen – kokemuksia politiikan sankaritarinoista. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Hänninen, Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hyvärinen, Matti (1998) Lukemisen neljä käännettä. Teoksessa Matti Hyvärinen & Eeva Peltonen & Anni Vilkkö (toim.) Liikkuvat erot, sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 311- 336.

Hyvärinen, Matti (2001) Vapauttava ja vangitseva kertomus. Luento 17.9.01 Tampereen yliopisto, luentosarja eletty, kerrottu, luettu ja vaiettu kertomus.

Island, David & Letellier, Patrick (1991) Men Who Beat the Men Who Love Them, Battered Gay Men and Domestic Violence. United States of America: Harrington Park Press.

Jagose, Annamarie (1996) Queer theory. An introduction. New York: New York University Press.

Johnson, Susan E. (1990) Staying Power: Long Term Lesbian Couples. United States of America: The Naiad Press.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) Diskurssianalyysi liikkeessä. Jyväskylä: Gummerus.

Jokinen, Arja (2000) Narratiivit muutostyön resurssina. Naisten kertomusten muotoutuminen turvakodissa käytävissä keskusteluissa. Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (toim.) Auttamistyö keskusteluna, tutkimuksia sosiaali- ja terapian arjesta. Jyväskylä: Gummerus, 131-166.

Kaskisaari, Marja (1995) Lesbokirja. Vieras, minä ja moderni. Tampere: Tammer-Paino.

Kaskisaari, Marja (1998) Rakkauden täyttymys, seksuaaliset erot ja romanttinen rakkaus. Teoksessa Matti Hyvärinen & Eeva Peltonen & Anni Vilkkonen (toim.) Liikkuvat erot, sukupuoli elämäntutkimuksessa. Tampere: Tammer-Paino oy, 273-310.

Kaskisaari, Marja (2000) Kyseenalaiset subjektit. Tutkimuksia omaelämäkerroista, heterojärjestyksestä ja performatiivisuudesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kekki, Lasse (1999) Queer- teoria ja homoliike. Teoksessa Jukka Lehtonen (toim.) Homo Fennicus. Miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa. Naistutkimusraportteja 1/1999. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 203-214.

Keskinen, Suvi (1996) Väkivaltainen avioliitto naisten elämäntutkimuksissa. Naistutkimusraportteja 3/1996. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kohler-Riessman, Catherine (1993) Narrative Analysis. United States of America: Sage Publications.

Kuivaniemi, Mirja (toim.) Väkivallasta vapaaksi, naiset kertovat kokemuksistaan. Hämeenlinna: Karisto.

Kuosmanen, Päivi (2000) Äitien ja lesbojen arkipäivän tilanteita, performatiivis-diskursiivinen tarkastelu. Naistutkimusraportteja 1/2000. Helsinki: Oy Edita Ab.

Kuure, Tapio (1996) Marginaalin politiikkaa, marginaalista murtautumisen vaihtoehtoiset strategiat. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.

Lehtolainen, Leena (1999) Tappava säde. Jyväskylä: Gummerus.

Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka (1999) Naisiin kohdistuva väkivalta. Tampere: Tammer-Paino.

Lehtonen, Jukka (1999) Homot väkivallan kohteina. Teoksessa Jukka Lehtonen (toim.) Homo Fennicus. Miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa. Naistutkimusraportteja 1/1999. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö, 93-108.

Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach Rivka & Zilber, Tamar (1998) Narrative research. Reading, Analysis and Interpretation. United States of America: SAGE Publications.

Margolies, Liz (1995) Violence at the Door, Treatment of Lesbian Batterers. *Violences Against Women* (1).

Merrill, Gregory S. (1998) Understanding domestic violence among gay and bisexual men. Teoksessa Raquel Kennedy Bergen (edit.) *Issues in intimate violence*. (edit.) California : Sage publications, 129-141.

Murray, Kevin (1989) The Construction of Identity in the Narratives of Romance and Comedy. Teoksessa John Shotter & Kennet J. Gergen (edit.) *Texts of Identity*. Great Britain: Sage publications, 176-205.

Määttä, Kaarina (1999) Rakkausprosessi ja rakkauskriisi. Teoksessa Sari Näre (toim.) *Tunteiden sosiologia 1, elämyksiä ja läheisyyttä*. Hämeenlinna: Karisto Oy, 36-53.

Nissinen, Jussi (1999) Homo- ja bimiehet sosiaali- ja terveyspalveluissa. Teoksessa *Homo fennicus, miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa* (toim. Jukka Lehtonen) *Naistutkimusraportteja 1/1999*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 109-122.

Notko, Marianne (2000) Väkivalta parisuhteessa ja perheessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Nykyri, Tuija (1998) *Naisen viha*. Saarijärvi: Gummerus.

Nykyri, Tuija (1999) Kun rakkaus rakoilee: parisuhteen ristiriitatilanteet naisten kokemina. Teoksessa Sari Näre (toim.) *Tunteiden sosiologia 1 elämyksiä ja läheisyyttä*. Hämeenlinna: Karisto, 155-175.

Plummer, Ken (1995) *Telling Sexual Stories, Power, Change and Social Worlds*. London: Routledge.

Polkinghorne, Donald E. (1988) *Narrative knowing and the human sciences*. Albany: State University of New York Press.

Polkinghorne, Donald E. (1995) Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. Amos Hatch & Richard Wisniewski (edit.) *Life history and narrative*. Great Britain: The Farmer Press, 5-21.

Pulkkinen, Tuija (1998) *Postmoderni politiikan filosofia*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Renzetti, Claire M. (1998) Violence and abuse in lesbian relationship. Theoretical and empirical issues. Teoksessa Raquel Kennedy Bergen (edit.) *Issues in Intimate Vionces*. California: Sage Publications, 117-126.

Ronkainen, Suvi (1998) Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa, tutkimuksen katveet valokeilassa. Naistutkimusraportteja 2/98. Helsinki: Hakapaino Oy.

Ronkainen, Suvi (1999) Subjektius, häpeä ja syyllisyys parisuhdeväkivallan elementteinä. Teoksessa Sari Näre (toim.) Tunteiden sosiologia 1 elämyksiä ja läheisyyttä. Hämeenlinna; Karisto, 131-154.

Ronkainen, Suvi (2001) Sukupuolistunut väkivalta ja uhriutumisen paradoksit. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti (2), 139-151.

Russo, Ann (1999) Lesbians organizing lesbians againts battering. Teoksessa Same-sex domestic violence. Strategies for change. (edit. Beth Leventhal & Sandra E. Lundy) Sage Publications: Thousands Oaks, London, 83-96.

Saarenheimo, Marja (1997) Jos etsit kadonnutta aikaa, vanhuus ja oman elämän muisteleminen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Saarenheimo, Marja (2001) Kertominen ja tunteet. Luento 5.11.01 Tampereen yliopisto, luentosarja eletty, kerrottu, luettu ja vaiettu kertomus.

Silverman, David (2000) Doing Qualitative Research, a practical handbook. Great Britain: Sage Publications.

Soikkeli, Markku (1998) Lemmen leikkikehässä. Rakkausdiskurssin sovellukset 1900- luvun suomalaisissa rakkausromaaneissa. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Straus, Murray A. (1999) The controversy over domestic violence by women. Teoksessa Ximena B.Arriaga & Stuart Oskamp (edit.) Violence in intimate relationship. United States of America : Sage publications, 17-44.

Suomen säädöskokoelma:

Esitutkintalaki 449/1987

Laki lähestymiskiellosta 898/1998

Tabermann, Tommy (2000) Oodeja kahdelle iholle. Jyväskylä:Gummerus.

Taylor, Joelle & Chandler (1995) Lesbians Talk Violent Relationships. Great Britain: Scarlet Press.

Tikkanen, Märta (1991) Vuosisadan rakkaustarina. Painokaari oy: Helsinki (8.painos, ensimmäinen ilmestyi vuonna 1978)

Törrönen, Jukka (2000) Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Sosiologia (3), 243-255.

Vilkkö, Anni (1997) Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen kerronta ja luenta. Tampere: Tammer- Paino Oy.

